

การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปีการศึกษา 2562

**THE MANAGMENTS OF ECOTOURISM IN SI CHON DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE**

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2019

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้วิจัย	พรชัย คำนไชยเพชร
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ..... จรจจา สุวรรณทัต ..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จรจจา สุวรรณทัต)

ลงชื่อ..... ศรีปริญา ฐปกระจำง ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีปริญา ฐปกระจำง)

ลงชื่อ..... วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์ ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(รองศาสตราจารย์ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์)

ลงชื่อ..... เสรี พงศ์พิศ ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)

ลงชื่อ..... สุรเชษฐ เวชพิทักษ์ ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.สุรเชษฐ เวชพิทักษ์)

ลงชื่อ..... อัญมณี ชุมณี ..... เลขานุการ
(อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อผู้เขียน	พรชัย ด่านไชยเพชร
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2562
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อำเภอสิชล 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีภาคีรัฐภาคเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า อำเภอสิชลมีจุดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติจำนวนมากทั้ง ทะเลภูเขา วิถีชีวิตและวัฒนธรรม มีจุดอ่อนในเรื่องการประชาสัมพันธ์ มีอุปสรรคจากภัยธรรมชาติ ทั้งลมทะเล พายุ และน้ำป่าไหลหลาก โดยมีโอกาสจากนโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของประเทศเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการท่องเที่ยว 1) ร่วมกันกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น 2) องค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวทั้งด้านนโยบาย งบประมาณและกิจกรรม 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวภายใต้การนำของผู้นำท้องถิ่นและผู้นำทางความรู้ ภูมิปัญญา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1) ภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอำเภอสิชลควรมีการขยายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่เป็นการสร้างความเข้มแข็ง การกระจายรายได้ให้กับชุมชน และควรมีการอบรมภาษาอังกฤษและภาษาจีนขั้นพื้นฐานให้ชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ 2) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

คำสำคัญ : การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

Abstract

Thesis Title	The Managements of Ecotourism in Si Chon District, Nakhon Si Thammarat Province
Researcher	Pornchai Danchaipheth
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2019
Principal Thesis Advisor	Associate Professor Vitoon Vejprasit
Associate Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Kantaphon Nuthongaew

The purposes of this research were to study 1) potential of tourism locations in Si Chon District, and 2) participation between government, private sector, local organization, community, and tourists. This research was qualitative research. The information were collected by interview subgroups, sample groups, and content analysis.

The results of this research exhibited that the strength was Si Chon District had many nature tourism locations. There were the seas, mountains, life style, and culture. The weakness was public relation. The threat was natural disasters, such as windy, storm, flash flood. Furthermore, the opportunity was policy of government supported to tourism in the country for increasing economic value. The network participations of tourism were 1) to set the tourism policy which accorded to natural resources, local knowledge, tradition and culture. 2) The government, local organization, and private sector supported the tourism management of policy, budget, and activity. Additionally, 3) the community participated to do natural resources for tourism by local and knowledge leader.

The suggestions of this research were (1) the network participations of ecotourism in Si Chon District should increase the participations of tourism locations conservation in every areas for strength, income distribution to community, and should teach the basic of English and Chinese Languages to people in community for foreigner tourists. Also, (2) the community should learn more about natural resources conservation for natural tourism.

Key word : The Managements of Ecotourism

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดี เกิดจากความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่าน ให้คำปรึกษา ชี้แนะแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดี จนเกิดผลสำเร็จในครั้งนี้ และได้รับความรู้ในการวิจัยอย่างแท้จริงจากท่านอาจารย์

ขอขอบคุณ นายสมหมาย ชลสินธุ์ สมาชิกสภาจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นผู้ประสานงานเกี่ยวกับ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มที่พักโฮมสเตย์ กลุ่มร้านอาหารและของฝากของที่ระลึก รวมถึงนักท่องเที่ยวที่ให้อาหารให้ข้อมูลให้ความร่วมมือในการวิจัย และให้ข้อมูลเชิงลึกในการวิจัย ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ รู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอย่างสูง

ขอขอบคุณ คุณแม่ คุณพ่อ ที่อบรมสั่งสอน ปลูกฝังให้ลูกได้คิดและใฝ่เรียนรู้ ทำให้ชีวิตเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเมตตา ความห่วงใยทำให้ผู้วิจัย ประสบความสำเร็จในวันนี้ได้ ตลอดระยะเวลาการศึกษาผู้วิจัยได้รับกำลังใจจากครอบครัว ด้านกำลังใจความคิด และคอยให้กำลังใจ ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจทุ่มเทอย่างเต็มความสามารถ

ในโอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณท่าน รศ.ดร.เสรี พงศ์พิศ อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน รู้สึกถึงพระคุณคณาจารย์สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนทุกท่าน ที่กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ วิทยาการต่าง ๆ สร้างประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ศึกษาในสถาบันอันทรงเกียรติ ที่ผู้วิจัยภาคภูมิใจแห่งนี้ จนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

พรชัย ดำนไชยเพชร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ซ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	7
การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT).....	17
แนวคิดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	25
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	34
ข้อมูลทั่วไปของอำเภอสิชล.....	40
การท่องเที่ยวอำเภอสิชลจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	64
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
วิธีดำเนินการวิจัย.....	65
การดำเนินการวิจัย.....	66
ประชากรเป้าหมาย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	66
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	67
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
สถานที่ในการวิจัย.....	70
ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย.....	70
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	71
4 ผลการวิจัย	
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อำเภอสีชน จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	72
การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างภาคีภาครัฐ และเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	91
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	93
อภิปรายผลการวิจัย.....	94
ข้อเสนอแนะ.....	97

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์.....	104
ประวัติผู้วิจัย.....	106

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	71

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	64
4.1 หาดสีชล.....	72
4.2 หาดหินงาม.....	73
4.3 หาดปิติ.....	73
4.4 น้ำตกสี่ขีด.....	75
4.5 น้ำตกไผ่ตง.....	76
4.6 เขาพลายดำ.....	77
4.7 น้ำตกยอดน้ำ.....	77
4.8 หาดทองยาง.....	78
4.9 โบราณสถานเขาคา.....	83
4.10 ถ้ำเขาพรัง.....	83
4.11 ประเพณีสารทเดือน 10.....	84
4.12 ประเพณีชักพระ.....	86
4.13 ประเพณีอาบน้ำคนแก่.....	87
4.14 ประเพณีให้ทานไฟ.....	87
4.15 วัดเจดีย์ไฉ่ไฉ่.....	90

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงในปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศก่อให้เกิดการสร้างงาน การกระจายรายได้และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการค้าและการลงทุน รวมถึงการพัฒนาาระบบโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม รัฐบาลเห็นความสำคัญของการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 ว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในประเทศ เป็นสำคัญ ส่งเสริมการลงทุนที่ยั่งยืน และสร้างความสมดุลของการเจริญเติบโตในทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการลงทุนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชน การปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, หน้า 42) นอกจากยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว การแปลงแผนด้านการท่องเที่ยวไปสู่การปฏิบัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงมีการประกาศแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งกำหนดให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐเพื่อจัดทำแผนงานหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ โดยกำหนดนโยบายของแผนไว้ว่าเป็นการพัฒนาให้ประเทศไทยคงความเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างต่อเนื่อง โดยได้ให้การท่องเที่ยวของไทยมีการพัฒนาควบคู่ไปกับสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการเร่งรัดให้เกิดการกระจายรายได้และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อม และเข้มแข็งในการบริหารจัดการในธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง และ

เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรของไทยให้คงความสมบูรณ์ ตลอดจนคงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ชัดเจน โดยได้ประกาศวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประเทศไทยเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นจำนวนมากในการท่องเที่ยว แต่ในปีเนื่องจากมีความพร้อมและอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงสร้างรายได้ให้แก่ประเทศจำนวนไม่น้อยในแต่ละปี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มตัวในปีพ.ศ. 2558 การเตรียมความพร้อมของไทยด้านการท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการเปิดเสรีซึ่งจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวอาจมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการไม่ทำลายนิเวศวิทยาเมืองค้ำประกอบคือเน้นคุณค่าสิ่งแวดล้อมไม่ทำลายธรรมชาติสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์การเรียนรู้ธรรมชาติการเห็นคุณค่าและชุมชนได้ประโยชน์การท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นแกน การจัดการต้องเอื้อประโยชน์ให้ชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะชุมชนเป็นศูนย์กลางพัฒนาชุมชน เครื่องมือการพัฒนาชุมชนได้รับประโยชน์ เช่น ได้รับประสบการณ์ทางธรรมชาติ ได้รับบริบทอย่างเหมาะสม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557, หน้า 8)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการไม่ทำลายนิเวศวิทยามือค้ำประกอบ คือเน้นคุณค่าสิ่งแวดล้อมไม่ทำลายธรรมชาติสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจการเรียนรู้ธรรมชาติการเห็นคุณค่าและชุมชนได้ประโยชน์ การท่องเที่ยวแบบชุมชนเป็นแกนจึงมีความเหมาะสม (มูลนิธิโลกสีเขียว, 2542) การจัดการต้องเอื้อประโยชน์ให้ชุมชนท้องถิ่นจึงควรหันมาให้ความสนใจการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการศึกษากำหนด แนวทางการใช้ประโยชน์ และการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างฉลาดและรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้นานที่สุด โดยคำนึงถึงการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรหรือท้องถิ่นในปัจจุบัน ซึ่งคำนึงถึงการป้องกันและสงวนรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ไว้ในขณะเดียวกันก็รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ทางธรรมชาติให้คงอยู่ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการที่มีความรับผิดชอบและเคารพต่อพื้นที่ทรัพยากรท่องเที่ยว โดยเน้นการใช้ประโยชน์ตามแนวทางการอนุรักษ์เพื่อไปสู่ความยั่งยืนที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ในลักษณะของการมีส่วนร่วมจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 1,800 ปี เป็นแหล่งอารยธรรมยุคศรีวิชัยและแหล่งศิลปวัฒนธรรมมีประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2558)

จังหวัดนครศรีธรรมราชมี 23 อำเภอ มีเอกลักษณ์วัฒนธรรม รวมทั้งทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวแตกต่างกันไปมีชื่อเสียงทางการผลิตพืชผลเกษตร เป็นเมืองประวัติศาสตร์หลายยุคหลายสมัยเป็นเมืองโบราณมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองเกิดขึ้นหลายครั้ง เช่นยุคราชวงศ์ศรีธรรมมาโศกราช เมืองสิบสองนักษัตร นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายทางชีวภาพและวิถีชีวิตชุมชน (นัยนา ทองศรีเกตุ, 2550, หน้า 8-9)

อำเภอสิชลซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้าและเศรษฐกิจที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์สวยงามมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติริมหาดทราย เช่นเขาพลายดำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาและปรับปรุงเมื่อปี พ.ศ.2546 จนทำให้เขาพลายดำได้รับฉายาเป็นมังกรทะเลได้ด้วยภูมิทัศน์ที่งดงามจากการทอดตัวยาวติดต่อกันของภูเขาทั้ง 3 ลูกเต็มเต็มด้วยหาดทรายชายทะเลที่งดงามไม่ว่าจะเป็นหาดห้องยางโหนดหินงามรังหัด โหนดหินหลัก โหนดหินกอง วังโลมา และเนินมังกรซึ่งแต่ละจุดต่างมีเสน่ห์ที่แตกต่างกันควรค่าแก่การค้นหาเป็นอย่างยิ่งพร้อมกันนี้บริเวณเดียวกันยังเป็นที่ตั้งของศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่านครศรีธรรมราชที่มีทั้งธรรมชาติและสัตว์ป่านานาชนิดให้ศึกษาหาความรู้ (คู่มือท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2557, หน้า 60)

นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอีกหลายแห่ง เช่นหาดหินงาม ที่มีชาดหายสีขาวเป็นแนวยาวติดต่อกันเป็นแนวจนถึงบ้านต้นเหรียงที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่าหาดบางดี ซึ่งจะมีวิถีชีวิตของประชาชนที่มีการประกอบอาชีพหลากหลายที่แตกต่างกัน เช่นการทำประมงพื้นบ้านกลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค และปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นภูเขาสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินป่าผจญภัย เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลสี่ขีด อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีบรรยากาศร่มรื่นสายน้ำที่เย็นฉ่ำ ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชื่นชอบเป็นอย่างยิ่งนอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของอำเภอสิชลแล้วสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมก็ยังมีขึ้นชื่ออีกด้วย เช่น โบราณสถานเขาคาเชือกันว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบพิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวะนิกายได้พบร่องรอยหลักฐานสถาปัตยกรรมทวารวดีตามแนวสันเขา เชื่อกันว่าชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนกระจายอยู่ตามพื้นที่ราบรอบเขาคาโบราณสถานถ้าเขาพรัง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 15ตำบลทุ่งปรัง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังมีวัดที่ชาวบ้านศรัทธา เคารพนับถือ คือวัดเจดีย์ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลฉลอง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชสิ่งที่แปลก และเป็นที่น่าสนใจของชาวบ้านในละแวกนั้นและผู้คนที่มาแสวงบุญ คือไฮ้วัดเจดีย์ที่ชาวบ้านศรัทธาในความมหัศจรรย์ (นัยนา ทองศรีเกตุ 2550, หน้า 78 - 79)

ดังนั้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อค้นหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในการจัดแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางการพัฒนาอำเภอสิชลเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถร่วมกันจัดการทุนทางทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างภาคี ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยวในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

คำถามสำคัญในการวิจัย

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีสภาพเป็นอย่างไร
2. การจัดการท่องเที่ยวระหว่างภาคี ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตทางด้านพื้นที่
พื้นที่ที่ทำการศึกษา ได้แก่ อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
เนื้อหาที่ศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย
  - 2.1 เนื้อหาด้านศักยภาพ ของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
  - 2.2 เนื้อหาการมีส่วนร่วมระหว่างภาคี ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ขอบเขตด้านเวลาระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2560 ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2561

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นประชากรที่พักอาศัย ดำรงตำแหน่งในองค์ภาครัฐ องค์ภาคเอกชน ประชาชนและนักท่องเที่ยวในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกเฉพาะเจาะจง จากบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย นายอำเภอ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรีเทศบาล ตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนบุคลากรภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ทั้งด้านที่พักแรม ร้านอาหาร การขนส่ง ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริษัทจัดนำเที่ยว ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิชล และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 ราย

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึงการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นด้านการเรียนรู้และเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความสามัคคีของผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เกิดความเคารพและเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกันระหว่างเจ้าบ้านทรัพยากรและผู้มาเยือน ตลอดจนก่อให้เกิดการกระจายรายได้และมอบประโยชน์คืนกลับสู่ชุมชนอีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสสภาพที่แท้จริงของพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วยธรรมชาติ วัฒนธรรม สิ่งปลูกสร้างวิถีชีวิตคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวของผู้มาเยือน โดยการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามศักยภาพของพื้นที่และผู้ต้อนรับในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีบทบาทของภาครัฐภาคเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ภาคชุมชนและนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจ การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์และการร่วมติดตามประเมินผล โดยผ่านการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ตัดสินใจในประเด็นที่นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ประชาชนและองค์กรภาคีได้รับทราบถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อำเภอสิชลที่จะพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว
3. ทำให้ประชาชนและองค์กรภาคี ได้ทราบถึงแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราชผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารรวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)
3. แนวคิดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
5. แนวคิดการมีส่วนร่วม
6. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอสิชล
7. การท่องเที่ยวอำเภอสิชลจังหวัดนครศรีธรรมราช
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การประชุมมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว (2544 อ้างถึงใน พรทิพย์ วิระ สวัสดิ์, 2551, หน้า 55) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความหมายในลักษณะเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) และคำอื่น ๆ เช่น Green Tourism, Conservation Tourism, Community Tourism และ Eco-Tourism โดยมีปรัชญารากฐานอยู่ที่การเพิ่มรายได้ในการท่องเที่ยวควบคู่กับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้น ความหมายของการท่องเที่ยวจึงสามารถมองได้ 2 ด้านคือ

1. แนวคิดแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่แม้จะมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และประสานผลประโยชน์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับทรัพยากรและชุมชนที่อาศัยอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกันจะต้องคำนึงถึงผลสำคัญที่ควรจะได้จากการ

ท่องเที่ยว คือประสบการณ์ในทางที่เป็นคุณค่าต่อนักท่องเที่ยวอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมไม่เสื่อมโทรมลง ซึ่งแนวคิดนี้มักเป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง ที่คงความสมดุลระหว่างรายได้ของชุมชนท้องถิ่นและประสบการณ์อันดีที่นักท่องเที่ยวจะได้รับรูปแบบการท่องเที่ยวแบบนี้ เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (History Tourism) หรือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงคุณค่าทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและไม่ทำลายระบบนิเวศวิทยา การท่องเที่ยวแบบนี้จึงมักเป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ และสร้างสรรค์และไม่ทำลายแต่ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและให้ชุมชนได้ประโยชน์ในขณะที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ธรรมชาติและเห็นคุณค่าของการรักษาธรรมชาติไว้ การท่องเที่ยวแบบนี้ส่วนมากมักมอบการจัดการให้กับชุมชน (Community Base Eco-Tourism) เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม โดยเฉพาะชุมชนที่มีความพร้อม ทั้งนี้เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ทั้งในแง่ของเม็ดเงินเครื่องมือในการพัฒนารวมทั้งความภาคภูมิใจของคนในชุมชนเอง

ในด้านของนักท่องเที่ยวก็จะได้สัมผัสธรรมชาติและได้รับประสบการณ์ธรรมชาติอย่างแท้จริง ภายใต้รูปแบบการบริการที่เหมาะสม ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยวแบบนี้ เช่น การพักผ่อนร่วมกับชุมชน การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การดำน้ำ ไร่เขา ล่องแพ จักรยานไปตามเส้นทางธรรมชาติ การท่องเที่ยววิถีกรรมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นต้น

เสรี เวชบุษกร (2538, หน้า 37) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งหมายถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย

ศกลวรรณ พาเรือง (2552, หน้า 82) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติลง ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมการอนุรักษ์ โดยมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมระดับประเทศ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวคิดที่จะทำให้อิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยสร้างรายได้ และยังเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มรายได้เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีพด้วยเหตุผลดังกล่าวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนา

เศรษฐกิจการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้จนมีคำกล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ข้างต้นสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมายถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรูปแบบหนึ่งที่คำนึงถึงคุณค่าและความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่นวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่มีกอบการจัดการและการพัฒนาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและให้ชุมชนได้รับประโยชน์เกิดความภาคภูมิใจของคนในชุมชนเอง

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีหลักการที่สำคัญคือ (Environmet, ม.ป.ป.)

1. จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลายไป
2. กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้นโดยไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน
3. ให้มีความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือนและให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ

พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 (2522, หน้า 58-59) กล่าวว่าประเทศไทยได้มีการระบุเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการฟื้นฟูและบูรณะให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์รวมทั้งควบคุมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน
2. เพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดความสมดุลทั้งในด้านระบบนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมโดยใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลรักษาภาวะแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐ นักวิชาการองค์กรพัฒนาเอกชน และระดับองค์การธุรกิจวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความแตกต่าง

อย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป กล่าวคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มุ่งเน้นในด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับการดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวการเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้นักท่องเที่ยวการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นด้วยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และระบบนิเวศ หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตามโอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรม หรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง

ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวพร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับราษฎรท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วยวิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นิยมใช้กัน โดยทั่วไป ได้แก่การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ เช่นการจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ การจัดทำเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ให้สามารถอธิบายชี้แนะเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็นนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติลักษณะต่าง ๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทาง และทำทนายนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในระดับกว้าง และระดับลึกซึ้ง จึงเป็นเสมือนการเพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวโดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ท้องถิ่นในระยะยาว และขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของธรรมชาติแวดล้อม

ขณะที่สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต และดรรรชนี เอมพันธ์ (2538, หน้า 30) ได้กล่าวถึงแนวคิดที่เป็นพื้นฐานหรือหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปได้ดังนี้

เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น

เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และมีการจัดการอย่างยั่งยืนไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก่อนข้างต่ำและช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป

เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ และการให้การศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความประทับใจและประสบการณ์ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในภาคบริการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นมากกว่าการท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งมักจะเป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะใหญ่ ๆ ที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับผู้ประกอบการหรือบริษัทนำเที่ยวเท่านั้น

จากหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และทรงคุณค่าในพื้นที่ โดยนำการจัดการอย่างยั่งยืนและการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อมาใช้ เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่เดินทางไปอีกทั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ซึ่งชมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ อันส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรต่าง ๆ ในท้องถิ่นรวมถึงการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และให้ประโยชน์กลับคืนสู่ชุมชนท้องถิ่นผู้วิจัยได้นำหลักการและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวข้างต้นมาเสริมสร้างองค์ความรู้เพื่อใช้ประกอบการทำวิจัย

องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ดรรรชนี เอมพันธ์และสุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (2539, หน้า 30) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปการวางแผนการท่องเที่ยวซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Nature Resource Tourism) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ยังดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศน์ (First Hand Ecosystem) และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่จึงมัก

ปรากฏอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เช่นอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540, หน้า 7) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติว่าเป็นแหล่งที่มีจุดเด่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (Nature Attractions) และตัดขาดจากโลกภายนอก (Solitude) ซึ่งนักท่องเที่ยวจะไม่ได้สัมผัสที่บ้านนอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวว่า หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่น (Destination) ของการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ความดึงดูดใจเหล่านั้นอาจเป็นความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้นสภาพทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้ว ในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจึงหมายถึงรวมถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย โดยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature Destination) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Destination) แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Historical, Archaeological and Religious Destination) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและประเพณี (Art, Culture and Traditional Destination)

2. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2540, หน้า 4 - 6) ระบุว่านักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

ประเภทที่ 1 นักท่องเที่ยวแบบหัวกะทิ (Hard-Core Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะที่เที่ยวชมธรรมชาติ

ประเภทที่ 2 นักท่องเที่ยวธรรมชาติแบบอุทิศตน (Dedicated Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปที่ขบวนการที่ธรรมชาติโดยเฉพาะเพื่อจะได้รู้ได้เข้าใจธรรมชาติหรือประเพณีท้องถิ่น

ประเภทที่ 3 นักท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Mainstream Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่แปลก ๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน เช่นไปเยือนลุ่มน้ำอเมซอน (Amazon) อุทยานกอริลลาในรวันดา (Rawanda Gorilla Park) หรือจุดหมายปลายทางอื่น ๆ ที่เป็นการริเริ่มสำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวพิเศษ

ประเภทที่ 4 นักท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาส (Casual Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่ตนได้เลือกไป นอกจากนี้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2539, หน้า 29) ได้กล่าวถึงลักษณะของ

นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าจะต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

3. การตลาด การตลาดนับเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยวโดยเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยวซึ่งในเชิงการตลาดจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีลักษณะอย่างไรโดยให้ข้อมูลและสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยว (Expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสมกับความสนใจและตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเลือกสรรประเภทและคุณภาพของนักท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ (Quantitative Tourism) อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งส่วนใหญ่งานด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นหน้าที่ของภาครัฐหรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4. การบริหารการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นต้องการบริการที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสารและบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นบริการด้านสื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในภาคบริการ

จากการศึกษาองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้ง 4 ประการข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเข้าใจภาพรวมของลักษณะของแต่ละองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าต่างมีความเชื่อมโยงและมีความสำคัญต่อการสร้างและพัฒนาความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้นจึงต้องทำการศึกษารายละเอียดองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้ง 4 ประการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอลือชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเพิ่มองค์ความรู้และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2553, หน้า 8) ได้จำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทสรุปได้ดังนี้

1. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่นภูเขา น้ำตก ถ้ำ ทะเล หาดทราย วนอุทยาน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

2. ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุและศาสนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือศาสนา เช่น วัด ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ เป็นต้น

3. ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งในลักษณะของพิธีงานประเพณี วิถีชีวิต ศูนย์วัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง เป็นต้น

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2552, หน้า 17) ได้จำแนกประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดควรได้รับการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดี เช่น ภูมิอากาศ ทิวทัศน์ที่สวยงาม สัตว์ป่า เป็นต้น

2. สถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นแบ่งย่อยเป็นฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมบันเทิง สวนสาธารณะ สวนสนุก สวนสาธารณะเฉพาะทาง และร้านค้าปลีก

สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ (2551, หน้า 22) ได้จำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น

1. สถานที่ท่องเที่ยวเกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวประเภทนี้นับว่าเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดจำแนกย่อยได้ดังนี้

1.1 ทิวทัศน์ ทิวทัศน์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติที่สวยงามและแปลกประหลาดเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าชม เช่น แกรนแคนยอน น้ำตกไนแองการ่า ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

1.2 สัตว์ป่า เช่นแหล่งอนุรักษ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์เปิด เป็นต้น

1.3 สภาพภูมิอากาศ เช่นแสงแดด สายลม อากาศอบอุ่น เป็นต้น

1.4 ปรางค์การณ์ทางธรรมชาติ เช่นพระอาทิตย์เที่ยงคืนการเกิดสุริยุปราคา

2. สถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถแยกย่อยได้ดังนี้

2.1 ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและด้านศาสนา

2.2 ประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณี

2.3 กีฬาต่าง ๆ

2.4 สถานที่เชิงเทคนิคและอุตสาหกรรม

2.5 กิจกรรมบันเทิง

2.6 สวนสาธารณะ

2.7 สวนสนุก

2.8 ศูนย์การค้า

2.9 ไร่ชาของที่ระลึก

จากแนวคิดของนักวิชาการ และหน่วยงานดังกล่าว สรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เกศินี มรณนัท (2553, หน้า 18-22) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่

1. กิจกรรมการเดินป่า (Hiking Trekking) เป็นลักษณะของกิจกรรมที่เป็นการเดินป่า ระยะใกล้ (2 กิโลเมตรขึ้นไป) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยการนำตัวเองไปสู่ธรรมชาติด้วยเส้นทางเดินเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่าที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจตามธรรมชาติรายทาง นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติแล้ว ยังมีโอกาสได้เรียนรู้สรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติจากไกด์นำทางที่มีความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และชำนาญพื้นที่เป็นอย่างดี

2. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature Education) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้สนับสนุนให้นักท่องเที่ยว นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินจากการได้มาเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติแล้วยังได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทนี้ คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor Center) ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ณ จุดต่าง ๆ ที่น่าสนใจ (Wayside Exhibit) นิทรรศการกลางแจ้ง (Outdoor Exhibit) ตลอดจนเส้นทางเดินเท้าที่จัดทำเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัส และเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติในพื้นที่

3. กิจกรรมการถ่ายรูปธรรมชาติและการบินเทปวิดีโอเทปเสียงธรรมชาติ (Nature Photography, Video Taping and Sound of Nature Audio Taping) ลักษณะกิจกรรมเป็นการถ่ายรูปและการบันทึกเทปวิดีโอธรรมชาติและสิ่งที่น่าสนใจอันเป็นรายละเอียดอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า พืชหายากและรอยเท้าสัตว์ป่า เป็นต้น

4. กิจกรรมส่อง / ดูนก (Bird Watching) มีลักษณะของกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมเฉพาะสำหรับผู้มีความสนใจในเรื่องนก สิ่งดึงดูดที่สำคัญ คือนกชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่น นกอพยพ และนกหายาก

5. กิจกรรมศึกษา / เที่ยวถ้ำ (Cave Exploring / Visiting) มีลักษณะของกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของถ้ำ เช่น กระบวนการเกิดถ้ำ ลักษณะของหิน / แร่ และสัณฐานธรณี ประเภทของถ้ำ สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในถ้ำ ฯลฯ

6. กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (Sky Interpretation) ลักษณะของกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์

ชนิดของดาวและกลุ่มดาว รูปร่าง ตำแหน่งและวงโคจร ตลอดจนประวัติและตำนานพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

7. กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (Boat Sightseeing) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติจำเป็นจะต้องมีมัคคุเทศก์ในการให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน การล่องเรือทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมอยู่

8. กิจกรรมพายเรือแคนู (Canoeing) / เรือคายัก (Kayak) / เรือใบ (Browbeating) / เรือใบ (Sailing) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ ทั้งยังให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ความสามารถในการบังคับเรือและได้ออกกำลังกายเป็นกิจกรรมที่ทำได้ทั้งในลำน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อม

9. กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (Snorkel Skin Diving) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงามนักท่องเที่ยวที่มีโอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์ใต้น้ำโดยไม่ต้องใช้เครื่องช่วยหายใจมีเพียงหน้ากาก (Snorkel)

10. กิจกรรมดำน้ำลึก (Scuba Diving) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลิน และใกล้ชิดธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงามเช่นเดียวกับกิจกรรมดำน้ำตื้น

11. กิจกรรมชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing) เป็นลักษณะของกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและใกล้ชิดธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ การได้ชื่นชมใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นโอกาสหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ

12. กิจกรรมจักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain Mountain Biking) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยอุปกรณ์ คือจักรยานภูเขา (Mountain Biking) เส้นทางจักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้า เพื่อกิจกรรมเดินป่า หรือศึกษาธรรมชาติ หรือคุณมีความลาดชันในระดับต่าง ๆ กันตลอดเส้นทาง

13. กิจกรรมปีน / ไต่เขา (Rock / Mountain Climbing) คือลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในแง่ท้าทาย ความยากลำบากที่ธรรมชาติสร้างไว้

14. กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping) เป็นลักษณะของกิจกรรมเป็นการพักแรมแบบกางเต็นท์มีหลายรูปแบบตั้งแต่พักแรมแบบเต็นท์ที่มีการพัฒนาแล้วในเขตบริเวณต่าง ๆ จนกระทั่งพักแรมกลางป่าที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ อย่างไรก็ตามกิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติและสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิดโดยไม่อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกในการอยู่อาศัยเกินความจำเป็น เป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่นการเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ต่อก / ดูนก ฯลฯ

15. กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang Glider) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่อาศัยเครื่องร่อนที่ไม่ใช้เครื่องยนต์แต่อาศัยหลัก (Aerodynamic) เป็นตัวบังคับให้เครื่องร่อนบินชมธรรมชาติจากที่สูง

16. กิจกรรมล่องแพยาง / แพไม้ไผ่ (White Water Rafting) คือลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติและได้รับความตื่นเต้นสนุกสนานเร้าใจจากความเร็วของแรงแสน้ำความต่างระดับของลำน้ำและสภาพภูมิทัศน์ของสองฝั่ง

17. กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking) คือลักษณะของกิจกรรม เป็นกิจกรรมพักผ่อนโดยการนำอาหารมารับประทานอาหาร หรือซื้อจากร้านค้าใกล้เคียงในบริเวณที่จัดไว้ให้เป็นกิจกรรมที่มักกระทำร่วมกับกิจกรรมประเภทอื่น ๆ เช่นการเที่ยวน้ำตก การเดินป่า ฯลฯ

18. กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (Waterfall Visits / Exploring) คือลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่นิยมที่สุดสำหรับการเที่ยวป่า – เขาที่มีน้ำตกเป็นองค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การเที่ยวน้ำตกอาจมีกิจกรรมหลายอย่างประกอบกัน เช่นเล่นน้ำตก เดินสำรวจน้ำตก นั่งรับประทานอาหาร หรือชมทิวทัศน์บริเวณน้ำตก

19. กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (Wind Surfing) ลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมทางน้ำที่ทำให้ความสนุกสนาน ตื่นเต้น จนความพึงพอใจความสามารถของตนเองในการบังคับที่เล่นวินด์เซิร์ฟ

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT)

ระพล ทองมาและ ประเจต อำนวย (2555, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) หรือบางท่านนำมารวมกับ eco-tourism เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Eco-tourism:CBE) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมซึ่งกำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (Neisenbaum&Gorka, 2001) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้คนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เป็นการสร้างศักยภาพในท้องถิ่น

อรอนงค์ ฤชาฤทธิ์ (2555, หน้า 12) ให้คำนิยามของCBT ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยชุมชนเป็นเจ้าของ มีการตัดสินใจ

ร่วมกันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตมีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันเกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมนำสู่การกระจายรายได้ต่อชุมชน

ธัญพรการจ คงอินทร์ (2552, หน้า 25) นิยามการท่องเที่ยวชุมชนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นวิธีการแบบหนึ่งที่มีศักยภาพนำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยให้มีความสมดุลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ประการสำคัญการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นกระบวนการและทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนชุมชนโดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่จะทำให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้นมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันก็ต้องธรรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไปกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นถ้าจะให้เกิดการพัฒนาจำเป็นต้องใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือการวางแผนนอกจากนั้นการจัดการที่ดีก็นับเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การอนุรักษ์ธรรมชาติประสบผลสำเร็จ แต่เหนือสิ่งอื่นใดประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วม และเป็นผู้เริ่มโครงการหรือวิธีการปฏิบัติต่างๆ ให้เป็นตัวอย่างแก่นักท่องเที่ยว เมื่อประชาชนในท้องถิ่นสามารถลดการทำลายในลักษณะต่างๆ ได้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวก็จะเกิดความรู้สึกไม่กล้าในการทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติดังที่เคยปฏิบัติเช่นทุกวันนี้

ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community- Based Tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมกำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการ โดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอยู่ 4 ด้านกล่าวคือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. ด้านองค์กรชุมชนชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันมีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และมีทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลายชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. ด้านการจัดการมีกฎ - กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวพัฒนาชุมชนโดยรวมได้มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้านการเรียนรู้ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

4. ด้านการเรียนรู้ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือนสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือนการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวมเนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกันวัฒนธรรมธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชนในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อนความสนุกสนานและความบันเทิงหากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้นมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันก็ต้องตระหนักกับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไปกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือนนอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

3. แนวคิดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

บุษกร ภวจินดา (2552, หน้า 34) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของชุมชนรุ่นหลังด้วยการท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศโดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกคนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการ

ท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและต้องชี้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

องค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (2004) ได้ให้อธิบายคำจำกัดความล่าสุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable Tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะไม่ใช่เป็นเพียงแค่การท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche tourism segments) หากแต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่าการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass tourism) โดยทั่วไปการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหมายถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมรวมถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคตดังนั้นหลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ WTO จึงประกอบด้วย

1. การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด
2. การเคารพในสังคมวัฒนธรรมและประเพณีของประชาชนพื้นเมืองรวมถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน
3. การสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและเข้าถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholder) นอกจากนี้ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นรวมถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

นอกจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อมสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจแล้วยังจะต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholder) ทุกฝ่ายรวมถึงจะต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยวการดำเนินการวางแผนอย่างต่อเนื่องและที่สำคัญจะต้องมีเครื่องมือดัชนีที่ใช้วัดประสิทธิภาพต่อผลกระทบของการดำเนินการในส่วนต่าง ๆ เพื่อสามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไม่เพียงส่งเสริมให้มีการหมุนเวียนเพื่อให้อุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและชุมชนที่รองรับการท่องเที่ยวเท่านั้น ยังเป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสภาวะแวดล้อมธรรมชาติในขณะเดียวกันก็พยายามคลี่คลายปัญหาใหญ่ประการหนึ่งอันเกิดมาจากความนิยมการท่องเที่ยวที่จะต้องรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุกที โดยไม่ทำลายสภาวะแวดล้อมธรรมชาติที่มีความบอบบางอยู่แล้ว การดึงเอาประชากรในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและการจัดการโดยที่ทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีอำนาจควบคุมและสามารถเห็นชอบในการเข้าถึง

แหล่งทรัพยากร นอกจากนี้ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและประเมินผลอันเป็นการบริหารจัดการภายใต้กรอบธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นการจัดการในแนวราบมีการบริหารงบประมาณที่โปร่งใสตรวจสอบได้จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นการพึ่งพาในด้านชีวภาพระหว่างประชากรท้องถิ่นกับพื้นที่ ประชากรในท้องถิ่นทำหน้าที่ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและในขณะเดียวกันก็ได้รับประโยชน์ในพื้นที่ที่ได้รับการปกป้องโดยสามารถเก็บเกี่ยวผลได้อย่างยั่งยืน มีพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์หลากหลายและใช้อย่างบูรณาการ

โดยสรุปแล้วแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนอกจากจะต้องให้คำตอบต่อการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้การจัดการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแล้ว ยังจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ของแต่ละชุมชนอีกด้วย

ปัจจัยสำคัญ 5 ประการในการนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วย

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมายถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่กำเนิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสืบทอดต่อกันมาเช่นศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตประวัติศาสตร์

2. นักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความต้องการ (Demand) ที่ทำให้คนในแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวต้องตอบสนองซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยวและก่อผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยเหตุนี้นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวกลุ่มธุรกิจให้ความสำคัญกับธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากและพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวจนอาจละเลยผลกระทบด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้นถ้าจะให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนกลุ่มธุรกิจนี้จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นตัวกลางที่จะช่วยกลั่นกรองคุณภาพของนักท่องเที่ยว

4. ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตทรัพยากรการท่องเที่ยวเช่นวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนขณะเดียวกันในชุมชนเองมีบทบาทเป็นผู้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยเช่นกันที่ผ่านมากคนในแหล่งท่องเที่ยวมักเป็นฝ่ายตั้งรับการท่องเที่ยวที่เข้ามาโดยคนในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมองเห็นผลประโยชน์ในเชิงรายได้แต่อาจไม่ตระหนักและคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดตามมานอกจากการตั้งรับกับทรัพยากรที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วคนในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวกลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมหรืออาจกล่าว

ได้ว่าคนในชุมชนได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยเหตุนี้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับเรื่องการกระจายผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกันความรักท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งอยู่ในหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรของชุมชนสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของตนเองซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องมีสิทธิเลือกได้ว่าต้องการให้ทรัพยากรของตนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือไม่และควรมีรูปแบบเช่นไร

5. นักวิชาการและสถาบันการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน (Facilitator) ที่ช่วยนำความรู้ในทางวิชาการหรือภูมิปัญญาสากลมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อยกระดับและคำอธิบายของค้ำความรู้ท้องถิ่นที่เรียกว่าภูมิปัญญาให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นสากลได้และยังทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการศึกษาค้นคว้ามากเท่าใดคนในชุมชนนักท่องเที่ยวและกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวก็จะเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้นนอกจากบทบาทการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าแล้วนักวิชาการอาจเข้าไปมีบทบาทในการเป็นวิทยากรช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การพูดคุยกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไปในช่วงเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันหลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้นจึงประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ 10 ประการคือ

1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) หมายถึงต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าคุณภาพของธรรมชาติวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย

1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวหมายถึงการสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดีรู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าปรับปรุงบำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นานเพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มีมากเพียงพอต่อการใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

1.2 การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้นต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุดเกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุดโดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับ

เทคโนโลยีแบบใหม่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing overconsumption and waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายากส่วนการลดของเสียเช่นขยะปฏิภูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้การใช้ซ้ำและการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle) ขยะเปียกอาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ต้องวางแผนขยายรากฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมโดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism in to planning) ต้องมีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาภูมิภาค แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5. นวัตกรรมท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงานรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายกระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local Communities) ต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัดเช่นเป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกันเป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกันเป็นต้นนอกจากนั้นยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7. มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ต้องมีการประสานกับประชาคมในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวสถาบันการศึกษาสถาบันศาสนาหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ร่วมประชุมหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยวการประเมินผลกระทบการท่องเที่ยวการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาดโดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกันเป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้มีแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กรและเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism Responsibly) ต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวข่าวสารการบริการการขายให้พร้อมและเพียงพอต่อการเผยแพร่อาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่นคู่มือการท่องเที่ยวคู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกสารแผ่นพับหนังสือคู่มือวีดิโอแผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผลตรวจสอบและวิจัย (Undertaking research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวโดยจะต้องมีการประเมินผลตรวจสอบผลกระทบและการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอโดยการสอบถามผู้ใช้บริการ โดยตรงการสอบถามเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยวเพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

คณะกรรมการการอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2550, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวมิได้มีความหมายเฉพาะการเดินทางเพื่อพักผ่อนหรือความสนุกสนานเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการเดินทางเพื่อการประชุม สัมมนา เพื่อการศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนถึงการเยี่ยมญาติพี่น้อง

ชนิสา ครุจิรานุวัฒน์ (2546, หน้า 39) กล่าวว่าไว้ว่าการท่องเที่ยว คือกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์นอกเหนือจากการดำเนินชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานอื่น ๆ (Basic Need) เป็นกิจกรรมที่มนุษย์กระทำเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure) และจัดอยู่ใน

ประเภทกิจกรรมนันทนาการ (Recreation) อย่างหนึ่งทั้งนี้กิจกรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวมักมีการเดินทาง (Travel) พร้อมกันไปด้วย

จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร (2551, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างโดยมีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้องกับองค์การท่องเที่ยวโลก ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ในปีพ.ศ. 2506 ว่าเป็นการเดินทางที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้คือการเดินทางจากสถานที่ที่อยู่อาศัยประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยความสมัครใจการเดินทางท่องเที่ยวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการดังนี้

1. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2550, หน้า 8 – 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึง ปรากฏการณ์ที่มนุษย์เกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ กันที่ไม่ใช่เพื่อการย้ายถิ่นแบบถาวรโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อความบันเทิงหรือสนุกสนานหรือความสำราญใจและในการพักผ่อนหย่อนใจจากภูมิทัศน์ที่ปรากฏอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วย เช่นการชมวิวกจากหน้าผาสูงการชมดนตรี การชมงานศิลปะ เป็นต้น
2. เพื่อการศึกษาทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เช่นการเดินทางป่าเกี่ยวกับพืชพรรณธรรมชาติและสัตว์ป่าการศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น
3. เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่นเพื่อการเล่นกีฬาการสังสรรค์ เป็นต้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2552, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่าเป็นรูปแบบนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่ต้องเดินทางจากถิ่นที่พำนักประจำของตนไปยังอีกที่หนึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพแต่ไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่นเพื่อการพักผ่อน เพื่อวัฒนธรรมและศาสนาเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ เป็นต้น

จากข้อความดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึงการเดินทางด้วยความสมัครใจในช่วงเวลาว่างของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากที่อยู่อาศัยตามปกติไปยังสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีความแตกต่างจากที่อยู่อาศัยเดิมของตนเองเป็นการชั่วคราวในการเดินทางไม่คำนึงถึงระยะทางที่เดินทางไปว่าจะใกล้หรือไกลและต้องพักค้างระหว่างการเดินทางหรือไม่และในช่วงระหว่างการ

เดินทางดังกล่าวจะมีการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นร่วมด้วยโดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่หลากหลาย เช่นเพื่อการพักผ่อน เพื่อความสนุกสนาน เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อทัศนศึกษา เพื่อการศึกษา เพื่อติดต่อธุรกิจและเพื่อเยี่ยมญาติ เป็นต้น โดยทั้งนี้การเดินทางไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพและการไปอยู่เป็นการประจำ

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

เสรี วังส์ไพจิตร (2533, หน้า 189-214) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ และลดปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงินของประเทศโดยนำเงินตราต่างประเทศซึ่งมาจากการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (Tourist Expenditure) เข้าสู่ประเทศเช่นเดียวกับการส่งสินค้าออกและจากรายได้นี้สามารถนำไปทดแทนค่าใช้จ่ายในการนำสินค้าซึ่งผลิตเองไม่ได้และเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศเข้ามาจากต่างประเทศ รวมทั้งนำไปช่วยในการชำระหนี้จากสถาบันการเงินระหว่างประเทศด้วย

2. การท่องเที่ยวเป็นการกระจายรายได้สู่ภูมิภาคของประเทศ เนื่องจากประกอบธุรกิจขนาดเล็กจำนวนมากได้รับจากการท่องเที่ยวจึงกระจายสู่ประชาชนอย่างรวดเร็วทั้งระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการหมุนเวียนการใช้จ่ายภายในประเทศและส่งเสริมการลงทุนเพื่อการสร้างปัจจัยพื้นฐานรวมถึงปัจจัยเสริมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลเนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องจ่ายภาษีต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นภาษีเมื่อซื้อสินค้าและบริการภาษีศุลกากร ค่าธรรมเนียมการประทับตราหนังสือเดินทางส่วนภาษีที่ธุรกิจท่องเที่ยวต้องจ่าย เช่น ค่าธรรมเนียมโรงแรม ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตจำหน่ายอาหาร สุราและเครื่องดื่ม ซึ่ง (สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, 2526, หน้า 148 อ้างถึงในเสรี วังส์ไพจิตร, 2533) ได้ศึกษาพบว่าธุรกิจโรงแรมเสียภาษีเฉลี่ยแห่งละ 9.20 ล้านบาทต่อไปและเสียภาษีการค้าแห่งละ 30 ล้านบาทต่อปี ส่วนบริษัทนำเที่ยวเสียภาษีเฉลี่ยรายละ 3 ล้านบาทต่อปี

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพทั้งแรงงานทั่วไป (Unskill) และแรงงานที่มีความชำนาญ (Skill) โดยในปีพ.ศ. 2535 เกิดการจ้างงานในระบบท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากถึง 1,114,000 คน จำแนกเป็นแรงงานทางตรง 757,520 คนและแรงงานทางอ้อม 356,480 คน

5. การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัด (Limitless Boundary Industry) ไม่มีปัญหาเรื่องการกำหนดโควตาการจำหน่าย กล่าวคือการท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาแล้วแต่ความสามารถในการใช้กลยุทธ์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและสภาพของแต่ละประเทศเอง

นอกจากนี้ สุวรรณชัย ฤทธิรักษ์ (2546, หน้า 6) ยังได้กล่าวว่า การพิจารณาความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถพิจารณาได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนี้

ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ

1. การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการสร้างรายได้เข้าประเทศ (Source of Foreigner Exchange) ได้เป็นจำนวนมากต่อเนื่องเสมอมา จนกระทั่งในปี 2525 ก็สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศได้เป็นอันดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการส่งสินค้าประเภทต่าง ๆ ไปจำหน่ายในต่างประเทศ และครองลำดับความสำคัญอยู่อันดับต้น ๆ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้รายได้สุทธิในรูปเงินตราต่างประเทศจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ยังมีส่วนช่วยให้ดุลการชำระเงินของประเทศเกินดุลอีกด้วย

2. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีผลกระทบทวีคูณ (Multiplier Effect) ในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งนับจากการพัฒนาสำรวจติดตามประเมินผลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่าจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่าปกติประมาณ 2 เท่าตัว

3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนและกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวในชนบทการพัฒนาความเจริญก็จะเข้าไปถึงภูมิกษณนั้น ๆ ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีผู้ลงทุนในหลาย ๆ รูปแบบทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างกว้างขวาง เป็นการกระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างแท้จริง

4. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศ โดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูง ในรูปของการผลิตสินค้าพื้นเมือง และสินค้าของที่ระลึก ตลอดจนการให้บริการในท้องถิ่นนั้น ๆ

5. การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบผลผลิตขายได้ทุกเวลาสุดแล้วแต่ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ขาย

6. การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรหมุนเวียนในประเทศทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นการลดการว่างงานลงประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลได้รับรายได้ในรูปแบบของภาษีอากรประเภทต่าง ๆ

ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อสังคม

1. การท่องเที่ยวมีส่วนในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติก่อให้เกิดสันติภาพความเป็นมิตรไมตรีและความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือนเกินดุลอีกด้วย

2. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้เกิดแก่ท้องถิ่นทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ มีการลงทุนทางการผลิตเพื่อรองรับบริการแก่ผู้มาเยือน ท้องถิ่นทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำ จึงทำให้อยู่ดีกินดีมีความสุขโดยทั่วกัน

3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจความสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติก่อให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและรักแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน

4. การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่วยขจัดปัญหาการหลงใหลและเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานทำหรือเสี่ยงโชคในเมืองของประชาชนในชนบท

5. การท่องเที่ยว ช่วยให้ประชาชนในชนบทรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในรูปของสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกไว้สำหรับผู้มาเยือนเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น

6. การท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมการเรียนรู้สร้างสมประสบการณ์แก่บุคคลอันเป็นผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์

ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการเมือง

1. การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดภาพลักษณ์และความรู้สึกถึงความมั่นคงปลอดภัยของสถานที่นั้นเพราะการที่มีนักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนที่ใดที่หนึ่งนั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ

2. การท่องเที่ยวเป็นวิถีทางที่มนุษย์ต่างสังคมได้พบปะรู้จักทำความเข้าใจกัน การเดินทางไปมาหาสู่กันภายในประเทศทำให้ได้รู้จักกัน ค้นคว้าปัญหา พึ่งพาอาศัยกันเป็นการสร้างความสามัคคี สมานฉันท์ของคนในชาติ เสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยสร้างสรรค์สัมพันธไมตรีและความสงบสันติสุขในโลก

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านเศรษฐกิจ เช่น การกระจ่ายรายได้ การเสริมสร้างรายได้หลักและรายได้เสริมให้คนในชุมชน ด้านสังคม เช่น ความใกล้ชิดของคนในครอบครัวเนื่องจากไม่ต้องทำงานต่างถิ่น ด้านวัฒนธรรม เช่น ความรู้สึกเคารพรักและหวงแหนภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่น ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การหันมาเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้อุณหภูมิชีวิตดีขึ้น ด้านการเมือง เช่น การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสายตานักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อทุกด้านที่กล่าวมาเป็นอย่างมาก เพราะส่งผลดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรง

และทางอ้อม ได้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอำเภอสหัส ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าบ้าน และนักท่องเที่ยวที่เป็นแขกผู้มาเยือน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การพิจารณาการท่องเที่ยวในเชิงระบบจะเห็นได้ว่าทำให้สามารถเข้าใจถึงสภาพความเป็นจริง และการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ หมายถึงการพิจารณาระบบย่อยใน องค์ประกอบหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น ซึ่ง แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นก็จะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป โดยจะต้องมีการพิจารณารวมไปถึง ถึงแวดล้อมของระบบท่องเที่ยวด้วย ซึ่งอาจเป็นระบบนิเวศวิทยาหรือระบบการบริหารและการ ปกครอง เป็นต้นจำแนกได้ 3 ระบบย่อย คือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 50)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะหมายถึง สภาพกายของ ทรัพยากรนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรม ท้องถิ่น
2. บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่การบริการเพื่อการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีอยู่ ในพื้นที่หรือที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่
3. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market) เป็นส่วนของอุปสงค์ (Demand) ในการ ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การตลาดอาจพิจารณาได้ทั้งตัวนักท่องเที่ยวเองและกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่มูลเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นมี

องค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่

1. อุปสงค์ในการท่องเที่ยว (Tourism Demand) หมายถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปใช้บริการซื้อสินค้ายังสถานที่ท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว โดย ที่นักท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความต้องการมีความสามารถและมีความเต็มใจที่จะจ่ายค่าราคาสินค้าและบริการที่กำหนดไว้ในเวลานั้นด้วย

2. อุปทานในการท่องเที่ยว (Tourism Supply) หรือการเสนอขายสินค้าและบริการการ ท่องเที่ยว หมายถึงสินค้าและบริการทุกชนิดที่เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องจัดให้เป็นให้มีเพื่อ ตอบสนองอุปสงค์ของนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นอุปทานที่ปรากฏในลักษณะที่เป็นรูปธรรม นามธรรมหรือสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติรวมทั้งสิ่งที่มีมนุษย์คิดค้นขึ้นอุปทานเป็นสิ่งดึงดูดให้ นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทุก ๆ องค์ประกอบมีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กันหมด ซึ่งการท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทุกองค์ประกอบเพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถทำงานเป็นระบบต่อเนื่องกันไปเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำทุกองค์ประกอบมาใช้ องค์ประกอบเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีในทุกการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นที่แห่งใดก็ตาม เช่นกันกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช จำเป็นต้องมีองค์ประกอบทั้งหลายอัน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว บริการการท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อทำให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จและสร้างผลประโยชน์อย่างยั่งยืน

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

ชนิสา ครูจิรานูวัฒน์ (2546, หน้า 43 - 44) แต่แรกนั้นการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นตามแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่โดยธรรมชาติก่อนและต่อมาก็มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) และมีแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่อย่างมากมายจนสามารถแบ่งเป็นประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะกำเนิดระยะเวลาที่แหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ ได้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น และตามลักษณะอันโดดเด่นหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวขึ้น ๆ ได้ดังนี้

1. ลักษณะการกำเนิดแหล่งท่องเที่ยว แบ่งแหล่งท่องเที่ยวเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศาสนาและทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เป็นต้น

1.2 แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นอาจมีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาหรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจก็ได้เป็นแหล่งที่ดึงดูดผู้มาท่องเที่ยวได้เช่นกัน ได้แก่ ศูนย์การค้า สวนเรีงรมย์ สวนสัตว์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม และพิพิธภัณฑ์

2. ระยะเวลาที่แหล่งท่องเที่ยวมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นนั้น แบ่งแหล่งท่องเที่ยวเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 แหล่งท่องเที่ยวถาวร คือแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นเสมอตลอดปี แต่อาจมีช่วงที่ผู้มาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เช่น ในวันหยุดพิเศษ วันนักขัตฤกษ์ ซึ่งเป็นได้ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์

2.2 แหล่งท่องเที่ยวชั่วคราว คือแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเฉพาะวัน หรือเฉพาะช่วงระยะเวลาสั้น ๆ มักจะเป็นวันที่มีการเฉลิมฉลองหรือวันที่มีเทศกาลต่าง ๆ อาจ

เป็นทางศาสนา การแข่งขัน การประกวดหรืออื่น ๆ เช่นเทศกาลหุ่นฟางนก จังหวัดชัยนาท เทศกาลหมุย่าง จังหวัดตรัง

3. ลักษณะอันโดดเด่นหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวแบ่งแหล่งท่องเที่ยวเป็น 4 ประเภทคือ

3.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่สถานที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ บ่อน้ำพุร้อน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ สวนรุกขชาติ ทะเลหาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ อ่างเก็บน้ำ แหล่งน้ำจืด (ห้วย หนอง คลอง บึง) เป็นต้น

3.2 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ คูเมือง ศาสนสถาน กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

3.3 แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม ได้แก่งานประเพณี ความเป็นอยู่วิถีชีวิต ศูนย์วัฒนธรรม ลินค้าพื้นเมือง ไร่สวน พืช ผัก ผลไม้ และเหมืองแร่ เป็นต้น

3.4 แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น สถานเริงรมย์ ศูนย์การค้า และตลาดนัด เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าประเภทของแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งประเภทได้หลายลักษณะ เช่น ตามลักษณะการกำเนิดแหล่งท่องเที่ยวตามระยะเวลาที่แหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นและตามลักษณะโดดเด่น หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว

ปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว

สุนิสา โพธิ์เตี้ย (2553 อ้างอิงในชนิศา ครูจิรานูวัฒน์, 2546, หน้า 46 - 47) จากการรวบรวมความคิดเห็นของผู้มาท่องเที่ยวและผู้นำทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ พบว่าการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในปัจจุบันผู้มาท่องเที่ยวยังประสบปัญหาดังนี้

1. ขาดการบอกทิศทางในแหล่งท่องเที่ยวและส่วนบริการต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งควรมีการบอกทิศทางที่ชัดเจนขึ้น อาจเป็นในรูปแบบของป้ายบอกทางด้วยแผนที่ รูปภาพ หรือการออกแบบสถานที่ให้สามารถสื่อสารการเข้าถึงจุดต่าง ๆ ได้โดยง่าย

2. ขาดความสะดวกสบายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากในกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้น ผู้มาท่องเที่ยวต้องการสิ่งบริการอื่น ๆ ประกอบในการท่องเที่ยวด้วย เช่น บริการด้านห้องน้ำ ห้องส้วม ศาลา หรือบริเวณที่พักผ่อนหย่อนใจกลุ่มท่องเที่ยวของตน ซึ่งบริการเหล่านี้มักมีจำนวนไม่เพียงพอหรือไม่ก็คุณภาพไม่ดีพอ

3. การที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นขาดเอกลักษณ์ เนื่องจากถูกทำลาย เพราะการเข้าชมของผู้มาท่องเที่ยวหรือผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ประพฤติตามใจชอบในการแสวงหา

ผลประโยชน์ของตนเอง จนทำให้เกิดผลเสียต่อแหล่งท่องเที่ยวและสภาพธรรมชาติบริเวณโดยรอบ เช่น การปลูกสร้างอาคารสูงบดบังวัด โบราณสถานที่สวยงามมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทำให้เสียทัศนียภาพหรือการทิ้งขยะเคลื่อนกลาดการขูดขีดผนังกำแพงหรือต้นไม้ของผู้มาท่องเที่ยวและการปล่อยน้ำเสียจากกิจกรรมของตนลงในแม่น้ำลำคลองของบรรดาผู้ประกอบการทำให้แหล่งท่องเที่ยวบริเวณโดยรอบเสื่อมสภาพ สูญเสียเอกลักษณ์ที่เคียงดงามเป็นต้น

4. ความไม่สะดวกในการเข้าถึงจุดต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพราะถนนที่มีความคับแคบเกินไปเกรงจะเกิดอันตรายระหว่างคนเดินเท้ากับผู้ใช้ยานพาหนะขึ้นได้

5. แหล่งท่องเที่ยวมีความแออัดหรือขาดการระบายอากาศที่ดีเนื่องจากมีผู้มาท่องเที่ยวเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น ๆ มากจนเกินกว่าที่ความสามารถของสถานที่นั้น ๆ จะรองรับได้

6. ขาดความต่อเนื่องของเส้นทางในแหล่งท่องเที่ยวทำให้การเข้าชมสถานที่ที่น่าสนใจสำหรับผู้มาท่องเที่ยวไม่อาจกระทำได้อาจเพราะเนื่องจากไม่มีทางเดินที่ต่อเนื่องกันหรือบาทวิถีคับแคบเกินไป

7. อากาศร้อน มีฝุ่นมากและเสียงดังหนวกหูจากยานพาหนะทำให้บรรยากาศในแหล่งท่องเที่ยวไม่สงบ ไม่ร่มรื่น ไม่น่าเข้าดูเข้าชม

จากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ข้างต้นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้มาท่องเที่ยวเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น อาจไม่ต้องการกลับมาเที่ยวอีกในโอกาสต่อไป โดยเฉพาะในข้อที่ 3 การขาดเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว นับว่าเป็นส่วนสำคัญมากเพราะส่งผลเสียต่อแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมโดยรอบ

กล่าวโดยสรุปจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้ว่าการท่องเที่ยวมิได้หมายถึงการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงการเคลื่อนย้ายประชากรจากที่หนึ่ง ไปอีกที่หนึ่งทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศโดยเมื่อมีการเดินทางทำกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นระหว่างการท่องเที่ยวย่อมมีการจับจ่ายซื้อสินค้าและบริการตามมา ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเกิดการสร้างงานสร้างอาชีพสร้างการกระจายรายได้สู่ชุมชนเกิดประโยชน์แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมอันนำมาซึ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่างมีทั้งทางบวกและทางลบ หากเกิดปัญหาหรือมีข้อผิดพลาดในการบริหารจัดการองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเพียงด้านใดด้านหนึ่งก็ย่อมส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ เกิดความรู้สึกในด้านที่ไม่ดีหรือไม่พอใจจากนักท่องเที่ยว ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นต้องรีบดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว แต่ทั้งนี้การท่องเที่ยวก็ยังคงสรรสร้างประโยชน์มากมาย โดยเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความรู้ได้เพิ่มประสบการณ์

ใหม่ให้ความเพลิดเพลินเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีร่วมกันและยังมีส่วนช่วยในการกระตุ้นให้มีการอนุรักษ์ธรรมชาติ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนอีกด้วย

5 แนวคิดการมีส่วนร่วม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

อकिन รพีพัฒน์ (2545, หน้า 7-9) ได้สรุปไว้ดังนี้ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน กล่าวว่าการเกลี้ยกล่อม หมายถึงการใช้คำพูดหรือการเขียนเพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมากมีทั้งหมด 5 ระดับดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคและความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกขโมยทรัพย์สินหรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วยแต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเองการจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาใจเอาเปรียบการให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงานการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้นและเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบอันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคลและขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดียอมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน

3. ทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือการสร้างความรู้รักชาตินิยมให้เกิดขึ้นหมายถึงความรู้รักเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติมีความพอใจในชาติของตัวเองพอใจเกียรติภูมิจงรักภักดีผูกพันต่อท้องถิ่น

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคนจูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่าผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัตคือเคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจไม่มีผลงานสร้างสรรคที่เรียกว่าผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจงานมีคุณภาพมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างใดก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหารเพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐเพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2546, หน้า 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการรวมทั้งมีส่วนในการ

ควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่นนอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลรวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรับผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 4) การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วม คือการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาคมิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร (2532, หน้า 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึงการที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนได้ขั้นตอน หนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มีงมณี นาคิน (2531, หน้า 10) ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุก ขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบการมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริงและมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกวิท พวงงาม (2545, หน้า 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นกล่าวคือถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลรู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานแม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จต่างกันนอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2545, หน้า 116) ยังได้ กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้นตอนนี้

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบาย และวัตถุประสงค์ของ โครงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนด ทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้าง ประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการ พัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับคือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน / ครอบครัว / ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมทำคือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

5. การมีส่วนร่วมสนับสนุนคืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของคนที่เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหา รากเหง้าของปัญหา

2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของคนในปัจจุบันคืออะไร

2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง

2.2 วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่องราว

2.3 ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไข

ปัญหาที่วางแผนนั้น

2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

2.6 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

2.7 ร่วมรับผลประโยชน์ / หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้

ชิต นิลพานิช และกุลชนธนาพงศธร (2532, หน้า 362) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล

2. หลักการจัดความชัดเจน ความชัดเจนในเรื่องผลประโยชน์และความคิดจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยันความอดทนการร่วมมือการซื่อสัตย์และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ร่วมสนับสนุนนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานและอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

4. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติจะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงานและนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

5. หลักการทำงานเป็นทีมสามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้ดี

6. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการ ทำงานและทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

สำนักงานสภาพัฒนาการศรัทธา (2545, หน้า 118) ได้ กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการคือ

1. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1 จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

1.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

1.3 แก่อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

1.4 ลงมือปฏิบัติจริง

1.5 ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2. การพัฒนาผู้นำเครือข่ายเพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความและความสามารถที่มีจะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหาหรือกิจกรรมการพัฒนาได้ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.1 แลกเปลี่ยนเรียนระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2.2 สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

2.3 แลกเปลี่ยนเรียนและดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์การร่วม

6. ข้อมูลทั่วไปของอำเภอสิชล

อำเภอสิชลมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมมากมายการศึกษาข้อมูลทั่วไปของอำเภอสิชลจึงเป็นเรื่องจำเป็นและเกี่ยวข้องกับงานของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของอำเภอสิชลในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ประวัติความเป็นมา

อำเภอสิชลเป็นดินแดนแห่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และมรดกแห่งวัฒนธรรมมีหลักฐานการอาศัยของมนุษย์ที่สืบค้นได้ ตั้งแต่ยุคหินต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันอำเภอสิชลจัดตั้งเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2440 สิชลเมื่อได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ ได้ตั้งที่ว่าการอำเภอที่คลองระยะหนึ่ง แล้วย้ายไปที่บ้านปากแพรก (ตลาดสิชลปัจจุบัน) ต่อมาย้ายไปตั้งบ้านบางฉาง (ที่ว่าการอำเภอหลังเก่า) มีหลวงอนุสรสิทธิกรรม (นายบัว ณ นคร) เป็นนายอำเภอคนแรกนับว่าเป็นยุคของการสถาปนาอำเภอสิชล ปัจจุบันมีนายถิรนาถ เอสะนาชาตังเป็นนายอำเภอ

คำว่า สิชล มีความหมายว่า น้ำดี ซึ่งเป็นลักษณะพื้นที่ทั่วไปของเมือง นครศรีธรรมราช โดยเฉพาะเขตอำเภอเมือง อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชลและอำเภอขนอม

สภาพทั่วไป

บนพื้นแผ่นดินสิชลนี้เป็นเขตพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการอาศัยของมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดประวัติศาสตร์ยาวนานต่อเนื่อง อำเภอสิชลเป็นอำเภอตอนเหนือของจังหวัด นครศรีธรรมราช มีพื้นที่ 703.105 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 478,400 ไร่ อยู่ห่างจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปทางทิศเหนือตามแนวทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 401 ประมาณ 63 กิโลเมตรและห่างจากกรุงเทพมหานคร 717 กิโลเมตรมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทิศใต้ จดอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทิศตะวันออก จดอำเภอไทย

ทิศตะวันตก จดอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราชและอำเภอกาญจนดิษฐ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ลักษณะภูมิประเทศ

โดยทั่วไป เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล ทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอเป็นที่ราบสูงและมีป่าไม้มาก (เทือกเขานครศรีธรรมราช) พื้นที่ค่อย ๆ ลาดต่ำลงมาเป็นที่ราบตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มทางด้านทิศตะวันออกจดชายฝั่งทะเลอำเภอไทย ลักษณะดินเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก พื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกข้าว ยางพารา กาแฟ สวนผลไม้ มะพร้าว ปาล์มและอื่น ๆ มีภูเขาตั้งอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะตอนเหนือที่สำคัญคือเขาหัวช้าง เขาหลวง เขาคาดฟ้า เขายวนเต่า เขาใหญ่ เขาเกียด และเขาคอกวาง อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล แม่น้ำลำคลองที่สำคัญคือคลองท่าเรือรีคลองท่าเขียว คลองเปลียน คลองท่าหน คลองท่าควาย

ประชากรและการปกครอง

อำเภอสิชล มีประชากร 87,594 คน แยกเป็น ชาย 43,490 คน หญิง 44,105 คน

การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยเทศบาล จำนวน 2 แห่งคือ

1. เทศบาลตำบลสิชล เป็นที่ตั้งของชุมชนในเนื้อที่ 3 ตารางกิโลเมตรอยู่ในเขตตำบลสิชล ซึ่งครอบคลุมพื้นที่หมู่ที่ 1 , หมู่ที่ 3, และหมู่ที่ 5 บางส่วน

2. เทศบาลตำบลทุ่งไเส

องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 8 แห่งคือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลสิชล
2. องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งปรัง
3. องค์การบริหารส่วนตำบลฉลอง
4. องค์การบริหารส่วนตำบลเสาเกา
5. องค์การบริหารส่วนตำบลเปลียน
6. องค์การบริหารส่วนตำบลสี่ขีด
7. องค์การบริหารส่วนตำบลเทพราช
8. องค์การบริหารส่วนตำบลเขาน้อย

การประกอบอาชีพของอำเภอสิชล มีดังนี้

ด้านเกษตรกรรม

อำเภอสิชลประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีการทำสวน โดยทั่วไป เช่นสวนมะพร้าว ขางพารา สวนผลไม้และการทำนาที่มีอยู่ทั่วไปแต่การทำเกษตรยัง ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลักเนื่องจากยังไม่มีระบบชลประทานทั่วถึงพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ มะพร้าว ขางพารา ปาล์มและผลไม้ซึ่งเป็นสินค้าออกที่มีรายได้ปีละหลายล้านบาทพื้นที่ทำ การเกษตรอำเภอสิชลมีประมาณ 275,071 ไร่

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน อำเภอสิชล แบ่งดินออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

ดินในพื้นที่ราบลุ่มเกิดจากตะกอนที่มาจากแม่น้ำลำคลองค่อย ๆ สูงขึ้นดินจำพวกนี้ถ้าอยู่ในสภาพ แห้งน้ำจะไม่แสดงความเป็นกรด ศักยภาพของดินจะใช้ประโยชน์ในการทำได้เพียงบางส่วน แต่ ให้ผลผลิตต่ำไม่คุ้มกับการลงทุน จึงเหมาะแก่การปลูกพืชยืนต้น เช่น มะพร้าวดินบริเวณที่ราบสูง เขิงเขา เหมาะสำหรับการปลูกขางพาราและปาล์มทรัพยากรน้ำ อำเภอสิชลมีแหล่งน้ำเพื่อ การเกษตร คือลำคลองจำนวน 5 สาย ได้แก่ คลองท่าเรือรี คลองท่าเขียว คลองท่าทน คลอง เปลี่ยน และคลองท่าควาย ซึ่งมีน้ำใช้ตลอดปีทรัพยากรป่าไม้อำเภอสิชลมีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ

สินค้าพื้นเมืองและสินค้า OTOP อำเภอสิชลมีแหล่งวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติ มากมาย ทำให้ชาวอำเภอสิชลนำวัตถุดิบมาประดิษฐ์เป็นรูปพรรณต่าง ๆ อาทิประติมากรรมจากรก มะพร้าว ไม้กวาดดอกหญ้า กะปิเทพราช หมูเนื้อสวรรค์และถ่านกะลามะพร้าวอัดแท่ง เป็นต้นและ ส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ OTOP โดยการปรับปรุงสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เชิงรุกส่งเสริม การตลาดและพัฒนาาระบบตลาดจริงและตลาดสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพ

7. การท่องเที่ยวอำเภอสิชลจังหวัดนครศรีธรรมราช

สิชลเป็นดินแดนแห่งโบราณคดีประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมมีหลักฐานการ อาศัยของมนุษย์ที่สืบค้น ได้ตั้งแต่ยุคหินต่อเนื่องถึงปัจจุบันบนผืนแผ่นดินสิชลนี้ถือเป็นเขตพื้นที่ที่ อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการอาศัยของมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดประวัติศาสตร์ยาวนานต่อเนื่อง

สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. หาดสิชลหรือที่ชาวท้องถิ่นเรียกกันว่า หัวหินสิชลเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อก่อนาน ของอำเภอ ชายหาดเป็นแนวหินไปจนจดหาดทรายโค้งเป็นบริเวณที่เล่นน้ำได้บนหาดมีที่พักและ ร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว

2. หาดหินงาม บริเวณชายหาดเต็มไปด้วยก้อนหินกลมเกลี้ยง มีสีส้มสวยงามและเป็นที่มาของชื่อหาดหินงาม ตลอดแนวชายหาดไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกบริการ

3. หาดปิติเป็นหาดที่ชาวท้องถิ่นนิยมไปพักผ่อน ชายหาดจะต่อจากหาดหินงามบริเวณโดยรอบได้รับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักและร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว การเดินทางโดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 401 จากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ประมาณ 70 กิโลเมตร เข้าสู่อำเภอสิชล จากตัวอำเภอสิชลแยกขวาไปทางบ้านปากน้ำ ระยะทาง 3 กิโลเมตร ถึงชายหาดสิชล และจากหาดสิชลไปอีก 1.5 กิโลเมตรถึงหาดหินงาม และหาดคอเขาห่างจากหาดหินงาม 2 กิโลเมตร

4. อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด ในอดีตผืนป่าบริเวณนี้หนาทึบและมีสัตว์ป่าชุกชุมชาวบ้านจึงเรียกด้วยชื่อน้ำสะพังก้าวว่า สี่ขีด ภายหลังจึงเพี้ยนมาเป็นสี่ขีด พื้นที่ส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดซึ่งเป็นเขาหินปูน จึงก่อให้เกิดน้ำตกหินปูนที่สวยงามและยังมีถ้ำที่น่าพิศวงหลายแห่ง อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดมีพื้นที่ประมาณ 90,625 ไร่ หรือ 145 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในแนวทิวเขานครศรีธรรมราช ที่สูงชันสลับซับซ้อนมีต้นป่าน้ำเป็นแนวแบ่งเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี เดิมพื้นที่บริเวณน้ำตกสี่ขีดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่ายางโพรงและป่าเขาใหญ่ ท้องที่ตำบลสี่ขีด อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่มีทิวทัศน์ธรรมชาติสวยงาม เช่นน้ำตกเกาะแก่ง แอ่งน้ำ ไชยหินและพันธุ์ไม้ตระกูลต่าง ๆ มากมายสมควรที่จะได้รับการปรับปรุง พัฒนาให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเป็นอย่างยิ่งทางจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงได้กำหนดพื้นที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิชลและเพื่อเป็นการสนองนโยบายดังกล่าว อำเภอสิชลจึงรณรงค์จัดทำโครงการอนุรักษ์ป่าเพื่อชุมชนบริเวณน้ำตกสี่ขีดและเสนอกรมป่าไม้พิจารณาจัดตั้งเป็นวนอุทยานต่อไปเพื่อเป็นการรักษาสภาพภูมิประเทศอันสวยงามและอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร สำหรับราษฎรได้ใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรมทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ป่าบริเวณใกล้เคียงน้ำตกได้ถูกราษฎร์บุกรุกทำลายป่า เพื่อครอบครองที่ดินอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคตได้และในเรื่องนี้นายธานี โยภาส อธิบดีกรมป่าไม้ได้เห็นชอบให้มีการจัดตั้งพื้นที่บริเวณน้ำตกสี่ขีดในป่าสงวนแห่งชาติป่ายางโพรงและป่าเขาใหญ่เป็นวนอุทยาน เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2529 แต่การดำเนินงานต้องหยุดชะงักลงเพราะปัจจัยข้อกำหนดด้านงบประมาณจนกระทั่งปีงบประมาณ 2532 จึงได้รับการจัดสรรงบประมาณให้ดำเนินการได้

เนื่องจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่ายางโพรงและป่าเขาใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวางประมาณ 90,625 ไร่ มีจุดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงามมากมายหลายแห่ง เช่นน้ำตกสี่ขีด น้ำตกสำนักเนียน ถ้ำเขาพับผ้าและถ้ำสวนปราง เป็นต้นเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่หล่อเลี้ยง

เกษตรกรรมของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชและยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าอย่าง ชุกชุม

อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 116 ตอนที่ 48 ก วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2542 กำหนดบริเวณที่ดินป่าชายหาดและป่าวัดประดู่ในท้องที่ ตำบลท่าอุแท ตำบลคลองสระ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและป่ายางโพรง ป่าเขาใหญ่ ในท้องที่ตำบลสี่ขีด ตำบลเขาน้อย อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ลักษณะภูมิประเทศอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 8 องศา 55 ลิปดาถึง 9 องศา 03 ลิปดาเหนือและอยู่ระหว่างเส้นแวงที่ 99 องศา 36 ลิปดาถึง 99 องศา 47 ลิปดา ตะวันออก บริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับกับเทือกเขา สูงชันสลับซับซ้อนเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาานครศรีธรรมราช (เทือกเขาบรรทัด) ซึ่งกั้นเขตแดน ระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอสิชล แนวเขาวางตัวในแนวทิศเหนือ – ใต้ เป็นแนวยาวขนานกับฝั่งทะเลตะวันออก ตอนกลางเป็น เทือกเขาที่สูงชันสลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นสันปันน้ำโดยลาดต่ำไปทางตะวันออกและตะวันตก ที่ราบส่วนใหญ่อยู่ทางตะวันออก พื้นที่นี้มียอดเขาที่สูง คือยอดเขากิโหมดสูง 1,303 เมตร จาก ระดับน้ำทะเล ยอดเขาอื่น ๆ เช่นยอดเขานางสูง 881 เมตร ยอดเขาวังพุงสูง 600 เมตร ยอดเขาปลาย ครามสูง 599 เมตร ยอดเขาขุนห้วยแก้วสูง 582 เมตร ความสูงของพื้นที่จากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย ประมาณ 700 เมตร มีหุบเขาที่เป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยต่าง ๆ มากมาย เช่นคลองหวาด คลอง ท่าเรือรี ห้วยโหมด ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดแอ่งน้ำและน้ำตกเป็นชั้น ๆ ต่อเนื่องกันเป็นลำดับ มีเขาบางลูก เป็นภูเขาหินปูนจึงเกิดถ้ำที่สวยงามน่าพิศวงมากมายหลายแห่ง เช่น ถ้ำเขาพับผ้า ถ้ำธารลอด ถ้ำ สวนปราง เป็นต้น

พืชพรรณและสัตว์ป่าสังคม พืชที่ขึ้นอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดสามารถจำแนก ออกได้เป็น ป่าดิบชื้น ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติ โดยมากจะพบตาหุบเขา และริมห้วยที่มีความชื้นสูง พันธุ์ไม้สำคัญ ได้แก่ยางปาย ยางแดง ตะเคียนทอง ตะเคียนทราย หลุมพอ ไข่เขียนพญา ไม้ก่อเล็ก เต่าร้างยักษ์ ฯลฯ พืชพื้นล่างและไม้เถา ได้แก่หมาสดำ หวายกำ พวน หวายเทิง หวายขี้เสี้ยน เตยย่านเปื่อยคอ ก้วย่าน เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำนวน 327 ชนิด ได้แก่สัตว์ เลี้ยงลูกด้วยนมพบ 100 ชนิด ได้แก่เลี้ยงผา ช้างป่า สมเสร็จ เสือไฟ เก้ง ลิงเสน ชะนิธรรมดา ค่าง แวนถิ่นได้ เสือลายเมฆ หมูป่า อ้นใหญ่ เม่นใหญ่ แผลงคอ เพียงพอนเหลือง หมูหริ่ง ชะมดเข็ด อีเห็น ธรรมดา พังพอนธรรมดา กระแตธรรมดา พญากระรอกดำ กระรอกข้างลายท้องแดง ค้างคาวขอบหู

ชาวเล็ก ค้างคาวบัวพันกลม หรุษานเล็ก ฯลฯ นกพบทั้งสิ้น 157 ชนิด เป็นนกประจำถิ่น 143 ชนิด และเป็นนกอพยพย้ายถิ่น 14 ชนิด ได้แก่ นกเหยี่ยวรุ้ง ไก่ป่า นกเขาเขียว นกบั้ง รอกใหญ่ นกเค้ากู่ นกจาบคำหัวสีส้ม นกแก๊ก นกแอ่นฟ้าตราขาว นกพญาไฟใหญ่ นกปรอดเหลืองหัวจุก นกแซงแซวหางบ่วงใหญ่ นกจาบดินออกลาย นกกินแมลงหัวสีน้ำตาล นกกางเขนดง นกกระजิบคอดำ นกจับแมลงคอสีน้ำตาลแดง นกกินปลีกลิ้นเล็ก นกกาฝากอกเพลิงและนกกระตีดตะโพกขาว ฯลฯ สัตว์เลื้อยคลานพบจำนวน 39 ชนิด ได้แก่ เต่าจักร ตะพาบแก้มแดง ตุ๊กแกปลาจุด จิ้งจกหางหนาม กิ้งก่าบินปีกสีส้ม เหาช้างเหี้ย จิ้งเหลนดินจุดดำ งูสิงหางดำ งูเขียนหัวจิ้งจก งูสามเหลี่ยมหัวหางแดง ฯลฯ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกพบ 11 ชนิด ได้แก่ อึ่งกรายหัวมน อึ่งอ่างบ้านกบตะนาวศรี กบหูเขียว ปาด สัตว์น้ำพบปลา 18 ชนิดที่พบโดยทั่วไป ได้แก่ ปลาพลวง ปลาสะ ปลาช้วน้าตัก ปลาเลียหิน ปลาติดหินและปลาอิกอง

5. น้ำตกไผ่ตงเป็นน้ำตกที่สวยงามซ่อนตัวอยู่กลางป่า มีจำนวน 7 ชั้นอยู่ในตำบลเขาน้อย อำเภอสิชล การเดินทางจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ไปตามทางหลวงหมายเลข 401 / ระยะทาง 69 กิโลเมตรถึงสี่แยกอำเภอสิชล (สี่แยกคันพะยอม) เลี้ยวซ้ายระหว่างทาง 15 กิโลเมตร หรือจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานีใช้ทางหลวงหมายเลข 401 ระยะทาง 52 กิโลเมตรถึงสามแยกเขาหัวช้าง เลี้ยวขวา ระยะทาง 10 กิโลเมตร

6. เขาพลายดำ สถานที่ท่องเที่ยวที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชเจียรนัย ขึ้นมาด้วยงบประมาณถึง 44 ล้านบาท เมื่อปี พ.ศ. 2546 จนทำให้เขาพลายดำได้รับฉายาเป็น มังกรทะเลใต้ อย่างสมภาคภูมิด้วยภูมิทัศน์ที่งดงาม จากการทอดตัวยาวติดต่อกันของภูเขาทั้ง 3 ลูก เต็มด้วยชายหาด ชายทะเลที่งดงาม ไม่ว่าจะเป็นหาดทองยาง หาดหินงามรางทัด วังโลมา โขดหิน กองและเนินมังกร ซึ่งแต่ละจุดต่างมีเสน่ห์ที่แตกต่างควรค่าแก่การค้นหาเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกันนี้ บริเวณเดียวกันยังเป็นที่ตั้งของสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่านครศรีธรรมราช ที่มีทั้งธรรมชาติและสัตว์ป่านานาชนิดให้ศึกษาหาความรู้ที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวนี้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชได้พัฒนาจนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเพราะมีความสะดวกสบายครบครันทั้งที่พัก หอประชุม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและอื่น ๆ ซึ่งการเดินทางก็ไม่ยาก โดยเดินทางจากอำเภอสิชลไปทางทิศเหนือถึงตำบลทุ่งไผ่ประมาณ 12 กิโลเมตรก็จะถึงเขาพลายดำ

7. น้ำตกคลองยอดน้ำ เป็นน้ำตกในเขตอุทยานแห่งชาติเขานันมีทั้งหมด 6 ชั้นมีอุโมงค์เหมืองแร่ที่ชั้นบนสุด ธารน้ำตกที่ไหลผ่านโขดหินขนาดใหญ่ทางขึ้นน้ำตกเป็นเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่มีโอกาสพบสัตว์ป่าและดอกไม้ป่าหลายชนิด บริเวณคลองด้านล่างมีลานกว้างสำหรับการจัดกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม การเดินทางจากทางหลวงหมายเลข 401 นครศรีธรรมราช –

สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายตรงสี่แยกจอมพิบูลย์ใช้ทางหลวงสาย 4105 ระยะทางประมาณ 19 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวซ้ายไปตามถนนระยะทาง 3.8 กิโลเมตร

8. หาดห้องยาง เป็นหาดทรายสีขาว น้ำทะเลใสในอ้อมกอดของภูเขา ขนาบด้วยแนวโชนหินทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้ เป็นจุดชมวิวยิวทัศน์ ทางเดินที่เล่นน้ำตก หากโชคดีนักท่องเที่ยวจะได้ชมฝูงปลาโลมาหลังโหนด (โลมาเผือกหรือโลมาสีชมพู) ที่แหวกว่ายให้ลโฉมได้ทั่วไป หาดห้องยางตั้งอยู่ในตำบลทุ่งไเส อำเภอสัตต การเดินทางจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ใช้เส้นทาง นครศรี – สุราษฎร์ธานีสาย 401 ระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร ถึงหลักกิโลเมตรที่ 98 เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางเข้าสู่หมู่บ้านปางปอระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร

9. สถานีพัฒนาและส่งเสริมอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่านครศรีธรรมราช ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่รอยต่ออำเภอขนอมและอำเภอสัตต ด้านหน้าของสถานีสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของหุบเขาและอ่าวห้องยางที่สวยงาม พื้นที่ในเขตสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่านครศรีธรรมราช เป็นป่าดิบชื้น พื้นที่รับผิดชอบประกอบด้วยเทือกเขากลาง เขาหลวงและเขาพลายดำ พืชหายากที่พบ อาทิ ตะเคียน หลุมพอ ตะแบก ข้ำหลวงหลังลาย หวาย เฟิร์นจิ้ง สัตว์หายากที่พบ อาทิ สมเสร็จ เลียงผา กวางป่า เก้ง กระเจง พญากระรอก ผีเสื้อและนกชนิดต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตกห้องยางหรือหนานเคย น้ำตกวังไทรหรือหนานตันไทร

10. น้ำตกหนานไม้ไผ่และน้ำตกยี่มี โปรแกรมศึกษาธรรมชาติให้เลือกถึง 3 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 ระยะทางประมาณ 1,200 เมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงเหมาะสำหรับเยาวชนระดับประถมศึกษา เส้นทางที่ 2 เริ่มต้นจากสถานีสู่ปลายทางที่อ่าวห้องยางระยะทางประมาณ 2,100 เมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป ระหว่างทางมีจุดศึกษาธรรมชาติและจุดชมวิวยิวทัศน์อ่าวห้องยางที่สวยงาม เส้นทางที่ 3 เริ่มต้นจากสถานีผ่านสันเขาของเขากลางสู่ปลายทางที่อำเภอขนอมเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินป่าศึกษาธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้แก่ ถ้ำเขาไค ถ้ำธารลอด ถ้ำจอมทอง ถ้ำวัดเขาน้อย หาดปลายทอน หาดเทพา หาดสุชน หาดเสภา ถ้ำวัดถ้ำเทียนถวาย

สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี

ด้วยร่องรอยอารยธรรมโบราณที่ปรากฏมากมายตลอดพื้นที่อำเภอสัตต ถือเป็นหลักฐานอันเก่าแก่และแหล่งสำคัญที่ถือเป็นภาพอดีตของสัตตซึ่งจะมีแหล่งโบราณคดีใน 5 สายน้ำ คือคลองท่าเรือ ี คลองท่าควาย คลองท่าเขียว คลองท่าทนมและคลองท่าหิน ที่ปรากฏหลักฐานอันแสดงถึงความรุ่งเรือง 5 แหล่งสำคัญ คือแหล่ง โบราณคดีวัดจอมทอง แหล่งโบราณคดีวัดนาขอม แหล่งโบราณคดีบ้านนายศิริ นคร แหล่งโบราณคดีบ้านหัวทอนและแหล่งโบราณคดีบ้านต่อเรือ ซึ่งทั้งหมดนี้มีศูนย์กลางสำคัญที่

พราหมณ์ถือว่าเป็นเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางแห่งจักรวาล คือขาคาและช่วงเวลาถัดมาได้ปรากฏแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญทางพุทธ คือพระกรุและแหล่งประวัติศาสตร์คน / เชื้อสายจีน คือศาลเจ้า

แหล่งโบราณคดีสำคัญ

1. แหล่งโบราณคดีวัดจอมทอง เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าเรือรี ปัจจุบัน หมู่ 2 บ้านจอมทอง ตำบลลิซล อำเภอลิซล พบพระวิษณุศิวลิตาอายุประมาณครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 13 (ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช) ศิวลึงค์ทองคำ (ปัจจุบันอยู่ในครอบครองของเอกชน) ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมได้แก่ ธรณีประตุมืออยู่ชิ้นหนึ่งมีอักษรปัลลวะรุ่นเดียวกับที่พบในศิลาจารึกหุบเขาช่องคอกย (ปัจจุบันอยู่ในบริเวณวัดประทุมทายการาม หมู่ 1 ตำบลลิซล) กรอบประตู, พระพุทธรูปประทับยืนครองจีวรแบบห่มดอง จีวรเป็นริ้วบางแนบพระองค์ พระหัตถ์ซ้ายถือข้ายีวร หรือที่เรียกว่ากฎมูทราส่วนพระหัตถ์ขวาชำรุด ซึ่งเดิมอาจจะแสดงวितรรคมูทรา (ปางแสดงธรรม) ลักษณะศิลปกรรมแสดงอิทธิพลของศิลปะอินเดียทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะจากเมืองนาคปุณณัม ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่กษัตริย์แห่งราชวงศ์โจปะทรวงอุปถัมภ์ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 -18 (ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช) นอกจากนี้ยังพบพระพิมพ์จำนวนมาก กำหนดอายุแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 18

2. แหล่งโบราณคดีวัดนาขอม (ร้าง) เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าเรือรี - ท่าควาย ปัจจุบันบ้านนาขอม ตำบลลิซล อำเภอลิซล พบเนินโบราณสถานขนาดใหญ่ กลางเนินโบราณสถานพบศิวลึงค์ 5 องค์แต่ละองค์มีขนาดต่างกัน ตั้งแต่ขนาดกลาง ไปจนถึงศิวลึงค์ขนาดใหญ่ มาก เก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช 3 องค์ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 13 พบพระพิมพ์ดินเผาอิทธิพลศิลปะเขมรเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งอยู่ในซุ้มเรือนแก้ว 6 องค์ องค์ประธานนั่งอยู่ในซุ้มเรือนแก้วทรงปราสาทแบบปราสาทเขมร กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 - 18 พบเครื่องถ้วยจีนแบบลายครามสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ.1911 - 2187) เครื่องถ้วยสุโขทัยลักษณะเป็นกระปุกขนาดเล็กบรรจุเถ้าอัฐิของคนตายแล้วนำไปบรรจุไว้ตามเจดีย์และพระพุทธรูปศิลปะท้องถิ่น นครศรีธรรมราชที่สร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 22 แหล่งโบราณคดีวัดนาขอม (ร้าง) เดิมคงเป็นเทวสถานพราหมณ์ที่ลัทธิไสวณิกายมาก่อน จนกระทั่งราวพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมาจึงเปลี่ยนแปลงศาสนสถานพราหมณ์เป็นวัดในพุทธศาสนา กำหนดอายุแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 22

3. แหล่งโบราณสถานบ้านนายศิริ ณ นคร เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าควาย บ้านเลขที่ 109 บ้านท่าควาย หมู่ 11 ตำบลคลอง อำเภอลิซล อยู่ห่างจากคลองท่าควายลงมาทางทิศใต้ประมาณ 300 เมตร เมื่อพ.ศ. 2522 นายศิริ ณ นคร ได้ขุดดินบริเวณใกล้ ๆ เนินโบราณสถานเพื่อจะทำฐานรากของบ้านที่จะสร้างใหม่ ได้พบฐานโยนิศิลาชิ้นหนึ่งสภาพสมบูรณ์ ลักษณะเป็นฐานทรงสูงคล้ายฐานบัว ด้านล่างเป็นฐานหน้ากระดานต่อด้วยเส้นลวดมัลลยูกแก้วอกไก่ ถัดขึ้นไปเป็นท้องไม้

ทรงสูงสลักเป็นรูปเสาศาปะระดับกรอบประตูกล้ายรูปจำลอง อาคารฐานโยนินั้นนี้คล้ายกับฐาน โยนินที่พบ ณ โบราณสถานหมายเลข 2 บนยอดเขาคา เมื่อได้ขุดพบฐานโยนินี้ดังกล่าวเจ้าของบ้านจึงยุติการขุดไว้เพียงเท่านี้และได้ย้ายที่ก่อสร้างบ้านออกมาห่างจากเนินโบราณสถานประมาณ 50 เมตรสภาพของเนินดินค่อนข้างกลม มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 40 เมตร สูงเหนือพื้นราบประมาณ 3 – 4 เมตรปัจจุบัน นายศิริ ได้ขุดใจกลางเนินเป็นบ่อเลี้ยงปลา ฐานโยนินี้อยู่ชายเนินด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยห่างจากจุดศูนย์กลางเนินราว 20 เมตรและทางทิศใต้ของเนินโบราณสถานได้พบธรณีประตูกัล 1 ชั้น และกรอบประตู 1 ชั้น กำหนดอายุจากโบราณวัตถุที่พบประมาณราวพุทธศตวรรษที่ 13 – 14

4. แหล่งโบราณคดีบ้านหัวทอน เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าเชื้อ หมู่ 9 ตำบลเสาเกา อำเภอสิชล โบราณสถานตั้งอยู่ในเขตบ้านนายพริ้ง อาจหาญ ลักษณะเป็นเนินดินรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมุมมน ขนาด 42 × 58 เมตร สูงจากพื้นที่ราบโดยรอบ 4 – 5 เมตร พบศิวิลิ่งค์ 1 องค์ มีลักษณะที่น่าจะแสดงพัฒนาการระหว่างกลุ่มศิวิลิ่งค์แบบเหมือนจริงกับกลุ่มประเพณีนิยม โดยมีสัดส่วนของพรหมภาค (ฐานสี่เหลี่ยม) วิษณุภาค (ฐานแปดเหลี่ยม) และรุทรภาค (ส่วนยอดทรงกระบอก) ไม่เท่ากัน ส่วนรุทรภาคมีขนาดใหญ่และสูงกว่าพรหมภาคและวิษณุภาค กำหนดอายุศิวิลิ่งค์องค์นี้ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 11– กลางพุทธศตวรรษที่ 12 พบสระน้ำโบราณและบ่อน้ำโบราณเป็นบ่อทรงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 เมตร

5. แหล่งโบราณคดีบ้านต่อเรือ (วัดเทพราชร้าง) เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าหน ตำบลเทพราช อำเภอสิชล อยู่ในเขตที่ดินนายอง คงอินทร์ นายระวี บุญปานและนายสุข บริบูรณ์ ลักษณะเป็นเนินดินรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมุมมน ขนาดประมาณ 45 × 45 เมตร พบสระน้ำโบราณ 1 สระและศิวิลิ่งค์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่เคยพบในประเทศไทย สูง 170 กว่าเซนติเมตร ชาวบ้านเล่าว่าได้มีการเคลื่อนย้ายไปที่วัดนั้นทารามปากพนังฝั่งตะวันออกโดยพระครูนน อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช กำหนดอายุจาก โบราณวัตถุราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 13

6. โบราณสถานเขาคาที่ตั้ง หมู่ที่ 11 ตำบลเสาเกา อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เขาคาเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในเขตอำเภอสิชล ซึ่งมีซากโบราณสถานเนื่องในศาสนาพราหมณ์กระจัดกระจายอยู่ค่อนข้างหนาแน่นกว่าที่อื่น ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและเขาคาก็นับว่าเป็นแหล่งที่ใหญ่และสำคัญที่สุดคงเป็นศูนย์กลางของเทวสถานพราหมณ์ในละแวกนี้ทั้งหมด

สภาพภูมิประเทศของเขาคาเป็นเขาลูกโดดทอดตัวไปในแนวทิศเหนือ-ใต้สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 72 เมตร สภาพทั่วไปเป็นป่าโปร่งมีที่ราบบนยอดเขาเป็นเนิน 2 เนินบริเวณเขาคาเคยถูกปรับพื้นที่สร้างศาลาการเปรียญเมื่อพ.ศ. 2496 ปัจจุบันได้รื้อไปแล้วทางทิศเหนือของเขาคามีคลองท่าหนไหลผ่าน

จากการสำรวจขุดค้นและขุดแต่งโดยหน่วยศิลปากรที่ 8 กองโบราณคดีทำให้ทราบว่าเขาคาแห่งนี้เป็นศาสนสถานสำคัญในลัทธิไศวนิกาย ซึ่งเคารพนับถือพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุด การสร้างศาสนสถานบนเขาคาคงมาจากความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ในเรื่องศูนย์กลาง เขาคาจึงเป็นจุดศูนย์กลางแห่งศาสนสถานพราหมณ์ไศวนิกาย โดยมีแหล่งโบราณสถานเล็ก ๆ ที่พบกระจัดกระจายอยู่รอบเขาคาเป็นบริวาร

โบราณวัตถุที่พบบนเขาคา ได้แก่ชิ้นส่วนของอาคาร โบราณสถาน เช่น ชิ้นส่วนหินปูน กรอบประตูหินปูน ฐานเสาหินปูน แผ่นธรณีประตู เศษอิฐ ฯลฯ โบราณวัตถุเนื่องในพิธีกรรม เช่น ฐานโยนิ โทณะ (ฐานศิวลึงค์) เป็นต้น

โบราณสถาน ได้แก่บ่อน้ำโบราณ สระน้ำโบราณ สระน้ำเหล่านี้เป็นสระน้ำที่เกิดจากการปรับปรุงร่องเขาขนาดเล็กระหว่างลาดเขาให้เป็นแหล่งเก็บน้ำ โดยก่อเป็นคันหินโดยรอบเพื่อป้องกันการทรุดตัวของดินขอบสระและอัดพื้นด้วยหินจนแน่นเพื่อมิให้น้ำซึมออกไปได้โดยง่าย

ซากโบราณสถาน โบราณสถานหมายเลข 1 ตั้งอยู่บนยอดเนินด้านทิศใต้ ฐานอาคารเป็นผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 8.40 เมตร ยาวประมาณ 13.80 เมตรก่อล้อมด้วยกำแพงแก้วรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ 26×60 เมตร กำแพงแก้วด้านทิศเหนือเปิดเป็นช่องประตูและบันไดเพื่อเป็นทางเข้า-ออก ขึ้น-ลง โบราณสถานหมายเลข 1 น่าจะมีหน้าที่เป็นอาคารประกอบพิธีชั้นแรก ก่อนจะเข้าสู่อาคารประธาน (เทวาลัยโบราณสถานหมายเลข 2) ต่อไปโบราณวัตถุอื่น ๆ ที่พบในบริเวณนี้ได้แก่ ฐานโยนิ (ขารูด) ฐานเทวรูปและชิ้นส่วนหินทรายที่อาจเป็นศิวลึงค์ ทำให้เชื่อว่าอาจใช้เป็นอาคารประดับฐานรูปเคารพ เช่น โคนนที พาหนะของพระศิวะก็ได้

โบราณสถานหมายเลข 2 ตั้งอยู่บนยอดเนินด้านทิศใต้ ถัดจากโบราณสถานหมายเลข 1 มาทางทิศใต้ประมาณ 60 เมตร โดยมีสระน้ำหมายเลข 1 กั้นอยู่ จากการขุดแต่งพบว่าเป็นโบราณสถานขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่ออิฐล้อมรอบเป็นกำแพงแก้ว กว้างประมาณ 26 เมตร ยาวประมาณ 36 เมตร มีแนวบันไดทอดลงไปทางทิศเหนือและทิศใต้ตัวอาคารประธานเหลือเพียงส่วนฐานอยู่ในผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตั้งเยื้องไปทางทิศตะวันออก ขนาดอาคารประมาณ 17×17 เมตร ฐานอาคารก่ออิฐเป็นรูปฐานทรงสูงประกอบด้วยฐานเชิงสูงประมาณ 68 เซนติเมตร โบราณวัตถุที่พบ ณ โบราณสถานหมายเลข 2 ได้แก่ชิ้นส่วนศิวลึงค์ ชิ้นส่วนจักร ฐานเสา กรอบประตู ธรณีประตู ท่อโสมสูตร (ท่อน้ำมนต์) รางน้ำ หินปูนหัวเสา ชิ้นส่วนหินและอิฐประดับอาคารลายบัว ลูกแก้ว บัวคว่ำ บัวหงาย ลายหน้ากระดาน เศษภาชนะดินเผา ฯลฯ

โบราณสถานหมายเลข 3 อยู่ทางด้านใต้ของโบราณสถานหมายเลข 2 ห่างกันประมาณ 10 เมตร โดยมีสระน้ำหมายเลข 2 อยู่ระหว่างกลางสภาพเนินดินสูงกว่าพื้นใกล้เคียงประมาณ 0.05 - 1 เมตร ด้านทิศเหนือของโบราณสถานอยู่ติดกับทางเดินปูด้วยอิฐที่ทอดลงมาจากโบราณสถานหมายเลข 2

โบราณสถานหมายเลข 4 ตั้งอยู่บริเวณปลายสุดของยอดเขาทางทิศใต้ห่างจากโบราณสถานหมายเลข 2 ประมาณ 110 เมตร สภาพก่อนขุดแต่งเป็นเนินขนาดเล็ก กว้าง – ยาวประมาณ 7×12 เมตร ภายหลังการขุดแต่งแสดงสภาพอาคารที่มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 7.55×13.80 เมตร โดยรอบอาคารพบฐานเสา 8 ฐาน คาดว่าเป็นฐานเสาของอาคารโบราณสถานหมายเลข 4 ทั้งสิ้นและพบฐานโยนลักษณะเหมือนจริง 1 ชั้น

โบราณสถานด้านทิศเหนือตั้งอยู่ปลายสุดของยอดเขาทางทิศเหนือของเขาคามีลักษณะการก่อสร้างโดยนำเศษหินมาก่อเป็นแนวกำแพงแก้ว เพื่อกำหนดขอบเขตศาสนสถานมีผังกรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้าง – ยาวประมาณ 35×35 เมตร ภายในแนวกำแพงหินมีแนวคันทันก่อเป็นฐานยกระดับสูงจากพื้นประมาณ 70 เซนติเมตร โดยนำก้อนหินธรรมชาติขนาดไม่ใหญ่นักมาเรียงราย ลักษณะแทนองค์เทพเจ้าหรือพระอิศวรก่อนจะมีการสร้างอาคารสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ภายหลัง

จากโบราณสถานด้านทิศเหนือ นักวิชาการเชื่อว่าเขาคามีฐานะเป็นถึงคบรรพตอันหมายถึงภูเขาที่ได้รับการยกขึ้นเป็นสิวลึงค์มีความสำคัญและได้รับความศรัทธาสูงยิ่งจากผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าสิวลึงค์จากแท่นหินธรรมชาตินั้นองค์มหาเทพได้ประทานมาให้เป็นศูนย์กลางแห่งจักรวาล เมื่อแตกหักหรือตกแต่งจะนิยมใช้ทองเหลือง ทองแดงหุ้มห่อไว้เขาคาจึงเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไสวนิกายในพื้นที่นครศรีธรรมราชชนมีนักวิชาการเรียกแหล่งโบราณสถานพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชด้านทิศเหนือว่า 'ไสวมณฑล'

อีกประการหนึ่งชื่อเดิมของนครศรีธรรมราชชื่อหนึ่งคือ ตามพรลิงค์ อันมีความหมายตรง ๆ ว่าสิวลึงค์ทองแดง มีนักวิชาการหลายท่านสันนิษฐานว่าเป็นชื่อเรียกโดยนักเดินเรือ เขาคาซึ่งอยู่ใกล้ทะเลในสมัยนั้น มีถึงคบรรพตอยู่ยอดเนินทิศเหนือมองเห็นเด่นชัดจากทะเลและถ้าหุ้มห่อด้วยทองแดงแล้วอาจจะเป็นไปได้ว่าสถานที่นี้คือจุดหมายจุดสังเกตการณ์เข้าเมืองตามพรลิงค์หรืออาจจะเป็นศูนย์กลางบางช่วงเวลาของอาณาจักรนี้

7. ถ้าเขาพรง ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งปรัง ห่างจากที่ว่าการอำเภอสิชล 7 กิโลเมตร เป็นถ้ำภายในภูเขา มีช่วงชั้นสลับซับซ้อน กว้าง 1 วา ยาว 6 เส้น มีหินย้อยงดงามมากพระพุทธรูปยืน
8. ถ้าเขาเปลือกไม้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลสิชลห่างจากที่ว่าการอำเภอสิชล 6 กิโลเมตร มีพระพุทธรูป ยาว 10 วา และมีการทำบุญตามเทศกาล
9. ถ้ำทวดสุข อยู่ที่บ้านนาขุดหมู่ที่ 12 ตำบลทุ่งปรัง เป็นถ้ำที่ชาวบ้านในสมัยอยุธยาใช้เก็บพระพุทธรูปเพื่อให้พ้นภัยสงครามพม่า
10. ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีสารทเดือนสิบวิวัฒนาการมาจากประเพณีเปตพลีของพราหมณ์ ซึ่งลูกหลานจัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มากของชาวภาคใต้ และชาวอำเภอสิชลเป็นงานบุญเพื่อแสดงความกตัญญูบุพการี ซึ่ง

ล่องลับไปแล้ว ตามความเชื่อทางพุทธศาสนาว่าผู้ล่องลับไปแล้วมีบาปมากจะตกนรกและกลายเป็นเปตชนหรือเปรตจะถูกปล่อยตัวจากนรกเพื่อให้มาพบญาติพี่น้องและลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และให้กลับลงไปนรกดังเดิมก่อนพระอาทิตย์ขึ้นในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงพยายามหาอาหารต่าง ๆ ไปทำบุญที่วัด เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลแก่ผู้ที่ล่องลับไปแล้วการจัดงานระหว่างแรม 9 ค่ำ เดือนสิบ ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด รวม 10 วัน 10 คืน ในวันแรม 13 ค่ำ ซึ่งเป็นวันจ่าย หมายถึงการจ่ายซื้อของที่จำเป็น เพื่อจัดหุ้มารับไปทำบุญที่วัดหุ้มารับ หมายถึงสำหรับ (ประกอบด้วยขนม 5 อย่าง คือขนมพอง ขนมลา ขนมสะบ้า ขนมลิซ่าและขนมไข่ปลา วันแรม 14 ค่ำ เป็นวันยกหุ้มารับไปวัด เป็นวันรับตายาย วันแรม 15 ค่ำ คือวันทำบุญสารทหรือเรียกว่าวันบังสกุลหรือวันส่งตายาย

11. ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ในสมัยพระเจ้าศรีธรรมมาโศกเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองตามพราลิงค์ (นครศรีธรรมราช) อยู่่นั้นได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์ครั้งใหญ่และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 1773 ขณะที่เตรียมสมโภชพระบรมธาตุอยู่นั้นชาวปากพ่องกราบทูลว่า ถิ่นได้ขุดเอาผ้าแถบผืนหนึ่ง ซึ่งสภาพเขียนพุทธประวัติมาขึ้นที่ชายหาดปากพ่อง ชาวปากพ่องเก็บผ้านั้นถวายพระเจ้าศรีธรรมมาโศกราช พระองค์รับสั่งให้ซักผ้านั้นจนสะอาดเห็นภาพวาดพุทธประวัติ เรียกว่าผ้าพระบฏ จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ ได้ความว่าชาวพุทธจากหงสาวดีคนหนึ่งจะนำผ้าพระบฏไปบูชาพระพุทธรูปที่ลังกา แต่ถูกพายุพัดพามาขึ้นที่ชายฝั่งปากพ่องเหลือผู้รอดชีวิตสิบคน พระเจ้าศรีธรรมมาโศกราช ทรงมีความเห็นว่าควรนำผ้าพระบฏไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ แม้ไม่ใช่พระพุทธรูปตามที่ตั้งใจ แต่ก็เป็พระสารีริกธาตุซึ่งเจ้าของผ้าพระบฏก็ยินดี การแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงมีขึ้นตั้งแต่นั้น และดำเนินสืบต่อมา จนกลายเป็นประเพณีสำคัญของชาวนครศรีธรรมราชในปัจจุบันประเพณีนี้จะนำผ้าไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) และวันวิสาขบูชา (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6)

12. สืบสานประเพณีชักพระเมืองสิงขร บริบทแห่งการสืบย่านสาวโยคแห่งการบูรณาการเพื่อครอบงำพื้นที่ประเพณีอันเก่าแก่ในสมัยพุทธกาลให้คงอยู่คู่พระพุทธศาสนาของเรา ประเพณีชักพระ (ลากพระ) แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ฝนเริ่มตกพระเพ็ญออกพรรษาสู่หน้ารับกฐินสามัคคีเป็นช่วงเวลาที่น่าชื่นชมต่างได้มีเวลาร่วมงานบุญ

งานลากพระบ้านเรามีตำนานได้เล่าขานเหมือนคู่คำขวัญว่า สิงขรเมืองโบราณ ถ้ำพิศดารธารสะอาด หาดหินงาม น้ำตกสวย รวยทรัพย์ากร

เป็นครั้งที่ 13 แล้วที่ประเพณีชักพระของสิงขรยังคงยิ่งใหญ่เช่นทุกปี จากการเริ่มสืบค้นโดยนายอำเภอสิงขรคนเก่า นายสกล จันทร์ภักย์ พยายามรวบรวมพี่น้องประชาชน หน่วยงานราชการ ทั้งส่วนท้องถิ่นและภาครัฐวิสาหกิจ วัดวาอารามต่าง ๆ มีแนวความคิดเพื่อพลิกฟื้นประเพณีอัน

เก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยสามารถรวบรวมวัด สำนักสงฆ์ในอำเภอสิชลได้มากถึง 39 วัด จัดทำเรือพนมพระอย่างวิจิตรสวยงาม ลากออกมาจากวัดเพื่อมารวมกันไว้ที่หน้าอำเภอสิชล

ก่อนที่การเตรียมการเรือเรือพนมพระ ซึ่งก่อนหน้านั้นนับ 3 เดือน ได้ใช้เงินทุนจากองค์กรปกครองท้องถิ่นบ้าง การบริจาคบ้างให้ทานบ้างเพื่อสร้างออกแบบให้มีความหมายความสวยงาม และรวมใจออกจากวัดมุ่งหน้าสู่หน้าที่ว่าการอำเภอสิชล

อิสาระพาเฮโลเฮโล เป็นสรรพเสียงที่ทุกคนพร้อมใจเพื่อพาเรือออกจากวัด ผ่านย่านชุมชน บอกบุญใส่บาตร ผู้วัดของแต่ละตำบลความสนุกสนานชื่นมื่นของกลุ่มผู้ร่วมงานลากพระรอยยิ้มและสีหน้าที่เปี่ยมไปด้วยความสุขบอกพี่น้องสองข้างทางได้อย่างแจ่มชัด

ภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น การประกวดเรือพนมพระการประกวดขนมต้มใบกะพ้อ การทำข้าวหลาม การแข่งขันตีตะโปน (กะป๋น) การประกวดธิดาชักพระ การประกวดแม่ย่านางและกิจกรรมอื่น ๆ มากมาย

13. ประเพณีอาบน้ำคนแก่ เป็นพิธีเกี่ยวเนื่องมาจากพระเพณีสงกรานต์ ชาวอำเภอสิชลเชื่อกันว่าในวันที่ 14 เมษายน เทวดาเฝ้ารักษาเมืองทั้งหลายจะพากันขึ้นไปเมืองสวรรค์กันหมดทั้งเมืองจึงปราศจากเทวดา วันนี้จึงเรียกว่าวันว่างคือเป็นวันที่ทุกสิ่งทุกอย่างว่างจากเทวดาคุ้มครองชาวบ้านจะหยุดทำกิจการงานทุกอย่างเก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ หมดครกและสากตำข้าวก็จะแช่เอาไว้สามวันในวันว่าง ชาวบ้านจะนำภัตตาหารเครื่องนมัสการต่าง ๆ ไปทำบุญที่วัดใกล้บ้าน เสร็จแล้วจึงนำไปสักการะและสงฆ์พระพุทธรูปเพื่อให้นำไปใช้ในงานมงคลที่บ้านของตนอีกด้วยเมื่อสงฆ์พระพุทธรูปเสร็จแล้วชาวอำเภอสิชลนำเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ไปให้ญาติ คนแก่ที่ตนเคารพนับถือแล้วขออาบน้ำให้ทานด้วยเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ประเพณีอาบน้ำคนแก่จัดในช่วงวันสงกรานต์ (13-15 เมษายน)

การอาบน้ำคนแก่เป็นประเพณีที่มีบทบาทในการควบคุมคนในสังคมให้วางตนเหมาะสมตามฐานะของตน คือเมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็ต้องเป็นผู้ใหญ่ที่ดีเพื่อให้คนเคารพนับถือเมื่อเป็นผู้เล็กก็ต้องแสดงความเคารพและมีความกตัญญูต่อผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณ

เป็นการแสดงถึงความกตัญญูทศเวทต่อผู้มีพระคุณ อันได้แก่คนแก่ในตระกูลบิดา มารดา ตลอดจนผู้ที่ตนเคารพนับถือทั้งหลาย

เป็นการพบปะกันในระหว่างญาติพี่น้องซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันกันในวงศาณาญาติ สร้างความสนิทสนมกลมเกลียว รักใคร่กันในตระกูลยิ่งขึ้น

สร้างความอบอุ่น ปลอดภัยให้กับคนแก่ของตระกูลที่ได้เห็นความเป็นปึกแผ่นของลูกหลานทำให้เกิดความสุข ความอึดใจให้กับผู้ที่ได้ร่วมพิธีทำบุญตาม

14. ประเพณีให้ทานไฟ อัมภเภติชลมิชยฝัณฑะเลยาวลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น ในหน้าหนาวก็ไม่หนาว เพียงแต่รู้สึกว่อากาศเย็นล่งกว่าปกติ เนื่องจากไม่เคยชินกับอากาศหนาว เย็นล่งตอนค่ำและในตอนย่ำรุ่งเช้ามีด จึงลุกขึ้นมาก่อไฟผิง เพื่อสร้างความอบอุ่น ประกอบกับชาว อัมภเภติชลยี้ดมั่นในพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงพากันก่อกองไฟในวัด ไกล่บ้าน และนิมนต์ พระสงฆ์มาผิงไฟรับความอบอุ่นด้วย

15. ไร่ไร่วัดเจดีย์ วัดเจดีย์เป็นวัดที่ชาวบ้านนิยมไปกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด กันเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน

วัดเจดีย์เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดเจดีย์แห่งนี้มีตำนานเล่าขานกันมา ว่เป็นวัดที่หลวงพ่อดลมาพำนักอยู่ เชื่อว่หลวงพ่อดลท่าน ได้ออกเดินธุดงค์แสวงบุญไป เรือย

ในบริเวณภาคใต้นั้น ท่านได้เดินทางผ่านตำบลลลองแห่งนี้และท่านได้หยุดพำนักอยู่ที่นี่ เป็นระยะเวลาหนึ่ง ท่านได้สร้างเจดีย์ขึ้นที่วัดแห่งนี้เพื่อเป็นอนุสรณ์ของการประกอบคุณงาม ความดี และเป็นการประกาศการเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่นี้แล้ว

ช่วงเวลาที่หลวงพ่อดลมาพำนักอยู่ที่นี่นั้นท่านได้มีลูกศิษย์คนหนึ่งนั่นก็คือ ไร่ไร่เด็กวัด เจดีย์นั่นเอง เมื่อหลวงพ่อดลสร้างเจดีย์เสร็จท่านก็เดินธุดงค์ต่อไปที่อื่น แต่ท่านได้ให้ไร่ไร่เป็นผู้ดูแลวัดและเจดีย์แทนท่าน ไร่ไร่ก็น้อมรับคำสั่งหลวงพ่อดล คอยเฝ้าปกป้องรักษาวัดและเจดีย์ มาถึงทุกวันนี้ วัดโบราณไม่หลงเหลือร่องรอยให้เห็นมีเพียงซากปรักหักพังของเจดีย์อยู่เพียงเท่านั้น เมื่อชาวบ้านเข้าไปพบจึงเรียกว่วัดเจดีย์ตามหลักฐานที่ได้พบเห็น

ต่อมาเมื่อได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ก็ไม่สามารถสืบได้ว่าเดิมแล้ววัดนี้ชื่ออะไร จึงได้ตั้งชื่อ ตามที่ชาวบ้านเรียกนั่นคือวัดเจดีย์ การบูรณะเริ่มจากท่านคือ ท่านคงได้เข้ามาจำพรรษาอยู่ระยะเวลา หนึ่ง ต่อมาก็มีท่านเทิมหรือพระครูเจดีย์ภริกรักษ์จากเขาตาเข้ามาบูรณะต่อแล้วจึงจัดให้มีพิธีให้ทาน ไฟ วัดเจดีย์จึงเจริญขึ้นตามลำดับ ภายหลังได้มีพระครูชล ฯ ได้จำวัดในโบสถ์ตอนกลางคืน ท่าน รู้สึกว่ามีมือเล็ก ๆ เข้าใจว่เป็นมือเด็กเข้กหัวท่านเล่นทั้งคืนจนท่านไม่ได้หลับได้นอนกัน เข้าขึ้นจึง สอบถามที่นี่มีเด็กก่กคนทำไม่ถึงจ้ง แกล้งเข้กหัวท่านทั้งคืนเรื่องจึงถึงบางอ้อนั่นคือฝมือไร่ไร่ เด็กวัดนั่นเอง ไร่ไร่ชาวบ้านได้รู้จักและพบเห็นกันมานานแล้ว แต่ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่ามี รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

เดิมทีชาวบ้านเรียกไร่ไร่ว่่า ท่านวัดเจดีย์ เพราะเข้าใจว่่าน่าจะเป็นพระที่อยู่กับวัดเจดีย์เก่า แต่สิ่งที่ได้พบเห็นและพูดกันเป็นเสียงเดียวกันว่่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้พบประจักษ์นั้นเป็นเพียงเด็กตัว เล็ก ๆ เท่านั้น

ที่ตำบลคลองในขณะนั้นมีผู้มีวิชาอาคมแก่กล้าผู้หนึ่ง นามว่าผู้ใหญ่เที่ยง ผู้ใหญ่เที่ยงได้รับฉายาจากชาวบ้านว่าเที่ยงหักเหล็กเพราะสามารถหักเหล็กได้ด้วยมือเปล่ามีคนเคยเห็นผู้ใหญ่เที่ยงเด็ดหัวตะปูออกง่ายปานเด็ดถั่วออก

ผู้ใหญ่เที่ยงเป็นศิษย์เขาอ้อซึ่งได้ชื่อว่าเป็นดักศิลาแห่งภาคใต้ เป็นรุ่นพี่ของขุนพันธรักษ์ราชเดช บุคคลที่สร้างจตุคามรามเทพอันลือลั่น ผู้ใหญ่เที่ยงมีเพื่อนรักอยู่คนหนึ่งซึ่งเป็นศิษย์สำนักเขาอ้อเหมือนกันชื่ออาจารย์แดง บ้านอยู่โมคลาน ท่าศาลา ซึ่งเป็นบุคคลที่ขุนพันฯ ให้ความสำคัญเคารพมาก เคยมีเพื่อนผู้ใหญ่เที่ยงอยากลองของเอาเม็ดพริกมาให้ผู้ใหญ่เที่ยงหักแต่ผู้ใหญ่เที่ยงไม่ได้หักแต่กลับบิดให้คนพริกกลับไปอยู่ด้านหลังทำให้เม็ดพริกดำนั้นใช้งานไม่ได้ ครั้งหนึ่งผู้ใหญ่เที่ยงได้ไปร่วมงานศพชาวบ้านและภายในงานได้มีคนมาพูดจายั่วโทสะท่านผู้ใหญ่เที่ยงโมโหมาก แต่กลับไม่ได้ทำอะไรบุคคลนั้น ผู้ใหญ่เที่ยงได้เดินออกมาข้างนอกและเตะคันแก้วเป็นการระบายอารมณ์ คันแก้วได้ขาด 2 ท่อนเหมือนกับของมีคมฟันขาดและผู้ใหญ่เที่ยงได้ห้ามลูกหลานเรียนวิชาของตน เพราะถ้ายึดถือไม่เคร่งครัดจริงจะทำกินไม่ขึ้น

ผู้ใหญ่เที่ยงเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีญาณพิเศษที่สามารถติดต่อกับไอ้ไข่ได้ ผู้ใหญ่เที่ยงได้แกะรูปไอ้ไข่ตามที่ตนได้พบเห็นและตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน จากต้นตะเคียนทองคู่ หมายถึงต้นตะเคียนทองที่มีลำโคนต้นเดียวแต่มีลำต้นแตกแขนงเป็น 2 ต้น ซึ่งเป็นต้นไม้ในตำราที่นำมาใช้ทำเป็นเครื่องรางของขลัง ต้นตะเคียนทองคู่นี้หายากมาก เมื่อผู้ใหญ่เที่ยงได้ต้นตะเคียนทองคู่มาแล้วก็จึงลงมือทำพิธีแกะรูปไอ้ไข่เท่าขนาดจริงจนแล้วเสร็จ เมื่อปีพ.ศ. 2525 เมื่อได้รูปแกะสลักไอ้ไข่แล้ว ผู้ใหญ่เที่ยงก็ได้ทำพิธีทางไสยศาสตร์สะกดเรียกวิญญาณไอ้ไข่มาอยู่ในรูปแกะสลักและได้ตั้งเอาไว้ที่วัดเจดีย์นั่นเอง โดยไม่มีศาลาอย่างที่เห็นในปัจจุบันและเศษไม้ที่เหลือจากการแกะสลักนั้น ผู้ใหญ่เที่ยงได้นำไปลอยกลางทะเลลึกหรือที่เรียกกันว่าสะคือทะเลใกล้เคียงกับพิธีการสร้างจตุคามรามเทพของขุนพันฯ ๑ ซึ่งที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะท่านทั้งสองต่างเป็นศิษย์เขาอ้อเหมือนกัน การประกอบพิธีกรรมจึงใกล้เคียงกัน ต่อมาได้มีคนทีเดียรรื้อในเรื่องราวต่าง ๆ มาบนบานศาลกล่าวให้ไอ้ไข่ช่วย ปรากฏว่าเรื่องราวที่ขอได้รับการเปิดเป่าลงแทบทุกเรื่องราวปาฏิหาริย์ทำให้ศรัทธาที่มีต่อไอ้ไข่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี โดยดูได้จากจำนวนผู้คนที่ย่างมากราบไหว้บูชาหรือบนบานศาลกล่าวเพิ่มขึ้นตลอด

งานบุญทอดกฐินประจำปีจะมีผู้คนมาร่วมงานจนล้นวัดทุกครั้ง เรียกว่ารถไม่มีที่จอดต้องเดินเข้าวัดเป็นกิโลเมตรและทางวัดก็ได้เตรียมข้าวหลามไว้เลี้ยงผู้คนที่เข้ามาทำบุญที่วัด ทางวัดต้องใช้ไฟเป็นรถบรรทุกทุกสิบล้อกันเลย ใช้ข้าวเหนียวเกือบ 100 ถัง มะพร้าวกว่า 2,000 ลูก เยอะ ไม่เยอะ คิดดูก็แล้วกันว่าพลังศรัทธาที่มีต่อไอ้ไข่ยิ่งใหญ่แค่ไหน

จากการถามข้อมูลชาวบ้าน ได้ความว่าผู้ใหญ่เที่ยงใช้ต้นตะเคียน 1 โคน 2 ต้นแกะเป็นรูป
ไอ้ไข่แล้วทำพิธีอย่างถูกต้องทุกอย่างมีพิธีเบิกเนตรเรียกดวงวิญญาณต้นตะเคียนที่ว่าอยู่ที่วัดพระ
โขน โดยเศษไม้ที่เหลือผู้ใหญ่เที่ยงเก็บหมดแล้วเอาไปลอยทะเลผู้ใหญ่เที่ยงเป็นศิษย์ผู้พี่ขุนพันธ์
ๆ เก่งเรื่องคาถาอาคม ไอ้ไข่ดีเรื่องไก่ชน ใครเอาไก่ไปชนถ้าได้บนไอ้ไข่ละก้อ เรื่องแพ้ไม่มีอีก
อย่างหนึ่งเรื่องของสูญหายมักจะได้คืน มีอยู่ครั้งหนึ่งลุงเขียน ชูเพ็ง คว้าหลุด ลุงเขียนก็เลยพูดบอก
ให้ไอ้ไข่ช่วย สักพักควายที่หลุดก็เดินกลับมายืนอยู่ที่ข้างบ้าน ลุงเขียนจึงเข้าไปจับและพูดว่าไม่ต้อง
ไอ้ไข่หรือกูเองก็ได้ ปรากฏว่าควายได้คืนสลัดเชือกจนจมูกขาดหลุดไปอีกครั้ง แต่ครั้งนี้ควายตัว
นั้นก็ยังไม่หวนกลับมาอีกเลย

จากการสอบถาม พระอธิการอภิชาติ พุทฺธสโร เจ้าอาวาสวัดเจติย อภิหารของไอ้ไข่มี
มากมาย ถ้าจะให้เล่าคุยกัน 2 วันก็ยังไม่หมดเอาเรื่องที่เห็น ๆ กันก็แล้วกันตอนที่นี้จัดแข่งช้างเตะ
ฟุตบอล ช้างที่เตะฟุตบอลกันเปาะเปะไม่ค่อยมัน โฆษกสนามจึงได้พูดว่าอยากเห็นช้างวิ่งให้ดูสัก
ตัว เท่านั้นละปรากฏว่ามีช้างตัวหนึ่งวิ่งหนีฝ่าฝูงชนออกไปทันทีสร้างความแตกตื่นแก่ผู้คนที่ได้เข้า
มาดูชมช้างเตะฟุตบอลในวันนั้นเป็นอันมาก

อีกเรื่อง นายพันมีอาชีพรับจ้างขนไม้เถื่อนถูกตำรวจตามจับแต่ตนได้ขับรถหนี นายพันได้
บนไอ้ไข่เลยถูกตำรวจยิงกราดจนรถเป็นรูพรุนเสียหายยับเยิน แต่ตัวนายพันกลับไม่ได้รับอันตราย
อะไรเลยและรอดจากการถูกตำรวจจับราวกับปาฏิหาริย์

เรื่องรถราที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับไอ้ไข่ เรื่องของเรื่องมีอยู่ว่ามโนราห์สนุก ขริบแยม
ได้ไปทำการแสดงที่อำเภออื่น เมื่อแสดงเสร็จก็จะขับรถกลับบ้านแล้วเกิดหลับในรถมาจนถึงปาก
ซอยจะเข้าบ้าน ไอ้ไข่ก็มาปลุกบอกว่าตื่น ตื่น ถึงบ้านแล้ว

เรื่องค้าขายก็มีแม่ค้าอยู่คนหนึ่งได้มาที่วัดเอาผ้ายันต์ไอ้ไข่ไปบูชา แม่ค้าคนนี้ขายแกง
แกงของแม่ค้าคนนี้ขายดีมาก คนมาซื้อแล้วจะกลับมาซื้ออีก มีลุงอยู่คนหนึ่งบอกว่า เด็กเล็ก ๆ ลูก
ของแม่ค้าคนนี้น่ารักจะคอยบอกตนให้ช่วยซื้อแกงที่ร้านแม่ตน แต่ที่จริงแล้วแม่ค้าคนนี้ลูกโต ๆ
กันหมดแล้ว

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ณัฐธา ผิวมา ภัทรพร ทิมแดงและจุฑาภา จัทรมาลี (2549, หน้า 67-70) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาด้านน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่าชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่าน เพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงมากที่สุดรองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่านและด้านที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือด้านการเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชนกับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาคน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่าอายุ การศึกษา ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วันดี สีสังข์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรี โดยประมวลผลจากข้อมูลภาคทฤษฎีและข้อมูลส่วนราชการของจังหวัดที่ได้จากแบบสอบถามและเพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเป็นแนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน โดยใช้รูปแบบการวิจัยในเชิงการวิจัยพัฒนาผลการวิจัยพบว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนได้แก่การเป็นศูนย์กลางและแหล่งความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในภูมิภาค เป็นเมืองปลอดภัย มีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สู่ปัญญาในระดับภูมิภาค และพัฒนาเป็นเมืองการค้าแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นเมืองปลอดภัย มีสังคมที่มีคุณภาพและเป็นคนดีมีศีลธรรม

ณัฐพล ลือสิงหนาท (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเล พบว่า การจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลในประเทศไทยยังประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการทั้งในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความคุ้มครองดูแลอุทยานแห่งชาติทางทะเล ในส่วนที่ไม่มีมาตรการทางกฎหมายใดกล่าวถึงการมี

ส่วนร่วมของประชาชนและไม่มีมาตรการในการจัดการดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเลอย่างเป็นระบบและปัญหาในด้านการบริหารจัดการในส่วนที่ไม่มี การกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการควบคุมเพื่อรองรับกับจำนวนปริมาณนักท่องเที่ยวและการ ขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ปัญหาเรื่องของการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ในด้านต่าง ๆ ก็ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน ซึ่งจากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็น สาเหตุที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทต่าง ๆ ภายใน อุทยานแห่งชาติทางทะเล

พรทิพย์ วีระสวัสดิ์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ชุมชนประจวบและชุมชนป้อมเพชร อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่เข้าใจในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับดี ชุมชนเห็นว่ารัฐมีการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น มีสื่อ โฆษณา ป้าย ประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทมากที่สุด คือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เทศบาล อบจ. ส่วนองค์กรเอกชนไม่มีส่วนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับที่องถิ่นกับชุมชน เช่นบริษัทนำเที่ยว ร้านค้าที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้ทำให้ชุมชนมีความรู้และความเข้าใจ ที่เพิ่มขึ้นในด้านการบริหารจัดการของชุมชนเอง ได้มีคณะกรรมการชุมชนที่ชัดเจน ซึ่งจะมี คณะกรรมการบริหารงานท้องถิ่น เช่นคณะกรรมการวัด คณะกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ปัญหาอุปสรรคสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน พบว่าขาดการประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ขาด งบประมาณสนับสนุน ภาครัฐควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะเรื่องการจัดการเชิงอนุรักษ์ ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

สมภพ สายมา (2552, หน้า 3 - 4) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ เหมาะสมกับชุมชน บ้านศรีนาป่าน ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ผลการศึกษาการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน พบว่าชุมชนได้รับการฝึกอบรมและเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์จากหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมกับได้นำองค์ความรู้ด้านภูมิสังคมมาประยุกต์ใช้โดยนำ สภาพแวดล้อมที่เป็นภูมิประเทศที่ยังคงไว้เป็นธรรมชาติมาจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการ จัดการด้านต่าง ๆ เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนในการที่จะมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ เหมาะสมกับชุมชนเองและมีกิจกรรมนันทนาการทางการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ เหมาะสมกับชุมชน จำนวน 8 กิจกรรมหลัก คือกิจกรรมศึกษาพืชพรรณไม้ในป่าธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า (บนผืนใกล้เมือง) กิจกรรมถ้ำรูปชมวิถีธรรมชาติ

กิจกรรมฟังเสียงกร้อง / คุณธรรมชาตินบปาดอยหลวงป่าเมี่ยงเขาสูงสลับซับซ้อน (ดอยเขาแก้ว)
 กิจกรรมศึกษาสมุนไพรป่าท้องถิ่น(สมุนไพรภูมิปัญญาพื้นบ้าน) กิจกรรมประกอบอาหารป่า
 พื้นเมืองท้องถิ่น(วัฒนธรรมชุมชน) กิจกรรมเล่าขานตำนานโบราณ (วัฒนธรรมชุมชน) และกิจกรรม
 นันทนาการรอบกองไฟและกิจกรรมการเข้าค่ายพักแรมตามลำดับ

นอกจากนี้ผลจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสม
 กับชุมชน พบว่าชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์พื้นที่และได้นำทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น
 มาเป็นจุดเด่นและพัฒนาเป็นกิจกรรมทำให้เกิดความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและ
 สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยจะเห็นได้จากความสามัคคีในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น
 และเกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงไป
 ในทางที่ดีขึ้น ประชาชนมีรายได้จากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและประชาชนในพื้นที่โยกย้ายไปหา
 อาชีพรับจ้างนอกพื้นที่ลดลงจากเดิมร้อยละ 80 เหลือเพียงไม่เกินร้อยละ 10 เท่านั้น

ปทุมพร วรจิตพิงส์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการจัดการ
 ท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนา
 หลักสูตรฝึกอบรมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืนและเพื่อประเมินประสิทธิภาพ
 หลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืนผลการวิจัยพบว่าการจัดการท่องเที่ยวใน
 ชุมชนเพื่อความยั่งยืนจะต้องให้บุคลากรในชุมชนมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมเพื่อสร้างทักษะ
 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยให้บุคลากรในชุมชนมีส่วนร่วมใน
 การเสนอหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรมหลักสูตร
 ฝึกอบรมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืนที่พัฒนาขึ้น ได้นำหัวข้อเรื่องจากผล
 การศึกษาความต้องการของชุมชน ประกอบการศึกษาแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวจากงานวิจัย
 ตลอดจนการวิเคราะห์ทฤษฎีต่าง ๆ จนได้โครงสร้างหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยความจำเป็นและ
 ปัญหา จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและหน่วยการฝึกอบรมจำนวน 10 บท ซึ่งผ่านการตรวจสอบโดย
 ผู้เชี่ยวชาญแล้ว พบว่าโครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องและเหมาะสมในระดับมาก ผลการ
 ประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่าหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้
 ความเข้าใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืนสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตร
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อ
 ความยั่งยืนสูงกว่าก่อนการทดลองใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ผู้เข้าอบรมสามารถทำ
 แบบทดสอบตามวัตถุประสงค์การฝึกอบรมทุกหน่วยคิดเป็นร้อยละ 81.96 การทดสอบ
 ประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมด้วยคะแนนจากผลการทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบมีค่าเฉลี่ย

84.38 / 81.96 การประเมินสภาพแวดล้อมการฝึกอบรม พบว่าค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 หมายถึงมีระดับความคิดเห็นการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

สุนทอน ไชสงคราม (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาบ้านเกียดโจ้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านเกียดโจ้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงทำให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่าง ๆ ผลสำเร็จและดำรงอยู่ได้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เห็นคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์และได้รับจากการท่องเที่ยวทำให้มีรายได้เพิ่มจากการทำเกษตรและการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ประชาชนในชุมชนเริ่มต้นตัวในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ.2518) ต่อมาในปีค.ศ. 1996 (พ.ศ. 2535) ได้มีการประกาศใช้กฎหมายป่าไม้ เข้าหน้าที่ได้มีการอบรมให้ความรู้กับผู้นำชุมชนและผู้นำชุมชนได้เผยแพร่ความรู้ต่อประชาชนให้มีจิตสำนึกและเกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าไม้เพื่อการท่องเที่ยว และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากร ผู้นำชุมชนจึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ข้างขึ้นภูอาสา ชมป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูอาสา เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งวัตถุโบราณที่ได้เคารพนับถือสืบต่อกันมา ด้านปัญหาในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าขาดแคลนเงินทุนที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาพยาบาลช้าง แหล่งอาหารช้างและขาดการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมของบ้านเกียดโจ้ง ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างต่อเนื่องจำนวนช้างที่ใช้ในการท่องเที่ยวลดลง ค่าบริการท่องเที่ยวยังไม่มีเกณฑ์ที่เหมาะสมและขาดการวางแผนรับบริการท่องเที่ยว

วันสาด ศรีสุวรรณ (2553, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีมีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีและศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พบว่าวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำตาปีมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา วรรณกรรม การละเล่นพื้นบ้าน ศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสภาพภูมิประเทศทางธรรมชาติแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีประกอบด้วย 1) รมรงค์สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมความสะอาด

ของสถานที่และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2) สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน โดยร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ เพื่อนำมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวรวมทั้งความมีอัธยาศัยไมตรีของชุมชน 3) มีการวางแผนรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานและการแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4) จัดเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ด้านศูนย์ข้อมูล เส้นทางท่องเที่ยว ด้านอาหารเครื่องดื่ม ห้องน้ำ จุดชมวิว การสื่อสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีเป็นการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการระดับตำบลร่วมกันพัฒนา โดยเลือกตั้งจากสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ 1) ชุมชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและร่วมมือดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง 2) ชุมชนต้องรักและหวงแหนวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 3) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 4) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลต้องมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นและ 5) ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

โดยสรุป การดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี เป็นการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ทั้งในแง่อาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ตลอดจนเป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนและเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีความงดงามของธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นสมควรที่ภาครัฐและภาคเอกชนจะร่วมมือให้การสนับสนุนให้การดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำตาปีเจริญก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป

ธเนศ ศรีสถิตและวรรณ คำปวนบุตร (2555, บทคัดย่อ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาข้อมูลทางด้านบริบทชุมชนรวมถึงนิเวศวัฒนธรรมในเขตพื้นที่พระธาตุนาคู 2) ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่พระธาตุนาคู 3) ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลพระธาตุ 4) ศึกษาบทเรียนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ 5) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและชุมชน 8 หมู่บ้าน ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ 6) เพื่อหารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลพระธาตุตาม

หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบทชุมชนและนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนพบว่าได้มีการสืบทอดวัฒนธรรมด้านการเลือกบริเวณพื้นที่ตั้งชุมชนและแหล่งน้ำ รวมถึงภูมิปัญญาประเพณีและพิธีกรรมที่เกิดจากความสัมพันธ์กันระหว่างธรรมชาติกับความเชื่อมาจากรบรรพบุรุษซึ่งเป็นกลุ่มคนลาวที่ได้อพยพมาจากเมืองจำปาศักดิ์ในอาณาจักรศรีสัตนาคนหุตลาวล้านช้าง ราวพุทธศตวรรษที่ 22 - 23 ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่พระธาตุนานอนพบว่า มี 1) จุดอ่อน คือแหล่งท่องเที่ยวขาดระบบการบริหารจัดการ 2) ด้านจุดแข็ง คือมีองค์พระธาตุนานอนซึ่งเป็นพระธาตุที่มีชื่อเสียง 3) ด้านโอกาส คือ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นที่ยู่อักของ คนในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง 4) บทเรียนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุพบว่าแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 4.1) การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3 ส่วน 4.2) ขั้นตอนการอนุมัติและการดำเนินโครงการด้านท่องเที่ยว โดยให้ยึดและปฏิบัติตามโครงสร้างการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุและชุมชนตำบลพระธาตุ 5) ด้านศักยภาพของชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและชุมชน 8 หมู่บ้าน ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ พบว่าผู้นำชุมชนและชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้านมีศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด โดยเรียงลำดับจากด้านที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากไปหาระดับน้อย ได้แก่ 5.1) ด้านการให้บริการของบุคลากรในชุมชน 5.2) ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ 5.3) ด้านวิทยากรให้บริการของชุมชน 5.4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 5.5) ด้านที่พักแรม ความพร้อมของห้องประชุมและอาหาร 5.6) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว 6) ด้านรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลพระธาตุตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าชุมชนตำบลพระธาตุมีฐานการท่องเที่ยวอยู่ 4 ฐาน

อลิณา ลำหมื่น (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ่อเจ็ดลูกองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อำเภอลงขันจังหวัดสตูล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่มีการปรับปรุงให้มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ด้านสาธารณูปโภคมีแต่ไม่ค่อยพร้อมให้บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นห้องน้ำไม่ค่อยสะอาด ด้านระบบการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง ด้านการบริการความปลอดภัย ไม่มีเจ้าหน้าที่และป้อมตำรวจมีน้อย ด้านการบริการสารสนเทศในแหล่งท่องเที่ยว ระบบการติดต่อสื่อสารยังไม่พร้อมบริการ แนวทางการพัฒนาควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในทุก ๆ ด้าน เพื่อเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานหลักและ

ประสานกับหน่วยงานอื่นและควรใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีจุดเด่นโดยการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

คมลักษณ์ สงทิพย์ (2557, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนกรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 2) สำนวความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน 3) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน การวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลบางคูเวียง จำนวน 400 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตาและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเลือกกลุ่มตัวอย่างประชาชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดตะเคียน จำนวน 5 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 ประชากร (t-test) และการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่าประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลคูเวียง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุ 36-50 ปี สถานภาพสมรส โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัวมีระดับการศึกษาปริญญาตรีมีรายได้ต่อเดือน 10,000 - 20,000 บาท ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่พักอาศัยมากกว่า 10 ปีและไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรมหรือองค์กรใด

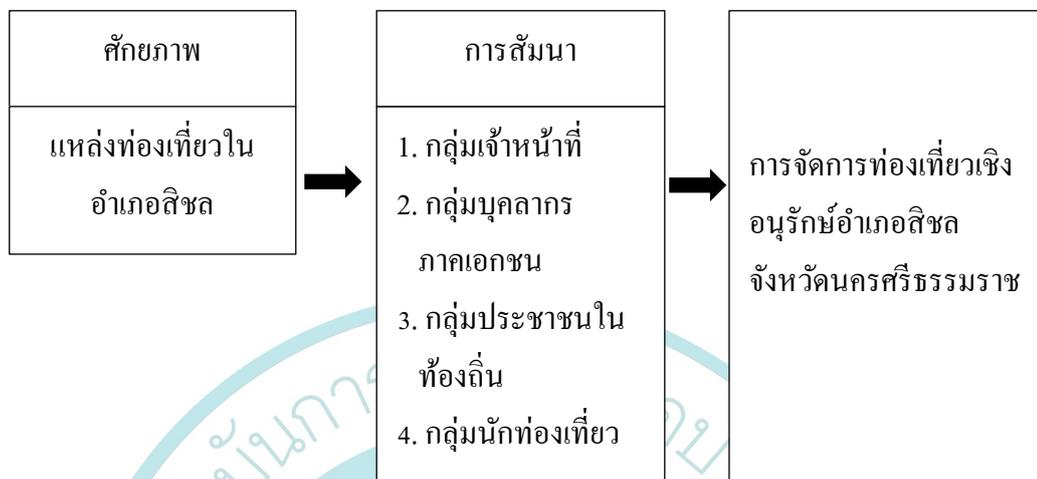
ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาแต่ละด้านของการมีส่วนร่วม พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากที่สุด โดยรวมอยู่ในระดับมากรองลงมา ได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับในด้านความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน พบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.28 (ระดับความรู้ความเข้าใจมาก)

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดตะเคียนในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน พบว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะเป็นตัวกลาง

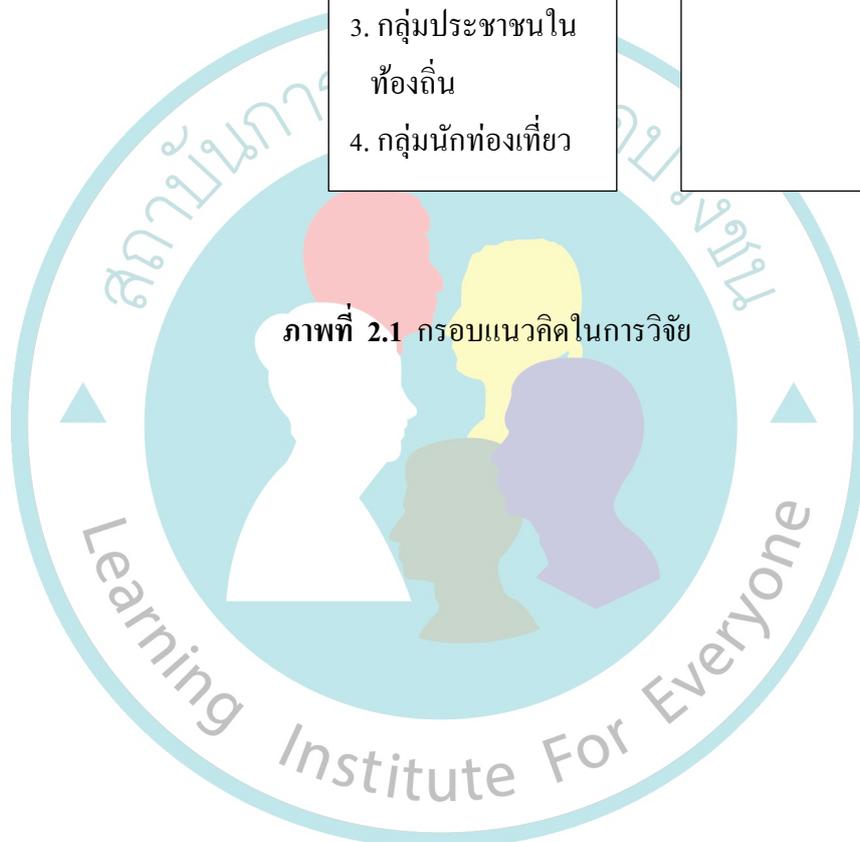
ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ โดยปฏิบัติงานมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของชุมชน เป็นสำคัญ ซึ่งถ้าทางภาครัฐมีงบก็ช่วยเหลือทางวัดและทางชุมชน ผู้ประกอบการตลาดน้ำวัด ตะเคียนจะช่วยกันดูแลด้านความสะอาดความปลอดภัยบริเวณร้านค้าของตนเองและบริเวณตลาด น้ำวัดตะเคียนอยู่ตลอด ผู้นำชุมชนจากทางพระวัดตะเคียนเป็นผู้บริหารดูแลรับผิดชอบตลาดน้ำวัด ตะเคียน การก่อสร้างตลาดน้ำวัดตะเคียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบางคูเวียงใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งซื้อขายอาหารและสินค้าต่าง ๆ ของชาวบ้าน โดยเป็นการเปิดโอกาสและสร้างอาชีพให้กับ ชาวบ้านในด้านความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดตะเคียนทั้ง 3 กลุ่ม ให้ความคิดเห็นเหมือนกันว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การอนุรักษ์ประเพณีและวิถีชีวิตในชุมชนไว้ดั้งเดิม เช่นการขายของบนเรือ การนำของที่ผลิตเองมา จำหน่าย ซึ่งถือเป็นธุรกิจท้องถิ่น ในด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตลาดน้ำวัดตะเคียนในการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน ทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มไม่พบปัญหาหรืออุปสรรคอะไร ขึ้นอยู่กับทางวัดว่าจะให้ทางภาครัฐและ ต่าง ๆ ช่วยสนับสนุนด้านใดบ้าง เนื่องจากทางวัดเป็นผู้บริหารจัดการดูแลตลาดน้ำวัดตะเคียนด้วย ตัวเองส่วนข้อเสนอแนะ เช่นควรจัดกลุ่มสินค้าที่จำหน่ายเพื่อให้สะดวกกับนักท่องเที่ยว ควรรักษา รูปแบบเดิมของวัฒนธรรมท้องถิ่นและตัวสินค้าท้องถิ่นเอาไว้ เป็นต้น

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือทางวัดททภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกัน ประชาสัมพันธ์ โดยมุ่งให้เห็นถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับถ้ามีส่วนร่วมในประเด็นต่าง ๆ มิใช่เป็นหน้าที่ของฝ่ายวัดและภาครัฐเท่านั้น ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาและทุกฝ่ายเข้าใจโยบบทบาท และหน้าที่เป็นอย่างดี โดยเข้าไปส่งเสริมให้มีการปฏิบัติและการทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น

9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพและความร่วมมือระหว่างชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้เสนอระเบียบวิธีสำหรับการศึกษาดังกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยว อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชศึกษาโดย
  - 1.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารการท่องเที่ยว
  - 1.2 การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว อำเภอสิชล โดยผู้วิจัย ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว
  - 1.3 จัดบันทึกข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว
  - 1.4 ถ่ายภาพประกอบ
2. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการทำ Focus group 4 กลุ่มได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการบริหารและดูแลการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของในอำเภอสิชลจำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 บุคลากรภาคเอกชน คือผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวทั้งด้านที่พักแรม ร้านอาหาร การขนส่ง ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริษัทจัดนำเที่ยวจำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน คือประชาชนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 4 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอสิชลจำนวน 30 คน

3. การประเมินผลความพึงพอใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 ราย โดยการสุ่มตัวอย่าง

การดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษาเส้นทางความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวศึกษาโดย

- การสำรวจพื้นที่ร่วมกับชุมชน
- ทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยว
- จัดทำข้อมูลการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการสัมมนากลุ่มย่อย

ขั้นตอนที่ 3 สสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถาม

ประชากรเป้าหมาย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช การเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง โดยการเฉพาะเจาะจง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง (Key information) คือ นายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่บริหารดูแลการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอลิขิต

กลุ่มที่ 2 บุคลากรภาคเอกชน คือ ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ทั้งด้านที่พักแรม ร้านอาหาร การขนส่ง ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริษัทจัดนำเที่ยว โดยเลือกแบบสุ่มสำรวจ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน วิถีความเป็นอยู่และผลกระทบจากการท่องเที่ยว สถานประกอบการได้รับทั้งในแง่บวกและแง่ลบ

กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน คือ ประชาชนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวอำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเลือกผู้ที่มีอายุมากพอที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความ

เป็นมาของชุมชน วิถีความเป็นอยู่ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับรวมถึงบทบาทและการตอบสนองของชุมชนมีต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

กลุ่มที่ 4 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ใช้วิธีการเลือกแบบสุ่มสำรวจ เพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบัน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้สำหรับงานวิจัยนี้ ได้แก่การรายงานผลเชิงพรรณนา (Descriptive approach) ได้แก่ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์โดยตรงและการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) รวบรวมข้อมูลในเรื่องที่ต้องการศึกษา โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสังเกตการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ จากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียดต่อเนื่องจากแหล่งปฐมภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ รายงาน ข้อมูลของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เอกสารวิจัยวารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติจากหน่วยงานที่ต้องการศึกษาโดยตรง เช่น ข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้นเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษา วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชุมชนได้รับ โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)

โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบและการสัมภาษณ์ในประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลพัฒนาการของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในอำเภอสิชลและความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชนภายหลังมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดการปัญหาของชุมชน โดยมีรายละเอียด คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการบริหารและดูแลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอำเภอสิชล โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจง คือนายอำเภอ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล

กลุ่มที่ 2 บุคลากรภาคเอกชน คือผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ทั้งด้านที่พักแรม ร้านอาหาร การขนส่ง ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก บริษัทจัดนำเที่ยว โดยเลือกแบบสุ่มสำรวจ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน วิถีความเป็นอยู่และผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่สถานประกอบการได้รับ ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ในเรื่องของปัญหาระบบสาธารณูปโภคและการจัดการปัญหาของชุมชน รวมถึงปัญหาอาชญากรรมและการจัดการปัญหาของชุมชน

กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน คือประชาชนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเลือกแบบสุ่มสำรวจ โดยเลือกผู้ที่มีอายุมากพอที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีความเป็นอยู่ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับรวมถึงบทบาทและการตอบสนองของชุมชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สาธารณสุขและการเกษตรของชุมชน

กลุ่มที่ 4 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ใช้วิธีการเลือกแบบสุ่มสำรวจ เพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็น ทศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันและความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในอนาคต

1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในอำเภอสิชล ที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณตลาดสิชล และใกล้เคียงที่ไม่มีส่วนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงชาวบ้านที่มีธุรกิจเกี่ยวข้องสัมพันธ์ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยว เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และผลกระทบจากการ

ท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับ รวมถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างโดยการเข้าไปท่องเที่ยวในอำเภอสิชล เพื่อสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมในอำเภอสิชล คือนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการบริหารและดูแลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในอำเภอสิชลคนที่ขายสินค้าของที่ระลึกและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในอำเภอสิชลและชุมชนใกล้เคียงผู้วิจัยเก็บข้อมูล (Data Collection) ที่ต้องการศึกษาจากแหล่งข้อมูลด้วยการสำรวจสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ข้อมูลในอำเภอสิชล ด้วยตัวเอง จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล (Data Collection) โดยนำเอาข้อมูลที่มีหน่วยงานหรือผู้ทำการเก็บไว้แล้วหรือจัดทำเผยแพร่ขึ้นในลักษณะต่าง ๆ เช่นบทความ หนังสือพิมพ์ สารานุกรม ผลการวิจัย รายงานสถิติจากหน่วยงานราชการ เป็นต้นมาใช้อ้างอิงต่ออีกครั้งเพื่อทำการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ บันทึกข้อมูลที่ได้แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลที่เก็บมาได้ทั้งเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการรวมถึงการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและนำข้อมูลในเรื่องเดียวกันมาประมวลเข้าด้วยกัน

ถ้าพบว่าข้อมูลแตกต่างก็ทำการตรวจสอบกับแหล่งที่มาหรือแหล่งอื่นที่เชื่อถือได้โดยอิงข้อมูลสภาพความเป็นจริงกับข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในเรื่องของเวลา สถานที่และบุคคลภายในชุมชนให้ครบถ้วนการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่า ได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่แสดงข้อเท็จจริงของชุมชน เช่นประวัติของชุมชน พัฒนาการของความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตชุมชนเป็นต้น โดยการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดหมวดหมู่อ้างอิง วิเคราะห์ไปพร้อมกับการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) ให้เป็นระบบใช้การวิเคราะห์ สรุปอุปนัย (Analytic Induction) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นหลักและข้อสรุปรวม จากนั้นทำการจำแนกข้อมูลตามประเด็นต่าง ๆ นำข้อมูลที่ได้ดังกล่าวมาวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีทาง

เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการผลิต (Input-output theory) และแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กัน การสร้างความจริงแท้ทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยด้วยการบรรยายเชิงพรรณนาในรูปแบบของความเรียง การนำเสนอข้อมูลเป็นตาราง กราฟ แผนผังและภาพประกอบต่าง ๆ โดยสรุปเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลการศึกษาจากเอกสาร
2. บันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในชุมชน โดยละเอียด
3. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในเรื่องของเวลา สถานที่และบุคคลภายในชุมชนให้ครบถ้วน
4. การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) ให้เป็นระบบสอดคล้องกับประเด็นคำถาม เพื่อเตรียมไว้สำหรับการนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล สรุปอุปนัย (Analytic Induction) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นหลักและข้อสรุปรวม จากนั้นทำการจำแนกข้อมูลตามประเด็นต่าง ๆ ตามคำถามที่กำหนดไว้ โดยใช้กรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการผลิต (Input-output theory) และแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับการสร้างความจริงแท้ทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางในการวิเคราะห์
6. นำเสนอข้อมูลด้วยการเขียนบรรยาย ตารางกราฟ แผนผัง และภาพประกอบ

สถานที่ในการวิจัย

กำหนดสถานที่ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 - ตุลาคม พ.ศ. 2561

ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงาน

กิจกรรม/ ขั้นตอนการ ดำเนินงาน	พ.ย. 2560	ธ.ค. 2560	ม.ค. 2561	ก.พ. 2561	มี.ค. 2561	เม.ย. 2561	พ.ค. 2561	มิ.ย. 2561	ก.ค. 2561	ส.ค. 2561	ก.ย. 2561	ต.ค. 2561
1. เสนอ โครงการ	↔											
2. ศึกษา เอกสารและ งานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง		↔										
3. เก็บรวบรวม ข้อมูล				↔								
4. วิเคราะห์ ข้อมูล					↔							
5. เขียนรายงาน การวิจัย							↔					
6. ปรับปรุง แก้ไข									↔			

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างภาคี ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยวในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีหลายปัจจัยในการจัดการการดังนี้

บริบทการท่องเที่ยวในอำเภอสิชล

สิชลเป็นดินแดนแห่งโบราณคดีประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมมีหลักฐานการอาศัยของมนุษย์ที่สืบค้นได้ ตั้งแต่ยุคหินต่อเนื่องถึงปัจจุบันบนผืนแผ่นดินสิชลนี้ถือเป็นเขตพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการอาศัยของมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดประวัติศาสตร์ยาวนานต่อเนื่อง

สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. หาดสิชลหรือที่ชาวท้องถิ่นเรียกกันว่าหัวหินสิชลเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อมานานของอำเภอ ชายหาดเป็นแนวหินไปจนจดหาดทรายโค้ง เป็นบริเวณที่เล่นน้ำได้ บนหาดมีที่พักและร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.1 หาดสิชล

2. หาดหินงาม บริเวณชายหาดเต็มไปด้วยก้อนหินกลมเกลี้ยงมีสีน้ำตาลปนขาวและเป็นที่มาของชื่อหาดหินงาม ตลอดแนวชายหาดไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกบริการอยู่ติดกับหาดสีชลหรือที่ชาวท้องถิ่นเรียกกันว่าหัวหินสีชล เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อของเมืองสีชลภูมิศาสตร์ของ หาดหินงาม มีลักษณะเป็นหาดหินโค้งยาวขนานกับแนวคลื่นที่ซัดน้ำทะเลเข้าสู่ชายฝั่งหาดทรายสีน้ำตาลกลมกลืนกับโขดหิน ตัดกับสีน้ำทะเล รับเส้นขอบฟ้า ร่มรื่นด้วยทิวไม้บริเวณรอบเหมาะที่สุดสำหรับคนชอบทะเล

ภาพที่ 4.2 หาดหินงาม

3. หาดปิติ เป็นหาดที่ชาวท้องถิ่นนิยมไปพักผ่อน ชายหาดจะต่อจากหาดหินงามบริเวณ โดยรอบได้รับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักและร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว การเดินทางโดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 401 จากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชประมาณ 70 กิโลเมตร เข้าสู่อำเภอสีชล จากตัวอำเภอสีชลแยกขวาไปทางบ้านปากน้ำระยะทาง 3 กิโลเมตร ถึงชายหาดสีชล และจากหาดสีชลไปอีก 1.5 กิโลเมตรถึงหาดหินงาม และหาดคอเขาห่างจากหาดหินงาม 2 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.3 หาดปิติ

4. อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด ในอดีตผืนป่าบริเวณนี้หนาทึบและมีสัตว์ป่าชุกชุม ชาวบ้านจึงเรียกด้วยชื่อน้ำสะพิงกลัวว่า ผีขีด ภายหลังจึงเพี้ยนมาเป็น สี่ขีด พื้นที่ส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดซึ่งเป็นเขาหินปูน จึงก่อให้เกิดน้ำตกหินปูนที่สวยงามและยังมีถ้ำที่น่าพิศวงหลายแห่งอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดมีพื้นที่ประมาณ 90,625 ไร่หรือ 145 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในแนวทิวเขานครศรีธรรมราช ที่สูงชันสลับซับซ้อน มีต้นป่าน้ำเป็นแนวแบ่งเขตจังหวัด นครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี เดิมพื้นที่บริเวณน้ำตกสี่ขีดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่ายาง โปรงและป่าเขาใหญ่ ท้องที่ตำบลสี่ขีด อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่มีทิวทัศน์ธรรมชาติสวยงาม เช่นน้ำตกเกาะแก่ง แอ่งน้ำ โขดหินและพันธุ์ไม้ตระกูลต่าง ๆ มากมายสมควรที่จะได้รับการปรับปรุง พัฒนาให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเป็นอย่างยิ่งทางจังหวัด นครศรีธรรมราช จึงได้กำหนดพื้นที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสิชลและเพื่อเป็นการสนองนโยบายดังกล่าว อำเภอสิชลจึงรณรงค์จัดทำโครงการอนุรักษ์ป่าเพื่อชุมชน บริเวณน้ำตกสี่ขีดและเสนอกรมป่าไม้พิจารณาจัดตั้งเป็นวนอุทยานต่อไปเพื่อเป็นการรักษาสภาพภูมิประเทศอันสวยงามและอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร สำหรับราษฎรได้ใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ป่าบริเวณใกล้เคียงน้ำตกได้ถูกราษฎร์บุกรุกทำลายป่า เพื่อครอบครองที่ดินอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคตได้และในเรื่องนี้ นายชำนาญ โยภาส อธิบดีกรมป่าไม้ได้เห็นชอบให้มีการจัดตั้งพื้นที่บริเวณน้ำตกสี่ขีดในป่าสงวนแห่งชาติป่ายาง โปรงและป่าเขาใหญ่เป็นวนอุทยาน เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2529 แต่การดำเนินงานต้องหยุดชะงักลงเพราะปัจจัยข้อกำหนดด้านงบประมาณจนกระทั่งปีงบประมาณ 2532 จึงได้รับการจัดสรรงบประมาณให้ดำเนินการได้

เนื่องจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่ายาง โปรงและป่าเขาใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวางประมาณ 90,625 ไร่ มีจุดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงามมากมายหลายแห่ง เช่นน้ำตกสี่ขีด น้ำตกสำนักเนียน ถ้ำเขาพับผ้าและถ้ำสวนปราง เป็นต้น เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่หล่อเลี้ยงเกษตรกรรมของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชและยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าอย่างชุกชุม

ลักษณะภูมิประเทศอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด บริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับกับเทือกเขาสูงชันสลับซับซ้อนเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานครศรีธรรมราช (เทือกเขาบรรทัด) ซึ่งกั้นเขตแดนระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในเขตอำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอสิชล แนวเขาวางตัวในแนวทิศเหนือ – ใต้เป็นแนวยาวขนานกับฝั่งทะเลตะวันออก ตอนกลางเป็นเทือกเขาที่สูงชันสลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นสันป่าน้ำโดยลาดต่ำไปทางตะวันออกและตะวันตกที่ราบส่วนใหญ่อยู่ทางตะวันออก พื้นที่นี้มี

ยอดเขาที่สูง ความสูงของพื้นที่จากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 700 เมตร มีหุบเขาที่เป็นแหล่งกำเนิดของลำห้วยต่าง ๆ มากมาย เช่นคลองหวาด คลองท่าเรือรี ห้วยโหมด ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดแอ่งน้ำและน้ำตกเป็นชั้น ๆ ต่อเนื่องกันเป็นลำดับมีเขาบางลูกเป็นภูเขาหินปูนจึงเกิดถ้ำที่สวยงามน่าพิศวงมากมายหลายแห่ง เช่นถ้ำเขาพับผ้า ถ้ำธารลอด ถ้ำสวนปราง เป็นต้น

พืชพรรณและสัตว์ป่าสังคม พืชที่ขึ้นอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดสามารถจำแนกออกได้เป็น ป่าดิบชื้น ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติ โดยมากจะพบตาหุบเขา และริมห้วยที่มีความชื้นสูง พันธุ์ไม้สำคัญ ได้แก่ยางปาย ยางแดง ตะเคียนทอง ตะเคียนทราย หลุมพอ ไผ่เจียนพญา ไม้ก่อเล็ก เต่าร้างยักษ์ ฯลฯ พืชพื้นล่างและไม้เถา ได้แก่แกมมหาศดำ หวายกำพวน หวายเทิง หวายขี้เสี้ยน เตยย่านเปื่อยคอ กว๊าน เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีดเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำนวน 327 ชนิด ได้แก่สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมพบ 100 ชนิด ได้แก่เลี้ยงผา ช้างป่า สมเสร็จ เสือไฟ เก้ง ลิงเสน ชะนิชรรรมดา ค่างแว่นถิ่นใต้ เสือลายเมฆ หมูป่า อ้นใหญ่ เม่นใหญ่ แฝงคอ เพียงพอนเหลือง หมูหริ่ง ชะมดเขียด อีเห็นธรรมดา พังพอนธรรมดา กระแตธรรมดา พญากระรอกดำ กระรอกข้างลายท้องแดง ค้างคาวขอบหูขาวเล็ก ค้างคาวบัวพันกลม หรูฟานเล็ก ฯลฯ นกพบทั้งสิ้น 157 ชนิด เป็นนกประจำถิ่น 143 ชนิดและเป็นนกอพยพย้ายถิ่น 14 ชนิด ได้แก่นกเหยี่ยวรุ้ง ไก่ป่า นกเขาเขียว นกบั้ง รอกใหญ่ นกเค้ากู่ นกจาบคำหัวสีส้ม นกแก๊ก นกแอ่นฟ้าเคราขาว นกพญาไฟใหญ่ นกปรอดเหลืองหัวจุก นกแซงแซวหางบ่วงใหญ่ นกจาบดินอกลาย นกกินแมลงหัวสีน้ำตาล นกกางเขนดง นกกระจิบคอดำ นกจับแมลงคอสีน้ำตาลแดง นกกินปลีกล้วยเล็ก นกกาฝากอกเพลิงและนกระต๊อตะโพกขาว ฯลฯ สัตว์เลื้อยคลานพบจำนวน 39 ชนิด ได้แก่เต่าจ๊ก ตะพาบแก้มแดง ตุ๊กแกป่าลายจุด จิ้งจกหางหนาม กิ้งก่าบินปีกสีส้ม เหาข้างเหี้ย จิ้งเหลนดินจุดดำ งูสิงหางดำ งูเขียวหัวจิ้งจก งูสามเหลี่ยมหัวหางแดง ฯลฯ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกพบ 11 ชนิด ได้แก่อึ่งกรายหัวมน อึ่งอ่างบ้านกบตะนาวศรี กบทอดเขียด ปาด สัตว์น้ำพบปลา 18 ชนิด ที่พบโดยทั่วไป ได้แก่ปลาพลวง ปลาสะ ปลาชิวน้ำตก ปลาเลียหิน ปลาดินหินและปลาอีกอง

ภาพที่ 4.4 น้ำตกสี่ขีด

5. น้ำตกไผ่ตง เป็นน้ำตกที่สวยงามซ่อนตัวอยู่กลางป่า มีจำนวน 7 ชั้น อยู่ในตำบลเขาน้อย อำเภอสิชล การเดินทางจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ไปตามทางหลวงหมายเลข 401 / ระยะทาง 69 กิโลเมตร ถึงสี่แยกอำเภอสิชล (สี่แยกต้นพะยอม) เลี้ยวซ้ายระหว่างทาง 15 กิโลเมตร หรือจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานีใช้ทางหลวงหมายเลข 401 ระยะทาง 52 กิโลเมตร ถึงสามแยกเขาหัวช้าง เลี้ยวขวา ระยะทาง 10 กิโลเมตร

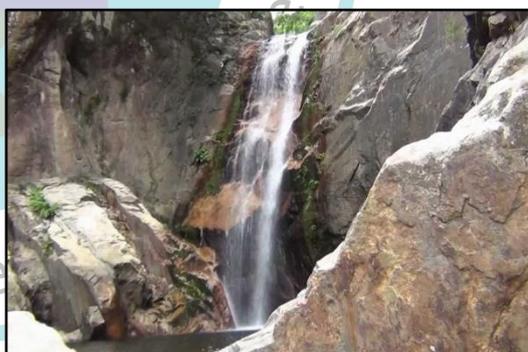
ภาพที่ 4.5 น้ำตกไผ่ตง

6. เขาพลายดำ สถานที่ท่องเที่ยวที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชเจียรนัยขึ้นมาด้วยงบประมาณถึง 44 ล้านบาท เมื่อปี.ศ. 2546 จนทำให้เขาพลายดำได้รับฉายาเป็นมังกรทะเลใต้ อย่างสมภาคภูมิด้วยภูมิทัศน์ที่งดงาม จากการทอดตัวยาวติดต่อกันของภูเขาทั้ง 3 ลูก เดิมเดิมด้วยชายหาด ชายทะเลที่งดงามไม่ว่าจะเป็นหาดท้องยาง หาดหินงามรางทัด วังโลมา โขดหินกองและเนินมังกร ซึ่งแต่ละจุดต่างมีเสน่ห์ที่แตกต่าง ควรค่าแก่การค้นหาเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกันนี้บริเวณเดียวกันยังเป็นที่ตั้งของสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า นครศรีธรรมราช ที่มีทั้งธรรมชาติ และสัตว์ป่านานาชนิดให้ศึกษาหาความรู้ ที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวนี้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชได้พัฒนาจนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะมีความสะดวกสบายครบครันทั้งที่พักหอประชุม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและอื่น ๆ ซึ่งการเดินทางก็ไม่ยาก โดยเดินทางจากอำเภอสิชลไปทางทิศเหนือถึงตำบลทุ่งไสประมาณ 12 กิโลเมตร ก็จะถึง เขาพลายดำ

ภาพที่ 4.6 เขาพลายดำ

7. น้ำตกคลองยอดน้ำ เป็นน้ำตกในเขตอุทยานแห่งชาติเขานันมีทั้งหมด 6 ชั้น มีคู่มือแม่เมืองแร่ที่ชั้นบนสุด ธารน้ำตกที่ไหลผ่านโขดหินขนาดใหญ่ทางขึ้นน้ำตกเป็นเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่มีโอกาสพบสัตว์ป่า และดอกไม้ป่าหลายชนิด บริเวณคลองด้านล่างมีลานกว้างสำหรับการจัดกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม การเดินทางจากทางหลวงหมายเลข 401 นครศรีธรรมราช-สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายตรงสี่แยกจอมพิบูลย์ใช้ทางหลวงสาย 4105 ระยะทางประมาณ 19 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.7 น้ำตกยอดน้ำ

8. หาดทองยาง เป็นหาดทรายสีขาว น้ำทะเลใสในอ้อมกอดของภูเขา ขนาบด้วยแนวโขดหินทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้เป็นจุดชมวิวยิวทัศน์ กางเดินที่เล่นน้ำตก หากโชคดีนักท่องเที่ยวจะได้ชมฝูงปลาโลมาหลังโหนด (โลมาเผือกหรือโลมาสีชมพู) ที่แหวกว่ายให้ลโฉมได้ทั่วไป หาดทองยางตั้งอยู่ในตำบลทุ่งไเส อำเภอลิขิตการเดินทางจากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ใช้เส้นทาง

นครศรี-สุราษฎร์ธานีสาย 401 ระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร ถึงหลักกิโลเมตรที่ 98 เลี้ยวขวาไป ตามเส้นทางเข้าสู่หมู่บ้านปางปอระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.8 หาดท่องเที่ยว

9. สถานีพัฒนาและส่งเสริมอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่านครศรีธรรมราช ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ รอยต่ออำเภอขนอมและอำเภอลิขิต ด้านหน้าของสถานีสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของหุบเขาและ อ่าวท่องเที่ยวที่สวยงาม พื้นที่ในเขตสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่านครศรีธรรมราช เป็นป่าดิบชื้น พื้นที่รับผิดชอบประกอบด้วยเทือกเขากลาง เขาหลวงและเขาปลายคำ พืชหายากที่ พบ อาทิตะเคียน หลุมพอ ตะแบก ข้ำหลวงหลังลาย หวาย เฟิร์นจิ้ง สัตว์หายากที่พบ อาทิสมเสร็จ เลียงผา กวางป่า เก้ง กระเจิง พญากระรอก ผีเสื้อและนกชนิดต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตกท่องเที่ยวหรือหนานเดย น้ำตกวังไทร หรือหนานตันไทร

10. น้ำตกหนานไม้ไผ่และน้ำตกยี่ม มีโปรแกรมศึกษาธรรมชาติให้เลือกถึง 3 เส้นทาง เส้นทางที่ 1 ระยะทางประมาณ 1,200 เมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง เหมาะสำหรับ เยาวชนระดับประถมศึกษา เส้นทางที่ 2 เริ่มต้นจากสถานีสู่ปลายทางที่อ่าวท่องเที่ยวระยะทาง ประมาณ 2,100 เมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป ระหว่าง ทางมีจุดศึกษาธรรมชาติและจุดชมวิิวทิวทัศน์อ่าวท่องเที่ยวที่สวยงาม เส้นทางที่ 3 เริ่มต้นจากสถานี ผ่านสันเขาของเขากลางสู่ปลายทางที่อำเภอขนอมเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินป่าศึกษา ธรรมชาติ

11. สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้แก่ถ้ำเขาไต ถ้ำธารลอด ถ้ำจอมทอง ถ้ำวัดเขาน้อยหาด ปลายทอน หาดเทพา หาดสุชน หาดเสาเกา ถ้ำวัดถ้ำเทียนถวาย

สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี

ด้วยร่องรอยอารยธรรมโบราณที่ปรากฏมากมายตลอดพื้นที่อำเภอสิชล ถือเป็นหลักฐานอันเก่าแก่และแหล่งสำคัญที่ถือเป็นสภาพอดีตของสิชลซึ่งจะมีแหล่งโบราณคดีใน 5 สายน้ำ คือคลองท่าเรือ รี คลองท่าควาย คลองท่าเขียว คลองท่าทนและคลองท่าหิน ที่ปรากฏหลักฐานอันแสดงถึงความรุ่งเรือง 5 แหล่งสำคัญ คือ แหล่งโบราณคดีวัดจอมทอง แหล่งโบราณคดีวัดนาขอม แหล่งโบราณคดีบ้านนายศิริ ณ นคร แหล่งโบราณคดีบ้านหัวทอนและแหล่งโบราณคดีบ้านต่อเรือ ซึ่งทั้งหมดนี้มีศูนย์กลางสำคัญที่พราหมณ์ถือว่าเป็นเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางแห่งจักรวาล คือเขาคาและช่วงเวลาถัดมาได้ปรากฏแหล่งประวัติศาสตร์สำคัญทางพุทธ คือพระกรุและแหล่งประวัติศาสตร์คน/เชื้อสายจีน คือศาลเจ้า

แหล่งโบราณคดีสำคัญ

1. แหล่งโบราณคดีวัดจอมทอง เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชน โบราณคลองท่าเรือรี ปัจจุบัน หมู่ 2 บ้านจอมทอง ตำบลสิชล อำเภอสิชล พบพระวิฆณุศิวอายุประมาณครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 13 (ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช) ศิวลึงค์ทองคำ (ปัจจุบันอยู่ในครอบครองของเอกชน) ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม ได้แก่ธรณีประตูมีอยู่ชิ้นหนึ่งมีอักษรปัลลวะรุ่นเดียวกับที่พบในศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย (ปัจจุบันอยู่ในบริเวณวัดประทุมทายการาม หมู่ 1 ตำบลสิชล) กรอบประตู, พระพุทธรูปประทับยืนครองจีวรแบบห่มดอง จีวรเป็นริ้วบางแนบพระองค์ พระหัตถ์ซ้ายถือชายจีวร หรือที่เรียกว่ากฏกมูทรา ส่วนพระหัตถ์ขวาขำรูด ซึ่งเดิมอาจจะแสดงวิตรรกมูทรา (ปางแสดงธรรม) ลักษณะศิลปกรรมแสดงอิทธิพลของศิลปะอินเดียทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะจากเมืองนาคปุฏฐันัม ซึ่งเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่กษัตริย์แห่งราชวงศ์โจพะทรงอุปถัมภ์ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 -18 (ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช) นอกจากนี้ยังพบพระพิมพ์จำนวนมาก กำหนดอายุแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 18

2. แหล่งโบราณคดีวัดนาขอม (ร้าง) เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชน โบราณคลองท่าเรือรี -ท่าควาย ปัจจุบันบ้านนาขอม ตำบลสิชล อำเภอสิชล พบเนินโบราณสถานขนาดใหญ่ กลางเนินโบราณสถานพบศิวลึงค์ 5 องค์ แต่ละองค์มีขนาดต่างกัน ตั้งแต่ขนาดกลางไปจนถึงศิวลึงค์ขนาดใหญ่ เก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช 3 องค์ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 13 พบพระพิมพ์ดินเผาอิทธิพลศิลปะเขมร เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งอยู่ในซุ้มเรือนแก้ว 6 องค์ องค์ประธานนั่งอยู่ในซุ้มเรือนแก้วทรงปราสาทแบบปราสาทเขมร กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 17- 18 พบเครื่องถ้วยจีนแบบลายครามสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ.1911-2187) เครื่องถ้วยสุโขทัยลักษณะเป็นกระปุกขนาดเล็กบรรจุเต้าอัฐิของคนตายแล้วนำไปบรรจุไว้ตามเจดีย์และพระพุทธรูปศิลปะท้องถิ่น นครศรีธรรมราชที่สร้างในราวพุทธศตวรรษที่ 22 แหล่งโบราณคดีวัดนาขอม (ร้าง) เดิมคงเป็นเทวสถาน

นพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายมาก่อน จนกระทั่งราวพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมาจึงเปลี่ยนแปลงศาสนสถานพราหมณ์เป็นวัดในพุทธศาสนา กำหนดอายุแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 22

3. แหล่งโบราณสถานบ้านนายศิริ ฦ นคร เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าควาย บ้านเลขที่ 109 บ้านท่าควาย หมู่ 11 ตำบลคลอง อำเภอลือชด อยู่ห่างจากคลองท่าควายลงมาทางทิศใต้ประมาณ 300 เมตร เมื่อพ.ศ. 2522 นายศิริ ฦ นคร ได้ขุดดินบริเวณใกล้ ๆ เนินโบราณสถานเพื่อจะทำฐานรากของบ้านที่จะสร้างใหม่ ได้พบฐานโยนศิลาชิ้นหนึ่งสภาพสมบูรณ์ ลักษณะเป็นฐานทรงสูงคล้ายฐานบัว ด้านล่างเป็นฐานหน้ากระดานต่อด้วยเส้นลวดมัลลยลูกแก้วอกไก่ ถัดขึ้นไปเป็นท้องไม้ทรงสูงสลักเป็นรูปเสาประดับกรอบประตูคล้ายรูปจำลอง อาคารฐานโยนชิ้นนี้คล้ายกับฐานโยนที่พบ ณ โบราณสถานหมายเลข 2 บนยอดเขาคา เมื่อได้ขุดพบฐาน โยนดังกล่าวเจ้าของบ้านจึงยุติการขุดไว้เพียงเท่านี้และได้ย้ายที่ก่อสร้างบ้านออกมาห่างจากเนิน โบราณสถานประมาณ 50 เมตร สภาพของเนินดินค่อนข้างกลม มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 40 เมตร สูงเหนือพื้นราบประมาณ 3 – 4 เมตร ปัจจุบันนายศิริ ได้ขุดใจกลางเนินเป็นบ่อเลี้ยงปลา ฐาน โยนที่พบอยู่ชายเนินด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยห่างจากจุดศูนย์กลางเนินราว 20 เมตรและทางทิศใต้ของเนิน โบราณสถานได้พบธรณีประตูลูก 1 ชิ้นและกรอบประตู 1 ชิ้น กำหนดอายุจากโบราณวัตถุที่พบประมาณราวพุทธศตวรรษที่ 13 – 14

4. แหล่งโบราณคดีบ้านหัวทอน เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าเขี้ยว หมู่ 9 ตำบลเสาภา อำเภอลือชด โบราณสถานตั้งอยู่ในเขตบ้านนายพริ้ง อาจหาญ ลักษณะเป็นเนินดินรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมุมมน ขนาด 42×58 เมตร สูงจากพื้นที่ราบโดยรอบ 4 – 5 เมตร พบศิวลึงค์ 1 องค์ มีลักษณะที่น่าจะแสดงพัฒนาการระหว่างกลุ่มศิวลึงค์แบบเหมือนจริงกับกลุ่มประเพณีนิยม โดยมีสัดส่วนของพรหมภาค (ฐานสี่เหลี่ยม) วิษณุภาค (ฐานแปดเหลี่ยม) และรุทรภาค (ส่วนยอดทรงกระบอก) ไม่เท่ากัน ส่วนรุทรภาคมีขนาดใหญ่และสูงกว่าพรหมภาคและวิษณุภาค กำหนดอายุศิวลึงค์องค์นี้ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 11 – กลางพุทธศตวรรษที่ 12 พบสระน้ำโบราณและบ่อน้ำโบราณเป็นบ่อทรงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 เมตร

5. แหล่งโบราณคดีบ้านต่อเรือ (วัดเทพราชร้าง) เป็นแหล่งโบราณคดีในกลุ่มชุมชนโบราณคลองท่าทอน ตำบลเทพราช อำเภอลือชด อยู่ในเขตที่ดินนายนอง คงอินทร์ นายระวี บุญปานและนายสุข บริบูรณ์ ลักษณะเป็นเนินดินรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมุมมน ขนาดประมาณ 45×45 เมตร พบสระน้ำโบราณ 1 สระและศิวลึงค์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่เคยพบในประเทศไทย สูง 170 กว่าเซนติเมตร ชาวบ้านเล่าว่า ได้มีการเคลื่อนย้ายไปที่วัดนันทาราม ปากพางค์ฝั่งตะวันออก โดย พระครุฑน อำเภอปากพางค์ จังหวัด นครศรีธรรมราช กำหนดอายุจากโบราณวัตถุราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 13

6. โบราณสถานเขาคา ที่ตั้ง หมู่ที่ 11 ตำบลเสาภา อำเภอลือชด จังหวัดนครศรีธรรมราช เขาคา เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในเขตอำเภอลือชด ซึ่งมีซากโบราณสถานเนื่องในศาสนา

พราหมณ์กระจัดกระจายอยู่ค่อนข้างหนาแน่นกว่าที่อื่น ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและเขาคาก็นับว่าเป็นแหล่งที่ใหญ่และสำคัญที่สุดคงเป็นศูนย์กลางของเทวสถานพราหมณ์ในละแวกนี้ทั้งหมด

สภาพภูมิประเทศของเขาคาเป็นเขาลูก โคดทอดตัวไปในแนวทิศเหนือ – ใต้ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 72 เมตร สภาพทั่วไปเป็นป่าโปร่งมีที่ราบบนยอดเขาเป็นเนิน 2 เนิน บริเวณเขาคาเคยถูกปรับพื้นที่สร้างศาลาการเปรียญเมื่อพ.ศ. 2496 ปัจจุบันได้รื้อไปแล้ว ทางทิศเหนือของเขาคามีคลองท่าหนไหลผ่าน

จากการสำรวจขุดค้นและขุดแต่งโดยหน่วยศิลปากรที่ 8 กองโบราณคดีทำให้ทราบว่าเขาคาแห่งนี้ เป็นศาสนสถานสำคัญในลัทธิไศวนิกาย ซึ่งเคารพนับถือพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุด การสร้างศาสนสถานบนเขาคาคงมาจากความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ในเรื่องศูนย์กลาง เขาคาจึงเป็นจุดศูนย์กลางแห่งศาสนสถานพราหมณ์ไศวนิกาย โดยมีแหล่งโบราณสถานเล็ก ๆ ที่พบกระจัดกระจายอยู่รอบเขาคาเป็นบริวาร

โบราณวัตถุที่พบบนเขาคา ได้แก่ชิ้นส่วนของอาคาร โบราณสถาน เช่น ชิ้นส่วนหินปูน กรอบประตูหินปูน ฐานเสาหินปูน แผ่นธรณีประตู เศษอิฐ ฯลฯ โบราณวัตถุเนื่องในพิธีกรรม เช่น ฐานโยนิ โทธรณะ (ฐานศิวลึงค์) เป็นต้น

โบราณสถาน ได้แก่บ่อน้ำโบราณ สระน้ำโบราณ สระน้ำเหล่านี้เป็นสระน้ำที่เกิดจากการปรับปรุงร่องเขาขนาดเล็กกระหว่างลาดเขาให้เป็นแหล่งเก็บน้ำ โดยก่อเป็นคันหินโดยรอบเพื่อป้องกันการทรุดตัวของดินขอบสระและอัดพื้นด้วยหินจนแน่นเพื่อมิให้น้ำซึมออกไปได้โดยง่าย

ซากโบราณสถาน โบราณสถานหมายเลข 1 ตั้งอยู่บนยอดเนินด้านทิศใต้ ฐานอาคารเป็นผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 8.40 เมตร ยาวประมาณ 13.80 เมตร ก่อล้อมด้วยกำแพงแก้วรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ 26 x 60 เมตร กำแพงแก้วด้านทิศเหนือเปิดเป็นช่องประตูและบันไดเพื่อเป็นทางเข้า-ออก ขึ้น-ลง โบราณสถานหมายเลข 1 น่าจะมีหน้าที่เป็นอาคารประกอบพิธีชั้นแรกก่อนจะเข้าสู่อาคารประธาน (เทวาลัยโบราณสถานหมายเลข 2) ต่อไปโบราณวัตถุอื่น ๆ ที่พบในบริเวณนี้ได้แก่ฐานโยนิ (ซำรด) ฐานเทวรูปและชิ้นส่วนหินทรายที่อาจเป็นศิวลึงค์ ทำให้เชื่อว่าอาจใช้เป็นอาคารประดับฐานรูปเคารพ เช่น โคนนที พาหนะของพระศิวะก็ได้

โบราณสถานหมายเลข 2 ตั้งอยู่บนยอดเนินด้านทิศใต้ ถัดจากโบราณสถานหมายเลข 1 มาทางทิศใต้ประมาณ 60 เมตร โดยมีสระน้ำหมายเลข 1 กั้นอยู่ จากการขุดแต่งพบว่าเป็นโบราณสถานขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่ออิฐล้อมรอบเป็นกำแพงแก้ว กว้างประมาณ 26 เมตร ยาวประมาณ 36 เมตร มีแนวบันไดทอดลงไปทางทิศเหนือและทิศใต้ตัวอาคารประธานเหลือเพียงส่วนฐานอยู่ในผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตั้งเยื้องไปทางทิศตะวันออก ขนาดอาคารประมาณ 17 x 17 เมตร ฐานอาคารก่ออิฐเป็นรูปฐานทรงสูงประกอบด้วยฐานเชิงสูงประมาณ 68 เซนติเมตร โบราณวัตถุที่พบ ณ โบราณสถานหมายเลข 2

ได้แก่ชั้นส่วนคิวงิ่งค์ ชั้นส่วนจักร ฐานเสา กรอบประตู ธรณีประตู ท่อโสมสูตร (ท่อน้ำมนต์) รางน้ำ หินปูนหัวเสา ชั้นส่วนหินและอิฐประดับอาคารลายบัว ลูกแก้ว บัวคว่ำ บัวหงาย ลายหน้ากระดาน เศษ ภาชนะดินเผา ฯลฯ

โบราณสถานหมายเลข 3 อยู่ทางด้านใต้ของโบราณสถานหมายเลข 2 ห่างกันประมาณ 10 เมตร โดยมีสระน้ำหมายเลข 2 อยู่ระหว่างกลาง สภาพเนินดินสูงกว่าพื้นใกล้เคียงประมาณ 0.05-1 เมตร ด้านทิศเหนือของโบราณสถานอยู่ติดกับทางเดินไปด้วยอิฐที่ทอดลงมาจากโบราณสถานหมายเลข 2

โบราณสถานหมายเลข 4 ตั้งอยู่บริเวณปลายสุดของยอดเขาทางทิศใต้ห่างจากโบราณสถานหมายเลข 2 ประมาณ 110 เมตร สภาพก่อนขุดแต่งเป็นเนินขนาดเล็ก กว้าง – ยาวประมาณ 7 × 12 เมตร ภายหลังการขุดแต่งแสดงภาพอาคารที่มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 7.55 × 13.80 เมตร โดยรอบอาคารพบฐานเสา 8 ฐาน คาดว่าเป็นฐานเสาของอาคารโบราณสถานหมายเลข 4 ทั้งสิ้นและพบฐานโย นิลักษณะเหมือนจริง 1 ชั้น

โบราณสถานด้านทิศเหนือ ตั้งอยู่ปลายสุดยอดเขาทางทิศเหนือของเขาคา มีลักษณะการก่อสร้างโดยนำเศษหินมาก่อเป็นแนวกำแพงแก้ว เพื่อกำหนดขอบเขตศาสนสถาน มีผังกรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้าง – ยาวประมาณ 35 × 35 เมตร ภายในแนวกำแพงหินมีแนวคันทันก่อเป็นฐานยกระดับสูงจากพื้นประมาณ 70 เซนติเมตร โดยนำก้อนหินธรรมชาติขนาดไม่ใหญ่นักมาเรียงราย ลักษณะแทนองค์เทพเจ้าหรือพระอิศวรก่อนจะมีการสร้างอาคารสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ภายหลัง

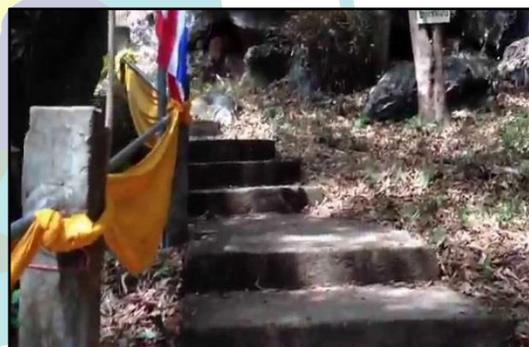
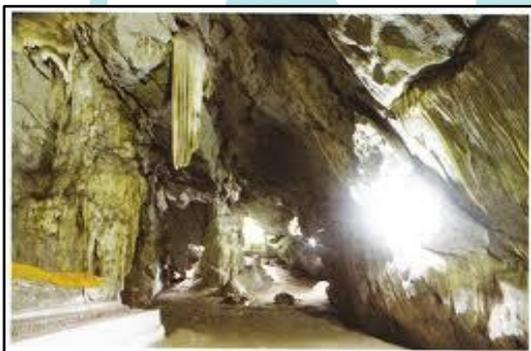
จากโบราณสถานด้านทิศเหนือ นักวิชาการเชื่อว่าเขาคามีฐานะเป็นสิ่งบรรพตอันหมายถึงภูเขาคาที่ได้รับการยกขึ้นเป็นสิวลึงค์มีความสำคัญและได้รับความศรัทธาสูงยิ่งจากผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าสิวลึงค์จากแท่นหินธรรมชาตินั้นองค์มหาเทพได้ประทานมาให้เป็นศูนย์กลางแห่งจักรวาล เมื่อแตกหักหรือตกแต่งจะนิยมใช้ทองเหลือง ทองแดงหุ้มห่อไว้เขาคาจึงเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไสวนิกายในพื้นที่นครศรีธรรมราชจนมีนักวิชาการเรียกแหล่งโบราณสถานพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชด้านทิศเหนือว่าไสวมณฑล

อีกประการหนึ่งชื่อเดิมของนครศรีธรรมราชชื่อหนึ่ง คือตามพรลิงค์ อันมีความหมายตรง ๆ ว่าสิวลึงค์ทองแดง มีนักวิชาการหลายท่านสันนิษฐานว่าเป็นชื่อเรียกโดยนักเดินเรือ เขาคาซึ่งอยู่ใกล้ทะเลในสมัยนั้น มีสิ่งบรรพตอยู่ยอดเนินทิศเหนือมองเห็นเด่นชัดจากทะเลและถ้าหุ้มห่อด้วยทองแดงแล้วอาจจะเป็นไปได้ว่าสถานที่นี้คือจุดหมาย จุดสังเกตการณ์เข้าเมืองตามพรลิงค์ หรืออาจจะเป็นศูนย์กลางบางช่วงเวลาของอาณาจักรนี้

ภาพที่ 4.9 โบราณสถานเขาคา

7. ถ้ำเขาพร่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งปรัง ห่างจากที่ว่าการอำเภอเสียด 7 กิโลเมตร เป็นถ้ำภายในถ้ำมีช่วงชั้นสลับซับซ้อนกว้าง 1 วา ยาว 6 เส้นมีหินย้อยงดงามมากมีพระพุทธรูปยื่น

ภาพที่ 4.10 ถ้ำเขาพร่ง

8. ถ้ำเขาเปลือกไม้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลเสียด ห่างจากที่ว่าการอำเภอเสียด 6 กิโลเมตรมีพระพุทธรูป ยาว 10 วาและมีการทำบุญตามเทศกาล

9. ถ้ำทวดสุข อยู่ที่บ้านนาขุดหมู่ที่ 12 ตำบลทุ่งปรังเป็นถ้ำที่ชาวบ้านในสมัยอยุธยาใช้เก็บพระพุทธรูปเพื่อให้พ้นภัยสงครามพม่า

10. ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีสารทเดือนสิบวิวัฒนาการมาจากประเพณีเปตพลีของพราหมณ์ ซึ่งลูกหลานจัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่มากของชาวภาคใต้และชาวอำเภอเสียดเป็นงานบุญเพื่อแสดงความกตัญญูบูชาพระ ซึ่ง

ล่องลับไปแล้ว ตามความเชื่อทางพุทธศาสนาว่าผู้ล่องลับไปแล้วมีบาปมากจะตกนรกและกลายเป็นเปตชนหรือเปรตจะถูกปล่อยตัวจากนรกเพื่อให้มาพบญาติพี่น้องและลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และให้กลับลงไปในนรกดังเดิมก่อนพระอาทิตย์ขึ้นในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงพยายามหาอาหารต่าง ๆ ไปทำบุญที่วัด เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลแก่ผู้ที่ล่องลับไปแล้วการจัดงานระหว่างแรม 9 ค่ำ เดือนสิบ ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด รวม 10 วัน 10 คืน ในวันแรม 13 ค่ำ ซึ่งเป็นวันจ่าย หมายถึงการจ่ายซื้อของที่จำเป็น เพื่อจัด หุมรับ ไปทำบุญที่วัดหุมรับ หมายถึงสำหรับ (ประกอบด้วยขนม 5 อย่าง คือ ขนมพอง ขนมลา ขนมสะบ้า ขนมดีซำ และขนมไข่ปลา วันแรม 14 ค่ำ เป็นวันยกหุมรับไปวัด เป็นวันรับตายาย วันแรม 15 ค่ำ คือวันทำบุญสารทหรือเรียกว่าวันบังสุกุลหรือวันส่งตายาย

ภาพที่ 4.11 ประเพณีสารทเดือน 10

11. ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ในสมัยพระเจ้าศรีธรรมมาโศกเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองตามพราลิงค์ (นครศรีธรรมราช) อยู่ ณ ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุเจดีย์ครั้งใหญ่ และแล้วเสร็จในปีพ.ศ 1773 ขณะที่เตรียมสมโภชพระบรมธาตุอยู่นั้นชาวปากพองกราบทูลว่า คลื่นได้ซัดเอาผ้าแถบผืนหนึ่ง ซึ่งสภาพเขียนพุทธประวัติมาขึ้นที่ชายหาดปากพอง ชาวปากพองเก็บผ้านั้นถวายพระเจ้าศรีธรรมมาโศกราช พระองค์รับสั่งให้ซักผ้านั้นจนสะอาดเห็นภาพวาดพุทธประวัติ เรียกว่าผ้าพระบฏ จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ ได้ความว่าชาวพุทธจากหงสาวดีคนหนึ่งจะนำผ้าพระบฏไปบูชาพระพุทธรูปที่ลังกา แต่ถูกพายพัดพามาขึ้นที่ชายฝั่งปากพองเหลือผู้รอดชีวิตสิบคน พระเจ้าศรีธรรมมาโศกราช ทรงมีความเห็นว่าควรนำผ้าพระบฏไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ แม้ไม่ใช่พระพุทธรูปตามที่ตั้งใจ แต่ก็ยังเป็นพระสารีริกธาตุซึ่งเจ้าของผ้าพระบฏก็ยินดีการแห่ผ้าขึ้นธาตุจึงมีขึ้นตั้งแต่นั้น และดำเนินสืบต่อมาจนกลายเป็นประเพณีสำคัญของชาว

นครศรีธรรมราชในปัจจุบันประเพณีนี้จะนำผ้าไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) และวันวิสาขบูชา (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6)

12. สืบสานประเพณีชักพระเมืองลิซล บริบทแห่งการสืบย่านสาวโยคแห่งการบูรณาการเพื่อกอบกู้ฟื้นฟูประเพณีอันเก่าแก่ในสมัยพุทธกาลให้คงอยู่คู่พระพุทธศาสนาของเรา ประเพณีชักพระ (ลากพระ) แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ฝนเริ่มตก พระเพ็ญออกพรรษาสู่หน้ารับกฐินสามัคคีเป็นช่วงเวลาที่นักชาวนุชชิตต่างได้มีเวลาร่วมงานบุญ

งานลากพระบ้านเรามีตำนานได้เล่าขานเหมือนคู่คำขวัญว่า ลิซลเมืองโบราณ ถ้าพิศดารธารสะอาด หาดหินงาม น้ำตกสวย รวยทรัพย์ากร

เป็นครั้งที่ 13 แล้วที่ประเพณีชักพระของลิซลยังคงยิ่งใหญ่เช่นทุกปี จากการเริ่มสืบค้นโดยนายอำเภอลิซลคนเก่า นายสกล จันทร์ภักย์ พยายามรวบรวมพี่น้องประชาชนหน่วยงานราชการ ทั้งส่วนท้องถิ่นและภาครัฐวิสาหกิจ วัดวาอารามต่าง ๆ มีแนวความคิดเพื่อพลิกฟื้นประเพณีอันเก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยสามารถรวบรวมวัด สำนักสงฆ์ในอำเภอลิซลได้มากถึง 39 วัด จัดทำเรือพนมพระอย่างวิจิตรสวยงาม ลากออกมาจากวัดเพื่อมารวมกันไว้ที่หน้าอำเภอลิซล

ก่อนที่การเตรียมการเรือพนมพระ ซึ่งก่อนหน้านั้นนับ 3 เดือน ได้ใช้เงินทุนจากองค์กรปกครองท้องถิ่นบ้าง การบริจาคบ้าง ให้ทานบ้างเพื่อสร้างออกแบบให้มีความหมาย ความสวยงาม และรวมใจออกจากวัดมุ่งหน้าสู่หน้าที่ว่าการอำเภอลิซล

อิสาระพาเฮโลเฮโล... เป็นสรรพเสียงที่ทุกคนพร้อมใจเพื่อพาเรือออกจากวัด ผ่านย่านชุมชน บอกบุญใต้บาตร คู่วัดของแต่ละตำบล ความสนุกสนาน ชื่นมื่น ของกลุ่มผู้ร่วมงานลากพระ รอยยิ้ม และสีหน้าที่เปี่ยมไปด้วยความสุขบอกพี่น้องสองข้างทางได้อย่างแจ่มชัด

ภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่นการประกวดเรือพนมพระ การประกวดขนมต้มใบกะพ้อ การทำข้าวหลาม การแข่งขันตีตะโปน (กะป๋น) การประกวดธิดาชักพระ การประกวดแม่ย่านางและกิจกรรมอื่น ๆ มากมาย

ภาพที่ 4.12 ประเพณีชักพระ

13. ประเพณีอาบน้ำคนแก่ เป็นพิธีเกี่ยวเนื่องมาจากพระเพณีสงกรานต์ ชาวอำเภอสีชลเชื่อกันว่าในวันที่ 14 เมษายน เทวดาเฝ้ารักษาเมืองทั้งหลายจะพากันขึ้นไปเมืองสวรรค์กันหมดทั้งเมือง จึงปราศจากเทวดา วันนี้จึงเรียกว่าวันว่าง คือเป็นวันที่ทุกสิ่งทุกอย่างว่างจากเทวดาคุ้มครองชาวบ้าน จะหยุดทำกิจการงานทุกอย่างเก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ หมดครกและสากตำข้าวก็จะแช่เอาไว้สามวันในวันว่าง ชาวบ้านจะนำภัตตาหารเครื่องนมัสการต่าง ๆ ไปทำบุญที่วัดใกล้บ้าน เสร็จแล้วจึงนำไปสักการะและสงวนน้ำพระพุทธรูปหิ้งค์ เพื่อนำไปใช้ในงานมงคลที่บ้านของตนอีกด้วยเมื่อสงวนน้ำพระพุทธรูปหิ้งค์เสร็จแล้วชาวอำเภอสีชลนำเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ไปให้ญาติ คนแก่ที่ตนเคารพนับถือ แล้วขออาบน้ำให้ท่านด้วยเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ประเพณีอาบน้ำคนแก่จัดในช่วงวันสงกรานต์ (13 - 15 เมษายน)

การอาบน้ำคนแก่เป็นประเพณีที่มีบทบาทในการควบคุมคนในสังคมให้วางตนเหมาะสมตามฐานะของตน คือเมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็ต้องเป็นผู้ใหญ่ที่ดีเพื่อให้คนเคารพนับถือ เมื่อเป็นผู้เล็กก็ต้องแสดงความเคารพและมีความกตัญญูต่อผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณ

เป็นการแสดงถึงความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ อันได้แก่คนแก่ในตระกูลบิดา มารดา ตลอดจนผู้ที่ตนเคารพนับถือทั้งหลาย

เป็นการพบปะกันในระหว่างญาติพี่น้องซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันกันในวงศาคณาญาติ สร้างความสนิทสนมกลมเกลียว รักใคร่กันในตระกูลยิ่งขึ้น

สร้างความอบอุ่น ปลอดภัยให้กับคนแก่ของตระกูลที่ได้เห็นความเป็นปึกแผ่นของลูกหลานทำให้เกิดความสุข ความอึดใจให้กับผู้ที่ได้ร่วมพิธีทำบุญตาม

ภาพที่ 4.13 ประเพณีอาบน้ำคนแก่

14. ประเพณีให้ทานไฟ อำเภอลือชัยมีชายฝั่งทะเลยาวลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น ในหน้าหนาวก็ไม่หนาว เพียงแต่รู้สึกที่อากาศเย็นลงกว่าปกติ เนื่องจากไม่เคยชินกับอากาศหนาว เย็นลงตอนค่ำและในตอนรุ่งเช้ามีดี จึงลุกขึ้นมาก่อไฟผิง เพื่อสร้างความอบอุ่นประกอบกับชาว อำเภอลือชัยมีคัมภีร์ในพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนจึงพากันก่อกองไฟในวัด ใกล้บ้านและนิมนต์ พระสงฆ์มาผิงไฟรับความอบอุ่นด้วย

ภาพที่ 4.14 ประเพณีให้ทานไฟ

15. ไหว้เจ้าวัดเจดีย์ วัดเจดีย์เป็นวัดที่ชาวบ้านนิยมไปกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด กันเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน วัดเจดีย์เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา วัดเจดีย์แห่งนี้ มีตำนานเล่าขานกันมาว่าเป็นวัดที่หลวงพ่อดวงเคยมาพำนักอยู่ เชื่อว่าหลวงพ่อดวงท่านได้ออกเดิน รุคงค์แสวงบุญไปเรื่อย

ในบริเวณภาคใต้ที่นั่นท่านได้เดินทางผ่านตำบลคลองแห่งนี้และท่านได้หยุดพำนักอยู่ที่นี่เป็น ระยะเวลาหนึ่ง ท่านได้สร้างเจดีย์ขึ้นที่วัดแห่งนี้เพื่อเป็นอนุสรณ์ของการประกอบคุณงามความดี และเป็นการประกาศการเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่นี้แล้ว

ช่วงเวลาที่หลวงพ่อดวงมาพำนักอยู่ที่นี่นั้นท่านได้มีลูกศิษย์คนหนึ่งนั่นก็คือไอ้ไข่เด็กวัด เจดีย์นั่นเอง เมื่อหลวงพ่อดวงสร้างเจดีย์เสร็จท่านก็เดินรุคงค์ต่อไปที่อื่นแต่ท่านได้ให้ไอ้ไข่เป็นผู้ดูแลวัดและเจดีย์แทนท่าน ไอ้ไข่ก็น้อมรับคำสั่งหลวงพ่อดวง คอยเฝ้าปกป้องรักษาวัดและเจดีย์

มาถึงทุกวันนี้วัดโบราณไม่หลงเหลือร่องรอยให้เห็นมีเพียงซากปรักหักพังของเจดีย์อยู่เพียงเท่านั้น เมื่อชาวบ้านเข้าไปพบจึงเรียกว่าวัดเจดีย์ตามหลักฐานที่ได้พบเห็น

ต่อมาเมื่อได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ก็ไม่สามารถสืบได้ว่าเดิมแล้ววัดนี้ชื่ออะไร จึงได้ตั้งชื่อตามที่ชาวบ้านเรียกนั้น คือวัดเจดีย์ การบูรณะเริ่มจากท่านก็ ท่านคงได้เข้ามาจำพรรษาอยู่ระยะเวลาหนึ่ง ต่อมาก็มีท่านเทิ้มหรือพระครูเจดีย์ภิกษุจากเขาคาเข้ามาบูรณะต่อ แล้วจึงจัดให้มีพิธีให้ท่านไป วัดเจดีย์จึงเจริญขึ้นตามลำดับ ภายหลังได้มีพระครูชล ฯ ได้จำวัดในโบสถ์ตอนกลางคืน ท่านรู้สึกว่ามีมือเล็ก ๆ เข้าใจว่าเป็นมือเด็กเข้กหัวท่านเล่นทั้งคืนจนท่านไม่ได้หลับได้นอนกัน เข้าขึ้นจึงสอบถามที่นี้มีเด็กวัดกี่คนทำไมถึงคุดจ้ง แกล้งเข้กหัวท่านทั้งคืนเรื่องจึงถึงบางอ้อนั่นคือฝีมือไอ้ไข้เด็กวัดนั่นเอง ไอ้ไข้ชาวบ้านได้รู้จักและพบเห็นกันมานานแล้ว แต่ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่ามีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

เดิมที่ชาวบ้านเรียกไอ้ไข้ว่าท่านวัดเจดีย์ เพราะเข้าใจว่าน่าจะเป็นพระที่อยู่กับวัดเจดีย์เก่า แต่สิ่งที่ได้พบเห็นและพูดกันเป็นเสียงเดียวกันว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้พบประจักษ์นั้นเป็นเพียงเด็กตัวเล็ก ๆ เท่านั้น

ที่ตำบลคลองในขณะนั้นมีผู้มีวิชาอาคมแก่กล้าผู้หนึ่ง นามว่า ผู้ใหญ่เที่ยง ผู้ใหญ่เที่ยงได้รับฉายาจากชาวบ้านว่า เที่ยงหักเหล็ก เพราะสามารถหักเหล็กได้ด้วยมือเปล่า มีคนเคยเห็นผู้ใหญ่เที่ยงเด็ดหัวตะปูดอกกล้วยานเด็ดถ่วงอก

ผู้ใหญ่เที่ยงเป็นศิษย์เขาอ้อซึ่งได้ชื่อว่าเป็นตักศิลาแห่งภาคใต้เป็นรุ่นพี่ของขุนพันธรักษ์ราชเดช บุคคลที่สร้างจตุคามรามเทพอันลือลั่น ผู้ใหญ่เที่ยงมีเพื่อนรักอยู่คนหนึ่งซึ่งเป็นศิษย์สำนักเขาอ้อเหมือนกันชื่ออาจารย์แดง บ้านอยู่โมคลาน ท่าเสา ซึ่งเป็นบุคคลที่ขุนพันฯ ให้ความเคารพมากเคยมีเพื่อนผู้ใหญ่เที่ยงอยากลองของเอาเม็ดพราให้ผู้ใหญ่เที่ยงหักแต่ผู้ใหญ่เที่ยงไม่ได้หักแต่กลับบิดให้คมพรา กลับไปอยู่ด้านหลังทำให้เม็ดพราดำมนั้นใช้งานไม่ได้ ครั้งหนึ่งผู้ใหญ่เที่ยงได้ไปร่วมงานศพชาวบ้านและภายในงานได้มีคนมาพูดจายั่วโทสะท่าน ผู้ใหญ่เที่ยงโมโหมาก แต่กลับไม่ได้ทำอะไรบุคคลนั้น ผู้ใหญ่เที่ยงได้เดินออกมาข้างนอกและเตะต้นแก้วเป็นการระบายอารมณ์ ต้นแก้วได้ขาด 2 ท่อนเหมือนกับของมีคมฟันขาดและผู้ใหญ่เที่ยงได้ห้ามลูกหลานเรียนวิชาของตนเพราะถ้ายัดถื่อไม่เคร่งครัดจริงจะทำกินไม่ขึ้น

ผู้ใหญ่เที่ยงเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีญาณพิเศษที่สามารถติดต่อกับไอ้ไข้ได้ ผู้ใหญ่เที่ยงได้แกะรูปไอ้ไข้ตามที่ตนได้พบเห็นและตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน จากต้นตะเคียนทองคู่ หมายถึงต้นตะเคียนทองที่มีลำโคนต้นเดียวแต่มีลำต้นแตกแขนงเป็น 2 ต้น ซึ่งเป็นต้นไม้ในตำราที่นำมาใช้ทำเป็นเครื่องรางของขลัง ต้นตะเคียนทองคู่นี้หายากมาก เมื่อผู้ใหญ่เที่ยงได้ต้นตะเคียนทองคู่มาแล้วก็จึงลงมือทำพิธีแกะรูปไอ้ไข้เท่าขนาดจริงจนแล้วเสร็จ เมื่อปีพ.ศ. 2525 เมื่อได้รูปแกะสลักไอ้ไข้

แล้ว ผู้ใหญ่เที่ยงก็ได้ทำพิธีทางไสยศาสตร์สะกดเรียกวิญญาณไอ้ไข่มออยู่ในรูปแกะสลักและได้ตั้งเอาไว้ที่วัดเจดีย์นั่นเอง โดยไม่มีศาลาอย่างที่เห็นในปัจจุบัน และเศษไม้ที่เหลือจากการแกะสลักนั้น ผู้ใหญ่เที่ยงได้นำไปลอยกลางทะเลลึกหรือที่เรียกกันว่าสะดือทะเล ใกล้เคียงกับพิธีการสร้างจตุคามรามเทพของขุนพันธ์ ฯ ซึ่งที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะท่านทั้งสองต่างเป็นศิษย์เขาอ้อเหมือนกัน การประกอบพิธีกรรมจึงใกล้เคียงกัน ต่อมาได้มีคนทีเดือดร้อนในเรื่องราวต่าง ๆ มาบนบานศาลกล่าวให้ไอ้ไข่มอช่วยปรากฏว่าเรื่องราวที่ขอได้รับการปลดปล่อยแทบทุกเรื่องราวปาฏิหาริย์ทำให้ศรัทธาที่มีต่อไอ้ไข่มอเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี โดยดูได้จากจำนวนผู้คนเข้ามากราบไหว้บูชาหรือบนบานศาลกล่าวเพิ่มขึ้นตลอด

งานบุญทอดกฐินประจำปีจะมีผู้คนมาร่วมงานจนล้นวัดทุกครั้ง เรียกว่ารดไม้มีที่จอดรถเดินเข้าวัดเป็นกิโลเมตรและทางวัดก็ได้เตรียมข้าวหลามไว้เลี้ยงผู้คนเข้ามาทำบุญที่วัด ทางวัดต้องใช้ไม้เป็นรถบรรทุกสิบล้อกันเลยทีเดียวใช้ข้าวเหนียวเกือบ 100 ถัง มะพร้าวกว่า 2,000 ลูก เยอะ ไม่เยอะ คิดดูก็แล้วกันว่าพลังศรัทธาที่มีต่อไอ้ไข่มอใหญ่แค่ไหน

จากการถามข้อมูลชาวบ้านได้ความว่าผู้ใหญ่เที่ยงใช้ดินตะเคียน 1 โคน 2 ต้นแกะเป็นรูปไอ้ไข่มอแล้วทำพิธีอย่างถูกต้องทุกอย่างมีพิธีเบิกเนตร เรียกดวงวิญญาณ ดันตะเคียนที่ว่าอยู่ที่วัดพระโขนง โดยเศษไม้ที่เหลือผู้ใหญ่เที่ยงเก็บหมดแล้วเอาไปลอยทะเล ผู้ใหญ่เที่ยงเป็นศิษย์ผู้พี่ขุนพันธ์ ฯ เก่งเรื่องคาถาอาคม ไอ้ไข่มอเรื่องไก่อ่น ใครเอาไก่อ้นไปชนถ้าไก่อ่นไอ้ไข่มอจะก่อเรื่องแพ้ไม่มีอีกอย่างหนึ่งเรื่องของสุมหัยมักจะได้อินมืออยู่ครั้งหนึ่งลุงเขียน ชูเพ็ง คว้าหลุด ลุงเขียนก็เลยพูดบอกให้ไอ้ไข่มอช่วยสักพักควายที่หลุดก็เดินกลับมายืนอยู่ที่ข้างบ้าน ลุงเขียนจึงเข้าไปจับและพูดว่าไม่ต้องไอ้ไข่มอหรอกกูเองก็ได้ ปรากฏว่าควายได้อินสัดเชือกจนจมูกขาดหลุดไปอีกครั้ง แต่ครั้งนี้ควายตัวนั้นก็ยังไม่หวนกลับมาอีกเลย

จากการสอบถาม พระอธิการอภิชาติ พุทฺธสโร เจ้าอาวาสวัดเจดีย์ อภินิหารของไอ้ไข่มอมากมาย ถ้าจะให้เล่าคุยกัน 2 วันก็ยังไม่หมดเอาเรื่องที่เห็น ๆ กันก็แล้วกัน ตอนที่นี้จัดแข่งช้างเตะฟุตบอล ช้างก็เตะฟุตบอลกันเปาะแปะไม่ค่อยมัน โฆษกสนามจึงได้พูดว่าอยากเห็นช้างวิ่งให้ดูสักตัว เท่านั้นละปรากฏว่ามีช้างตัวหนึ่งวิ่งหนีฝ่าฝูงชนออกไปทันที สร้างความแตกตื่นแก่ผู้คนที่ได้เข้ามาดูชมช้างเตะฟุตบอลในวันนั้นเป็นอันมาก

อีกเรื่อง นายพันธ์มีอาชีพรับจ้างขนไม้เถื่อน ถูกตำรวจตามจับแต่ตนได้ขับรถหนี นายพันธ์ไต่บนไอ้ไข่มอเลยถูกตำรวจยิงกราดจนรถเป็นรูพรุนเสียหายยับเยิน แต่ตัวนายพันธ์กลับไม่ได้รับอันตรายอะไรเลยและรอดจากการถูกตำรวจจับราวกับปาฏิหาริย์

เรื่องรถราที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับไอ้ไข่ เรื่องของเรื่องมีอยู่ว่ามโนราห์สนุก ขริบแยม ได้ไปทำการแสดงที่อำเภออื่น เมื่อแสดงเสร็จก็จะขับรถกลับบ้านแล้วเกิดหลับในรถมาจนถึงปากซอยจะเข้าบ้าน ไอ้ไข่ก็มาปลุกบอกว่าตื่น ตื่นถึงบ้านแล้ว

เรื่องค้าขายก็มีแม่ค้าอยู่คนหนึ่งได้มาที่วัดเอาผ้ายันต์ไอ้ไข่ไปบูชา แม่ค้าคนนี้ขายแกงแกงของแม่ค้าคนนี้ขายดีมาก คนมาซื้อแล้วจะกลับมาซื้ออีก มีลุงอยู่คนหนึ่งบอกว่า เด็กเล็ก ๆ ลูกของแม่ค้าคนนี้น่ารักจะคอยบอกคนให้ช่วยซื้อแกงที่ร้านแม่ตน แต่ที่จริงแล้วแม่ค้าคนนี้ถูกโต ๆ กันหมดแล้ว

ภาพที่ 4.15 วัดเจดีย์ไ้ไข่

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวระหว่างภาคี ภาครัฐและภาคเอกชน ภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น ชุมชน และนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

ภาคีเครือข่าย ผู้นำชุมชน แบ่งการศึกษา 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มเจ้าหน้าที่ความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผลการศึกษาพบว่า

การวางแผน องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราชอนุมัติงบประมาณในการก่อสร้างถนนไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเขาพลายดำและสร้างอาคารเอนกประสงค์และห้องประชุมและเทศบาลตำบลทุ่งไทรรวมตัวกันจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวเขาพลายดำ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการประชาสัมพันธ์และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในภาคธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปเข้ามาท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เขาพลายดำอำเภอสีชลมีอาคารเอนกประสงค์ บ้านพักรับรองและเรือนนอนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่นักท่องเที่ยวสามารถจัดกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม และมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ 2 เส้นทาง ระยะทาง 2,100 เมตร และ 3,000 เมตร เหมาะสำหรับคนรักที่จะเดินป่าและจุดชมผีเสื้อนานาพันธุ์

การส่งเสริม ให้ความรู้กับชุมชนเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการร่วมกันกับชุมชนในการปลูกป่าเพราะเขาพลายดำ เป็นป่าดิบชื้น ป่าชายหาดและป่าชายเลน อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในชุมชน ผลการศึกษาพบว่าประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่เป็นสมาชิก มีความรู้ ความเข้าใจลักษณะทางธรรมชาติของทะเลหรือการเข้าใจในการเดินป่าทำให้สามารถระบุเวลาที่เหมาะสม และเวลาที่ต้องห้ามในการท่องเที่ยว แต่ขาดความทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศ ความรู้ ความเข้าใจ การเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี

กลุ่มภาคเอกชน เอกชนที่มีการเข้าไปสร้างที่พักในที่ดินของตนเองบริเวณเขาพลายดำและต่างคนต่างบริหารจัดการมีบริการ ให้เช่าเต็นท์พักแรม สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติ

ภาคประชาชน การให้ความร่วมมือและมีการอนุรักษ์ สัตว์ป่า จำพวกกวางป่า เก้ง กระซัง หมีหมา ลิง ค่างโดยมีการตั้งกฎระเบียบและกำหนดโทษหมู่ขึ้นมาและมีศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า ชื่อ สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่านครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ในพื้นที่เขาพลายดำมีการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจ กลุ่มผู้ให้บริการด้านที่พักและทักษะของกลุ่มผู้ให้บริการด้านร้านอาหารและของที่ระลึกร้านขายของที่ระลึกได้นำเอาผลผลิตของคนในชุมชนมาจำหน่ายในราคากันเองมีร้านอาหารของเอกชนที่ให้บริการรอบ ๆ เขาพลายดำ

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชนประชาชนมีการร่วมมือกันเป็นอย่างดีทั้งด้านการวางแผนร่วมกัน การจัดการให้ความรู้และที่พักที่เขาพลายดำเป็นทั้งเอกชนและที่พักขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

การศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิชล ศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีภาครัฐ ภาคเอกชนท้องถิ่น ภาคชุมชนและนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยการสนทนากลุ่ม (Focus groups) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) ผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเขาพลายคำ จำนวน 5 คน ผู้นำคันทัก จำนวน 5 คน กลุ่มผู้นำด้านร้านอาหารและขายของที่ระลึก จำนวน 5 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอสิชล มีดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การท่องเที่ยวอำเภอสิชล

อำเภอสิชล มีความเป็นธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เหมือนกัน คือ มีอาชีพทำการประมงโดยวิถีชีวิตชาวเล ชาวบ้านยังอยู่กับธรรมชาติ มีการอนุรักษ์ป่าชายเลน การอนุรักษ์หญ้าทะเล ธรรมชาติการเก็บขยะชายหาด มีกลุ่มอนุรักษ์สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ เช่น โลมาสีชมพูและมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกัน คือชุมชนแหลมประทับจะมีการรวมกลุ่มตั้งเป็นชมรมการท่องเที่ยวแหลมประทับ โดยมีการบริหารจัดการตนเองเป็นการจัดการในแต่ละด้านโดยแบ่งงานกันทำ เช่นการทำโรงแรมที่พักแบบโฮมสเตย์ก็บริหารจัดการโดยกลุ่มและคณะกรรมการการจัดการเรื่องเรือ่นำเที่ยวที่มีการกำหนดกฎกติกาที่สมาชิกกลุ่มมีการยอมรับและปฏิบัติตาม ซึ่งจะแตกต่างกันกับชุมชนเขาพลายคำเนื่องจากเขาพลายคำจะมีการจัดการระหว่างชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดและภาคเอกชน คือองค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้ามาดำเนินการสร้างห้องประชุมและโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ เช่นถนนที่สัญจรไปมาให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว แต่ในด้านร้านอาหารและที่พักจะเป็นของเอกชนที่เข้ามาทำทำให้ราคาที่พักและอาหารมีราคาค่อนข้างแพง ทำให้ชุมชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการจัดการได้มากนัก สำหรับแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เหมือนกันคือ 1) การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น 2) การสนับสนุนการดำเนินการจากองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนที่มีส่วนสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) การนำศักยภาพของคนในชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและ 4) จัดระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมระหว่างศักยภาพ

ของชุมชนและการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน

ศักยภาพของคนในชุมชนก็คือในการเป็นมัลติเทสท์ท้องถิ่นมีข้อจำกัดในด้านการใช้ภาษาอังกฤษ การเป็นมัลติเทสท์และความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องฝึกทักษะในหลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาที่ใช้สื่อความหมายเทคนิคการบูรณาการ และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กว้างการพัฒนาให้คนในท้องถิ่นรับมือกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน ต้องนำนโยบายการท่องเที่ยวที่ต้องประกอบด้วยความร่วมมือของชุมชนการสนับสนุนขององค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนและการทำงานบำรุงทรัพยากรธรรมชาติภูมิปัญญาวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่ต้องบูรณาการ

อภิปรายผลการวิจัย

แหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิชลซึ่ง เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์สวยงามมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติริมหาดทราย เช่น เขาพลายดำซึ่งได้รับฉายาเป็นมังกรทะเลใต้ ด้วยภูมิทัศน์ที่งดงามเป็นศูนย์กลางศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่านครศรีธรรมราช ที่มีทั้งธรรมชาติและสัตว์ป่านานาชนิดให้ศึกษาหาความรู้และยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอีกหลายแห่ง เช่นหาดหินงามที่มีหาดทรายสีขาวเป็นแนวยาวติดต่อกันเป็นแนวจนถึงบ้านต้นเหียงที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่าหาดบางดี ซึ่งจะมีวิถีชีวิตของประชาชนที่มีการประกอบอาชีพหลากหลายที่แตกต่างกัน เช่นการทำประมงพื้นบ้าน กลุ่มจักสานไม้ไผ่ กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคและปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้นและยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นภูเขาสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินป่าผจญภัย เช่นอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลสี่ขีด อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีบรรยากาศร่มรื่น สายน้ำที่เย็นน่าน้ำ ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชื่นชอบเป็นอย่างดี นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงของอำเภอสิชลแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมก็ยังมีขึ้นชื่ออีกด้วย เช่น โบราณสถานเขาคา เชื่อกันว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบพิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวะนิกายกระจายอยู่ตามพื้นที่รอบรอบเขาคา โบราณสถานถ้ำเขาพรงนอกจากนี้ยังมีวัดที่ชาวบ้านศรัทธาเคารพนับถือ คือวัดเจดีย์เป็นที่เคารพศรัทธานับถือของชาวบ้านในละแวกนั้นและผู้คนทั่วสารทิศคือ ไหว้เข้าวัดเจดีย์ที่ชาวบ้านศรัทธาในความมหัศจรรย์

การพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ปัจจัย คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2) การสนับสนุนขององค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนและ 3) แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การทำงานบำรุงทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาวัฒนธรรมและ

ประเพณีท้องถิ่น โดยบูรณาการมิติของบุคคล สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีการบริหารจัดการบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามสถานะบทบาทและโครงสร้างทางสังคมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอสิชล ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจาก ชุมชน โรงเรียน ร้านค้าร้านอาหาร โรงแรม บังกะโล ในอำเภอสิชล และเชื่อมกับสมาคมท่องเที่ยวจังหวัด นครศรีธรรมราช มีการกำหนดกฎกติกาการเป็นสมาชิกของชมรม โดยจะมีการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุปปัญหาต่าง ๆ การทำกิจกรรมร่วมกัน การประชาสัมพันธ์ ร่วมกันทุกเดือน และมีการสมัครสมาชิกปีละ 200 บาท

ผู้นำชุมชนมีการวางแผนในการจัดการการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการรณรงค์การดูแลรักษาระบบนิเวศ และการดูแลให้บริการด้านที่พักที่มีความสะอาดปลอดภัยมีความสอดคล้องกับฉันทูฐา ผิวนา, ภัทรพร ทิมแดงและจุฑาวุฒิ จัทรมาลี (2549) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านของท่านเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงมากที่สุด รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงชุมชนของท่าน และด้านที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือด้านการเสนอความคิดเห็นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ชุมชนกับกรรมการชุมชนในการประชุมประจำเดือน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอสิชล ประกอบด้วย

1. การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
2. การสนับสนุนการดำเนินการจากองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนที่มีส่วนสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การนำศักยภาพของคนในชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นและ
4. จัดระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมระหว่างศักยภาพของชุมชนและการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชน

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนเขาพลายดำและแหลมประทับ มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วันดี สีสังข์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องแนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์

เพื่อหาแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดกาญจนบุรีโดยประมวลผลจากข้อมูลภาคทฤษฎี และข้อมูลส่วนราชการของจังหวัดที่ได้จากแบบสอบถามและเพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเป็นแนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนโดยใช้รูปแบบการวิจัยในเชิงการวิจัยพัฒนาผลการวิจัยพบว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนได้แก่การเป็นศูนย์กลางและแหล่งความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมในภูมิภาคเป็นเมืองปลอดภัย มีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สู่ปัญญาระดับภูมิภาคและพัฒนาเป็นเมืองการค้าต่างแดนกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นเมืองปลอดภัยคนจนมีสังคมที่มีคุณภาพและเป็นคนดีมีศีลธรรม

ข้อดีและข้อเสีย ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ข้อดี เกิดการปรับปรุงและพัฒนาสภาพภูมิทัศน์และกายภาพให้ ดีขึ้นการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทำให้สภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ น่าอยู่ขึ้น - ทำให้ชาวบ้านสานักรักสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ดังนั้นชาวบ้านจึงกลับมาเห็น คุณค่าในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นเกิดมีการปรับปรุงแก้ไขมาตรการระเบียบตลอดจนกฎหมายต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาวมีการลงทุนจากภาครัฐในด้านสาธารณูปโภคเพื่อเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวใหม่ ๆ - เกิดโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง ท่องเที่ยว - การตื่นตัวจัดตั้งมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น - เกิดการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า - เกิดความตระหนักในการกำจัดของเสียประเภทต่าง อาทิ น้ำเน่า ขยะมูลฝอย โดยเฉพาะที่พักร้านอาหารที่อยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ข้อเสียด้านลบเมื่อเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจดีขึ้น นักท่องเที่ยวก็เดินทางมาเที่ยวมากขึ้นทำให้เกิดความต้องการในการลงทุนที่จะทำธุรกิจในพื้นที่ตามมาก็คือ ราคาที่ดินแพงขึ้นเนื่องจากพื้นที่ตรงนั้นทำเลดีและ ใหนจะค่า ครองชีพของคนในพื้นที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

องค์กรภาคีเครือข่ายภาครัฐที่รับผิดชอบดูแลด้านการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งและสร้างการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนและควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ในด้านการจัดการการท่องเที่ยว การอนุรักษ์

แหล่งทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอสีชล ควรมีการฝึกอบรมภาษาอังกฤษ ภาษาจีนแก่แม่ค้าเทศก์ และชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวเมืองรอง (อำเภอสีชล) กับเมืองท่องเที่ยวหลัก (เกาะสมุย) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังเมืองรองให้มากขึ้น และควรวิจัยเพิ่มเติมแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). ประกาศคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เรื่องแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559. ค้นเมื่อ 3 กันยายน 2559, จาก <http://www.mots.go.th>.

- การท่องเที่ยวไทย. (2553). การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง พ.ศ. 2547 - 2553. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2557). นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism). กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- _____. (2552). การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เกศินี มรณนถ์. (2553). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในตำบลแหลมผักเบี้ยจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการ โรงแรมและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- โกวิท พวงงาม (2545). ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรน้ำในพื้นที่เทศบาลตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,สำนักงาน. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่11 (2555-2559). กรุงเทพฯ: สหมิตรพลันติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- คณะกรรมการการอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2550). ทิศทางการท่องเที่ยวไทยบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ.
- คมลักษณ์ สงทิพย์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดราชบุรี. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- คู่มือท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2557). ค้นเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.nakhonsi.go.th/uploaded/file/traval/TIP.pdf>.
- จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร. (2551). การจัดการความรู้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนประเทศไทย. ค้นเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.gotoknow.org/blog/mhsresearch/5326>.
- จำเนียร ชุนทโสภาค. (2553). รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- จำรัส เพชรทับ. (2552). **ประวัติศาสตร์ลึกลับ คนสันทรายและสายน้ำ**. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2550). **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนิศา ครูจิรานูวัฒน์. (2546). **เจตคติของผู้ประกอบการด้านที่พักแบบสัมผัสวัฒนธรรมชนบทในเขตภาคกลางของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร. (2532). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. ในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบลหมู่บ้าน พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กุลชนธนาพงศธร.
- ฐณพการจ คงอินทร์. (2552). **การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน:กรณีศึกษาบ้านนาตีน ตำบลอ่าวนาง อำเภอมือง จังหวัดกระบี่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐฐา ผิวมา, ภัทรพร ทิมแดง และจุฑาวุฒิ จัทรมาลี. (2549). **การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์:กรณีศึกษาตลาดน้ำไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ ศูนย์พงษ์สวัสดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ดรรรชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฎ์ เศษฐมาศ. (2539). **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวคิด หลักการ และความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- ธเนศ ศรีสถิต และวรัรณา คำปวนบุตร. (2556). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ: 598 Print.
- นัยนา ทองศรีเกตุ. (2550). **โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช : กรณีศึกษาเฉพาะการจัดการองค์กร**.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2552). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- บุญกร ภวจินดา. (2552). **สรุปการสัมมนา พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางยั่งยืน จุลสารการท่องเที่ยว.**
- ปทุมพร วรดิพิงศ์. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืน.** วิทยานิพนธ์อุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พรทิพย์ วีระสวัสดิ์. (2551). **ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ชุมชนประตูจีน และชุมชนป้อมเพชร อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** พระนครศรีอยุธยา : คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522. ค้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559, จาก <http://www.panyathai.or.th>.
- มูลนิธิโลกสีเขียว. (2542) ค้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2559, จาก <http://www.web.greenworld.or.th/about>.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ.** ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ระพล ทองมา และประเจต อานาจ. (2555). **ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.** มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- รุ่งฤดี ขนอม (2559). **ศึกษาเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของชุมชนแหลมประทับตำบลท้องเนียน อำเภอขนอมกับชุมชนเขาพลายดำ อำเภอสิชล.** คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันดี สีสังข์. (2549). **แนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี.** ปรินิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). **การพัฒนาชนบทไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันสาด ศรีสุวรรณ. (2553). **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ศกฉวรรณ พาเรอง. (2552). องค้ประกอบที่สงเสริมพฤติกรรมการทองเทยวเซงอนุรักษ้ของนิสิต
นักศีกษาในเขตกรงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณชิต จุฬาลงกรณ
มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2553). การดำเนินการเพื่อกำหนด
นโยบายการทองเทยวเซงนิเวศ : รายงานผลการดำเนินงาน : รายงานขั้นสุดท้าย.
เสนอต่อกรทองเทยวแห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2: กรงเทพฯ. สถาบันวิจัย
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. แนวทางการพัฒนาการทองเทยวแบบยั่งยืน. วารสารการบริหารและ
การจัดการ.3, (พ.ศ.-ศ.ศ.2537) ค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2559, จาก
<http://library1.nida.ac.th:8000/ipac.jsp>.
- สมภพ สายมา.(2552). การจัดการทองเทยวเซงอนุรักษ้ที่เหมาะสมกับชุมชน บ้านศรีนาป่า
ตำบลเรอง อำเภอมือง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณชิต. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2551). การบริหารทองเทยวเซงกลยุทธ์. กรงเทพฯ : สามเจริญพานิชย์.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ และดรรรชนี เอ็มพันธ์. (2538). แนวคิดที่เป็นพื้นฐานหรือหลักการของ
การทองเทยวเซงอนุรักษ้. กรงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย.
- สุวรรณชัย ฤทธิรักษ์. (2546). แนวทางการพัฒนาการตลาดทองเทยวไทย. รายงานผลการวิจัย.
กรงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบก
- สุนทอน ไชสงคราม. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทองเทยวเซงอนุรักษ้
กรณีศีกษาบ้านเกียดโง้ง เมืองปะทุมพอน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณชิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เสรี หวังสไฟจิตร. (2533). จุดหักเหของอุตสาหกรรมทองเทยวขนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยา
ทางการเมือง. กรงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- เสรี เวชบุษกร. (2538). การทองเทยวเซงอนุรักษ้. กรงเทพฯ: อักษรการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559. กรงเทพฯ: สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิง.
- อรอนงค์ ฤชาฤทธิ. (2555). ศักยภาพของตำบลสัมปทานในการเป็นแหล่งทองเทยวเซงเกษตร.
วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณชิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอสิชลจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นโดยนักศึกษาระดับปริญญาโทสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอสิชลเพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวระหว่างภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคชุมชนและนักท่องเที่ยว และเพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ด้านการขยายความรู้ในทางวิชาการและนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ประชาชนชุมชนโดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น4ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ (ชื่อ-สกุล) .....
2. สถานที่สัมภาษณ์
บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. วัน/เดือน/ปี/ที่สัมภาษณ์.....
4. ตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบในกลุ่ม / เครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน
.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวอำเภอสิชล

- บริบทชุมชนมีความเป็นมา ด้านการท่องเที่ยว
- บริบทด้านแหล่งท่องเที่ยวมีอะไรบ้างที่น่าสนใจ
- การจัดการท่องเที่ยวอำเภอสิชล

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยว

- การจัดตั้งกลุ่มชมรมการท่องเที่ยว มีความเป็นมาอย่างไร
- กฎ กติกา ของกลุ่มเป็นอย่างไร
- การจัดการด้านที่พักโฮมสเตย์ มีการจัดการอย่างไร
- การจัดการด้านร้านอาหารและร้านของฝากของที่ระลึกมีการจัดการอย่างไร

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปัจจัยนำ เป็นปัจจัยที่อยู่ภายในตัวบุคคล ที่ให้การบริการท่องเที่ยว ได้แก่ความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดการท่องเที่ยวของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำและสมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยว ผู้นำกลุ่มให้บริการด้านที่พัก และผู้นำกลุ่มให้บริการด้านร้านอาหารและของที่ระลึก รวมถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอสิชลต่อการท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

ปัจจัยภายนอกทางธรรมชาติและสังคม ที่เอื้อและไม่เอื้อต่อการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สภาพทางธรรมชาติ มีสภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวหรือไม่

วัฒนธรรมประเพณี ชาวบ้านมีประเพณีวัฒนธรรมอะไรบ้างและความภาคภูมิใจในประเพณีวัฒนธรรมหรือไม่อย่างไร

ปัจจัยเสริมเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ที่สนับสนุนการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นโยบายของรัฐ มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากนโยบายของรัฐด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไรและ ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

ปัจจัยเสริมด้านอื่น ๆ ต่อการท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

ข้อเสนอแนะ

โดยภาพรวมท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอำเภอสิชลอย่างไรบ้าง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นายพรชัย ค่านไชยเพชร
 วันเดือนปีเกิด 10 กันยายน 2515
 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 39/4 หมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งไส อำเภอสิชล
 จังหวัดนครศรีธรรมราช

เบอร์โทรศัพท์ 081-7379204 , 087-8878653

อีเมล kruhnu.15@gmail.com

สถานที่ทำงาน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งไส อำเภอสิชล
 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2534 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยา
 อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
 พ.ศ. 2551 ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอมืองจังหวัด
 นครศรีธรรมราช

